

לתכנן יחד - לחוות מפגשים!

המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל

כרך 01: הצעות לפעילויות חינוכיות, המעלות את המודעות למגוון החברתי והתרבותי במפגשים

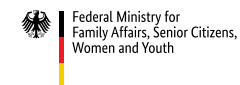
לתכנן יחד - לחוות מפגשים!

המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל - כרך 01

ISBN:978-3-9820310-3-3

Funded by

as part of the federal programme

Demokratie leben!

זהו יותר משישים שנה משתתפים צעירים ובני נוער מגרמניה ומישראל בתכניות מפגשים מאורגנות. בהקשר זה שבות ועולות בקרב המארגנים וצוות ההדרכה שאלות הנוגעות לתכנים ולשיטות, אך עד כה עדיין לא גובשו בכתב תשובות סדורות, מקיפות ומפורטות עבור מארגני הפעילויות והמדריכים בשטח. צורך זה של מדריכים מתחילים ומנוסים כאחד בעזרים במגוון רחב זוכה למענה מקיף במדריך השימושי החדש לחילופי נוער גרמניה-ישראל.

בשנים האחרונות, לנוכח המגוון הגדל של זהויות אינדיבידואליות והשתייכויות קולקטיביות בקרב הצעירים ובני הנוער המשתתפים בתכניות החילופים בין גרמניה לישראל, התבקש יותר ויותר להתאים את התכנים והשיטות במפגשים אלה למגמה שתוארה. מתוך מטרה להיענות לצרכים המשתנים, גובש הפרויקט המתמקד בדיון במגמות, בבחינת הצרכים המשתנים, ובתרגול שיטות חינוך מודעות לגיוון בעזרת צוותים פדגוגיים משתי המדינות. אחת ממטרות הפרויקט היא להגביר את השימוש בפדגוגיה מודעת לגיוון גם בתכניות המפגש הגרמניות-ישראליות. כך התגבש המדריך השימושי החדש שלפניכם, פרי עבודה של שנתיים, שנועד להיענות לתמורות שתוארו, הן בגרמניה והן בישראל.

המדריך מורכב משני כרכים: כרך 1 מקיף מבחר רעיונות למציאת שותפויות לתכניות מפגשים ולשילבי ההכנה, הביצוע, הניתוח והסיכום של התכניות; כרך 01 מזמין את הדרג המארגן והאחראי לבצע את המפגשים בהשראת שפע רעיונות, במסגרת מאגר השיטות לחינוך ולמפגש מודעים לגיוון. שני הכרכים של המדריך השימושי זמינים הן בגרמנית והן בעברית. כרך 01 אף תורגם לאנגלית כדי שגופים מארגנים, הן בגרמניה והן בישראל, יוכלו להשתמש במשותף בשיטות המוצגות בו בעת החילופים.

בברכת מפגשים גרמניים-ישראליים מעניינים ומקשרים!

לתכנן יחד –
לחוות מפגשים!

לתכנן יחד – לחות מפגשים!

המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל

הוציאו לאור

הרשות הישראלית
לחילופי נוער וצעירים

רחוב אספרגוס 11
תל אביב 67949

טל': +972 (0)3 – 6969390
פקס: +972 (0)3 – 6969382
דוא"ל: ariella@youthex.co.il

ConAct – Koordinierungszentrum
Deutsch-Israelischer Jugendaustausch

Altes Rathaus – Markt 26
Lutherstadt Wittenberg 06886

Tel.: +49 (0)3491 – 4202-60
Fax: +49 (0)3491 – 4202-70
E-Mail: info@ConAct-org.de
www.ConAct-org.de

תיאום פרויקט כרך II: אילירה אליאי

ממונה: כריסטינה מהלר

שותפים לעבודה: אור אקטע, כריסטין וונדרליך, אילין לוינסון, כריסטינה מהלר, ניקלס קארס, קתרינה שוברט

עריכה: חיה קול-אל אייכנראנד, דוד אייכנראנד, טימותי ג'ונס, אליזבת שנור

תרגום: טלי קונס, אליסה רובינשטיין

עריכת התרגום: חיה קול-אל, דוד אייכנראנד

עיצוב: מיכל בלום

תצלומים: כל הזכויות שמורות לקונאקט

הפקה: Elbe Druckerei Wittenberg GmbH

ISBN: 978-3-9820310-3-3

קונאקט – מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל פועל מטעם המשרד הפדרלי הגרמני לענייני משפחה, אזרחים ותיקים, נשים ונוער בתמיכת מדינות המחוז סכסוניה-אנהלט (Sachsen-Anhalt) ומקלנבורג-פורפומרן (Mecklenburg-Vorpommern) לקידום, ליווי ופיתוח קשרי הנוער הגרמני-ישראלי. קונאקט פועל בכל רחבי גרמניה ומסונף לאקדמיה האוונגלית סכסוניה-אנהלט (Evangelische Akademie Sachsen-Anhalt e.V.).

הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים משמשת כמרכז התיאום לחילופי הנוער בין ישראל לגרמניה וכארגון שותף של קונאקט בישראל. הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים פועלת בשיתוף פעולה עם משרד החינוך הישראלי ומשרד החוץ של ישראל.

אין בפרסום זה כדי לשקף את דעותיהם של המשרד הפדרלי הגרמני לענייני משפחה, אזרחים ותיקים, נשים ונוער ושל המשרד הפדרלי לענייני משפחה ולסוגיות אזרחיות, אלא את דעותיהם האישיות של הכותבים בלבד.

אוסף השיטות שבכרך II במדריך שימושי זה פותח כחלק מהפרויקט „Living Diversity in Germany and Israel – Challenges and Perspectives for Education and Youth Exchange“ – פרויקט חמש-שנתי לשנים 2015-2019, המופעל בתמיכת המשרד הפדרלי הגרמני לענייני משפחה, אזרחים ותיקים, נשים ונוער ובסיוע הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים, כחלק מהתכנית הפדרלית הגרמנית "לחיות דמוקרטיה!".

לפרטים נוספים: www.living-diversity.org

© קונאקט – מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל, לותרשטאדט ויטנברג, נובמבר 2018

as part of the federal programme

Demokratie **leben!**

לתכנן יחד – לחות מפגשים!

המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל

סקירה כללית של
הרכיבים בשפות השונות

Übersicht über die
einzelnen Bände
und Sprachversionen

Gemeinsam planen – Begegnung leben!

Praxishandbuch für den
Deutsch-Israelischen Jugendaustausch

Band I

Planen – Begegnen –
Auswerten – Nachbereiten

כרך I

לתכנן – לפגוש –
להעריך – לסכם

• Deutsch

• גרמנית

• Hebräisch

• עברית

Band II

Methoden für
diversitätsbewusste
Bildung und Begegnung

כרך II

הצעות לפעילויות חינוכיות,
המעלות את המודעות למגוון
החברתי והתרבותי במפגשים

• Deutsch

• גרמנית

• Hebräisch

• עברית

• Englisch

• אנגלית

לתכנן יחד – לחוות מפגשים!

המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל

כרך II: הצעות לפעילויות חינוכיות, המעלות את המודעות למגוון החברתי והתרבותי במפגשים

70	פרק IV אפליה והדרה	8	הקדמה
72	16. המשמעות של אפליה היא...	10	הערות לשימוש
74	17. שפה ואפליה	12	פרק I היכרות ושבירת הקרח
76	18. ארבע פינות	14	1. שלום! אני...
80	19. כיסאות מוזיקליים	18	2. הסיפור של השם שלי
84	פרק V העצמה והשתתפות	20	3. הבינגו שלי
86	20. החגיגה האהובה עלי	24	4. שתי אמיתות ושקר אחד
88	21. מסר בשבילך	26	5. מפת עולם
90	22. גיבורות-על	28	6. יום טוב – שליחת חיוך
100	23. הד הבוקר	30	7. מילה אהובה
102	פרק VI הערכה וסיכום	32	פרק II ביוגרפיה וזהות
104	24. מפת אוצר	34	8. פיצה של זהויות
106	25. מכתב לעצמי	38	9. גלריית תמונות
108	26. רפלקציה שלווה	40	10. ניסיונות חיים על שקית
110	27. החילופים שלנו מא' ועד ת'	42	11. מעגלי זהות
112	פרק VII שיטות לעיבוד תכנים תמטיים במפגשי חילופים	46	פרק III דיון בהיסטוריה
114	28. דוגמה לפאזל קבוצתי: "הגנת הסביבה בגרמניה ובישראל"	48	12. נהר החיים
118	29. הכר את המומחה	52	13. יום רגיל לגמרי
120	30. ואיך זה אצלכם?	58	14. התבוננות בדרכי ההנצחה השונות בגרמניה ובישראל
124	נספח חברי צוות המשתתפים בהוצאה לאור של המדריך	60	15. חיפוש עקבות היסטוריים

הקדמה

לעודד אנושיות! בני אנוש מתאפיינים בגיוון ובייחודיות. כל אחד מאתנו ניחן מטיבו בהר־כב ייחודי של תכונות אישיות, אפיונים, זהויות אינדיבידואליות והשתייכויות קולקטיביות, המ־גבשים אותו כיחיד במינו. בעבודה החינוכית המודעת לגיוון ההתמקדות היא בגיוון אנושי זה, ותהליכי הלימוד המיושמים בה פותחו במיוחד כדי לאפשר ביטוי לקשת רחבה של נקודות מבט על החיים. כך, הסיפורים האישיים וסימני ההיכר האינדיבידואליים של כל משתתף מש־משים השראה עבור כל המשתתפים למודעות לגיוון. בגישתם אל הלומדים והמשתתפים, על סוכני הידע הפועלים במסגרת עבודה חינוכית להיות בעלי מידה גבוהה של פתיחות. תפקידם הוא לשמש דוגמה ליחס של כבוד לגיוון הזה ולהנחילו בתהליכי הלימוד, ובכלל זה גם בת־כניות המפגשים הגרמניו-ישראליות.

חילופי נוער בין גרמניה לישראל כמרחב למי־

דה לגיוון: חילופי הנוער בין גרמניה לישראל הם הקשר חשוב לעבודת חינוך היסטורית-פּו־ליטית. העיסוק בתהליכים שהביאו לידי משטר של הדרה ורדיפה כנגד יהודים ומיעוטים אחרים וההתחקות אחר התנאים שאפשרו רצח עם בר־חבי אירופה בחסות השלטון הנאצי – כל אלה מזמנים עבור הצעירים ובני הנוער מצע נרחב לחשיבה משותפת על חייהם כאן ועכשיו. שאלות מנחות רבות עשויות לשמש בהקשר זה, ובעיקר: איזו משמעות יש להיסטוריה בחיינו כיום? מה באפשרותנו ללמוד מההיסטוריה? כיצד היינו רוצים לראות את החיים בחברות פתוחות וד־מוקרטיות בגרמניה ובישראל בעיני רוחנו, ומה ביכולתנו וברצוננו לעשות לשם כך? כיצד עלינו להתמודד עם מגוון של דעות אישיות, אמונות דתיות, זהויות לאומיות וסיפורי הגירה גלובליים?

בתכניות החילופים בין גרמניה לישראל ההפ־רדה בין המשתתפים ל"גרמנים" ו"ישראלים" הייתה ועודנה נוכחת, דווקא על רקע ההיסטו־ריה. עם זאת, הרגישות לגיוון הזהויות האינדי־בידואליות וההשתייכויות הקולקטיביות בקרב

הצעירים ובני הנוער משתי המדינות מתפת־חת. בתקופתנו, המשתתפים אינם רק צעירים ממוצא יהודי אשכנזי הנפגשים עם צעירים גרמנים ממשפחות נוצריות. מדובר בקבוצות המונות צעירים ובני נוער המביאים עמם מגוון של סיפורים משפחתיים, כששתי החברות, הן הישראלית והן הגרמנית, נאבקות על האפ־רות לחיים משותפים של אזרחים בעלי הש־תייכויות אינדיבידואליות וקולקטיביות מגוונות. בהקשר זה, הפרויקט "Living Diversity in Germany and Israel – Challenges and Perspectives for Education", שיצא ל־ד־רכו ב-2015 ופועל בהתמדה מאז ועד ימינו, מתמקד בפיתוח עבודת חינוך מודעת לגיוון לצד תרגול הגישה עם צוותי חינוך משתי המ־דינות. אחת ממטרות הפרויקט היא להגביר את השימוש בפדגוגיה מודעת לגיוון גם במסגרת תכניות המפגשים בין גרמניה לישראל.

עבודה חינוכית מודעת לגיוון: אוסף השיטות

שלפניכם מזמין צוותים מתחום החינוך והחי־לופים בין גרמניה לישראל לבחור עבור תכנית החילופים שלהם גישות מתודיות התואמות את מגוון ההשתייכויות האינדיבידואליות והקולק־טיביות של צעירים משתי המדינות. השיטות המקובצות כאן כוללות הן גישות פשוטות לעבודת צוות מעניינת והן גישות מאתגרות מהיבטי תוכן, כגון בסוגיות של אפליה והדרה. לצד מבחר השיטות שפותחו במיוחד במסגרת עבודת החילופים בין גרמניה לישראל ומוצגות במדריך שימושי זה, מקובצות לפניכם שיטות שאומצו והותאמו עבור המפגשים הגרמניים־ישראלים, לאחר שנוסו, הוערכו והורחבו על ידי מדריכי קבוצות מגרמניה ומישראל במסגרת תכנית הכשרה מיוחדת.

מפגש בין ניסיון בתכניות חילופים לגיוון:

כחלק מהמדריך השימושי החדש לחילופי נוער בין גרמניה לישראל, אוסף המתודות כולל שיטות עבודה עבור שלבים שונים בהיכרות בין המשתתפים, במפגש המשותף וכן עבור

שיקוף (רפלקציה) תכנית החילופים וסיכומה. מדריך זה מציג מבחר שיטות, מהן מורכבות ומאתגרות עבור מדריכי הקבוצות, אחרות פשוטות ונוחות לשימוש, אבל כולן – בעזרתם של מדריכים מודעים לגיוון – מציעות אפ־ריות איכותיות ליהנות יחד, ובתוך כך לחוות גיוון, לדון באתגרים שבחיים יחד ולרתום את תעצומות הנפש כדי לאפשר יחס של כבוד זה לזה ברוח של העצמה הדדית. השיטות שנכללו במדריך, חדשות לצד מוכרות, הן כמובן שיטות נבחרות. אפשר להשתמש בהן כהשלמה מע־שירה לעבודה החינוכית שכבר נעשית בהצל־חה בתכניות חילופים רבות, ואפשר להתאימן לצורכי המדריכים או לשנותן.

תודות: מדריך השיטות השימושי שלפניכם הוא תוצאה של תהליך עבודה שארך יותר מש־נתיים. רבים וטובים תרמו את חלקם לפיתוחו ולעיבודו: אנשי הצוות הגרמני-ישראלי של הפ־רויקט "Living Diversity in Germany and Israel – Challenges and Perspectives for Education and Youth Exchange"

חקרו, פיתחו, יישמו, העריכו והרחיבו שיטות עבודה רבות במהלך מפגשי עבודה דו-צדדיים אחדים עם אנשי חינוך ועם מדריכי קבוצות מגרמניה ומישראל. העבודה הזאת התאפשרה הודות לתמיכת התכנית הממשלתית הגרמנית "לחיות דמוקרטיה!" מטעם המשרד הפדרלי הגרמני לענייני משפחה, אזרחים ותיקים, נשים ונוער. תודתנו נתונה לחברי קבוצת העבודה הדו-צדדית לפיתוח המדריך השימושי שהיו מעורבים בעיבוד המדריך, היוו קבוצת ביקורת ותרמו מניסיונם המתודי, שיתפו ברעיונותיהם היצירתיים, השקיעו ממרצם, ובהשאת סבלנו־תם הרבה הבשיל הפיתוח המשותף של מדריך השיטות לכדי התוצר המוגמר שלפניכם.

תקוותנו שאוסף השיטות שלפניכם ילווה מפ־גשים גרמניים-ישראליים רבים, יסייע בידם בדרך ידידותית ויהיה זמין ויעיל עבורם. אנו קשובים למשוב, לעצות ולהשלמות, ויתר על כן נשמח להתוודע לשיטות חדשות ולגישות נוספות להעשרת דרכי העבודה במפגשים גרמניים-ישראליים מודעים לגיוון.

אריאלה גיל

הרשות הישראלית לחילופי נוער וצעירים

אילירה אליא

מתאמת הפיתוח של אוסף המתודות

כריסטינה מהלר

קונאקט – מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל

הערות לשימוש

על המבנה: המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל בנוי משני כרכים. בכרך הראשון נדונות סוגיות תחת הכותרת "לתכנן – לפגוש – להעריך – לסכם" תכניות חילופי נוער בין גרמניה לישראל (תכניות חילופים כרוכות באתגרים ארגוניים וחינוכיים). בכרך הראשון מתוארים צעד אחר צעד שלבי חילופים – בתוספת עצות ארגוניות וחינוכיות רבות. בכרך השני מוצגות הצעות לפעילויות חינוכיות, המעלות את המודעות למגוון חברתי והתרבותי במפגשים. מתודות אלה עשויות לשמש תמריצים חשובים להיכרות הדדית, לעבודת תוכן משותפת או לעבודת סיכום במסגרת החילופים. בכרך השני מפורטות מתודות לשלבים השונים של חילופים וכן למגוון נושאים לדיון עם הקבוצה.

על בחירת השפות למדריך: כדי שארגונים הן בגרמניה והן בישראל יוכלו להשתמש במדריך, פורסמו שני הכרכים (לתכנן – לפגוש – להעריך – לסכם) והצעות לפעילויות חינוכיות, המעלות את המודעות למגוון חברתי והתרבותי במפגשים – הן בגרמנית והן בעברית. מאחר שאנגלית היא על פי רוב השפה המשמשת לתקשורת בזמן החילופים, וכדי להקל את השימוש במתודות, תורגם המידע הרלוונטי שבכרך השני של המדריך גם לאנגלית.

כרך I: לתכנן – לפגוש – להעריך – לסכם: הכרך הראשון נחלק לשבעה פרקים התואמים כרונולוגית את השלבים שלפיהם מתנהלים לרוב החילופים בין גרמניה לישראל. פרק I ("רעיונות מרכזיים, היסטוריה והקשר עכשווי") מספק מידע בסיסי על חילופי נוער בין גרמניה לישראל. שלבי התכנון נון לקראת החילופים מתוארים בפרק II ("תכנון והכנת תכנית חילופים"). העבודה המשותפת על התוכן היא מרכיב מרכזי בכל סוג של חילופים. לפיכך, מציג פרק III ("נושאים ותכנים") את הסדר

גיות והתכנים המתאימים לחילופי נוער בין גרמניה לישראל, ומסביר את הגישה החינוכית אליהם. פרק IV ("דינמיקה ותהליכים קבוצתיים במפגש") מפרט תהליכים של דינמיקה קבוצתית העשויים להתרחש במסגרת תכניות חילופים גרמניות-ישראליות. בשל האתגר החוזר ונשנה של מימון תכניות חילופי נוער, פרק V ("תכנית תקציב ומימון") עוסק באפשרויות המימון של תכניות חילופים גרמניות-ישראליות. רעיונות לסיכום תכניות חילופים גרמניות-ישראליות מפורטים בפרק VI ("רפלקציה, הערכה וסיכום"). ולבסוף, פרק VII ("מידע נוסף ופרטי קשר") מרכז מידע שימושי עבור השותפות בשתי המדינות.

כרך II: הצעות לפעילויות חינוכיות, המעלות את המודעות למגוון חברתי והתרבותי במפגשים:

הכרך השני מייחד שבעה פרקים למתודות המניחות גיוון חברתי בקבוצות החילופים, ובכך מסייע בתכנון השלבים בתכנית החילופים. מטרת המתודות היא כפולה: להמחיש את ההטרונגויות המאפיינת את חילופי הנוער ולהצביע על גיוון הביוגרפיות, הסיפורים האישיים והחוויות של המשתתפים. יחד עם זאת, מטרתו לעודד התנהלות מחושבת המכילה גיוון זה ולעגן את עמדתם הביקורתית של המשתתפים ושל מנחי המפגש ביחס לאפליה. נוסף על מתודות קלאסיות ל"היכרות ולשבירת הקרח", [כמפורט בפרק I](#), מתוארות [בפרק II מתודות לעי"סוק בנושא "ביוגרפיה וזהות"](#). שיטות עבודה אלה נועדו לסייע בחשיפת הייחוד של כל חבר בקבוצה ובהצפת מגוון רבדים של זהויות אינדיבידואליות וקולקטיביות שחברי הקבוצה מביאים עמם. [פרק III מציג מתודות ל"דיון בהיסטוריה"](#). מתודות בנושא "אפליה והדרה", [המועדות לטיפול רגיש בחילוקי דעות ובדעות קדומות אפשריות בקרב חברי הקבוצה, מוצגות בפרק IV](#). [פרק V מוקדש למתודות של "העצמה והשתתפות"](#). מטרתן

לתת ביטוי לכישוריו של כל משתתף וליצור אמון הדדי בין חברי הקבוצה. [פרק VI מכיל מתודות של "הערכה וסיכום"](#), [ופרק VII מביא מתודות כלליות "שיטות לעיבוד תכנים תמטיים במפגשי חילופים"](#).

סמלים: בכרך 2 של המדריך משמשים סמלים בתיאור מהלך השיטה:

 עצות חינוכיות: עצות חיוניות להתנהלות מיטבית של השיטה

 וריאציה של השיטה

 משך הזמן המומלץ לפעילות לפי השיטה

 היקף המשתתפים המומלץ וחתך הגילאים המתאים לפעילות לפי השיטה

 האביזרים הנחוצים לפעילות לפי השיטה

נוסף על כך, בכרך הראשון של המדריך נכללות במספר דרכים שימויות של מטלות. לדוגמה, ליצירת קשר עם איש קשר רלוונטי (עמ' 30), לתכנון לוח זמנים של חילופים (עמ' 52) או לאיסוף רעיונות בנוגע לדרך בה המשתתפים יכולים להגיש את מועמדותם לחילופים (עמ' 34). הרשימות מעלות רעיונות ומורות את הכיוון – בייחוד למארגנים תכנית חילופים בפעם הראשונה, אבל גם לפעילים ותיקים.

לשון ניטרלית מבחינה מגדרית: לכל אורך המדריך השתדלו המחברים והמחברות לנקוט שפה ניטרלית מבחינה מגדרית. עם זאת, בעברית מסורבל יותר לעשות זאת מאשר בגרמנית, שכן מעבר לשמות יש להתאים גם את התארים והפעלים, כך שחלקי דיבור רבים מדי יוצגו באותו משפט בזכר ובנקבה בד בבד. לכן הוחלט שבגרמנית העברית תינקט באופן גורף בכרך I צורת זכר, ואילו בכרך II תינקט צורת זכר או צורת נקבה באופן גורף בכל שיטה, לסירוגין. בגרסה האנגלית ננקט "they" הניטרלי מגדרית בהתייחסות לאדם יחיד מקרב קבוצה מעורבת מגדרית.

פרק 1

היכרות ושבירת הקרח

בכל תחילת מפגש המוקד הוא סביב ההיכרות בין המשתתפים. שלב ההיכרות חיוני ליצירת אמון וביטחון בין המשתתפים, ולפיכך הוא הבסיס לכל התהליכים הקבוצתיים שיבואו לאחריו וללמידה ההדדית המשותפת.

אין צורך להגביל את ההיכרות בין הקבוצות מגרמניה ומישראל לפגישה הראשונה. ייתכן גם שלא כל המשתתפים ממדינה אחת מכירים זה את זה. כדאי להקצות זמן שיספיק לשלב ההיכרות גם במסגרת פגישת הכנה למפגשי החילופים, וייתכן כי בתוך כך יתגלו צדדים חדשים במשתתפים מוכרים.

במהלך עבודת החינוך המודעת לגיוון יש לבחון בהתמדה ובאופן ביקורתי סטריאוטיפים שיפוטיים וידיעות ודאיות כביכול. לכן השיטות המוצעות להלן אינן מתמקדות במו-

בן מאליו או באישוש הנחות יסוד אישיות של כל משתתף, קטגוריות מוכתבות מראש ודעות קדומות. פעילויות ההיכרות נועדו דווקא לאפשר למשתתפים להביט מבעד מה שנגלה לעין, ולהיחשף לאינדיבידואליות של כל אחד מהמשתתפים. כל משתתף מביא עמו תכונות, תחומי עניין וסיפורים ייחודיים לו, שעשויים להעשיר את המפגש.

ההיכרות תבוא לידי ביטוי במבחר דרכים, בהתאם לשיטה שנבחרה - לעתים דרך משחק, לדוגמה בשיטה "הבינגו שלי", או בדרך נרטיבית, כגון בשיטה "הסיפור של השם שלי". אפשר לבצע את התרגילים בישיבה, לדוגמה בשיטה "מילה אהובה" שמקורה בחוברת "נפלה לי אבן מהכתפיים" - ערכה לשונית שפרסם מרכז קונאקט בגרמניה, בעברית ובערבית עבור חילופים גרמניים-ישראליים. החוברת המלאה ניתנת להורדה באתר האינטרנט של קונאקט (www.conact.org).

שלום! אני...

סקירה כללית:

מטרות:

- שיטה זו מתאימה מאוד להיכרות ראשונית. המשתתפות משוחחות זו עם זו בקבוצות קטנות ויכולות להעמיק את היכרותן בהמשך המפגש. בד בבד כל משתתפת יוצרת "טופס אישי" שאפשר לתלות לאחר הפעילות על לוח או על הקיר בחדר העבודה, כך שייראה לעין במשך כל תכנית המפגש.
- לאפשר היכרות ראשונית.
- לעודד את המשתתפות לקשור שיחה
- לטפח סקרנות ועניין במשתתפות האחרות
- לתאם ציפיות

מהלך הפעילות:

- סבב 3 - "ככה אפשר להרגיז אותי":** בסבב השיח הזה המשתתפות שואלות זו את זו על דברים שאינן אוהבות. אלה יכולים להיות סוגי אוכל, תכונות אופי, מזג אוויר וכיוצא בזה.
  - סבב 4 - "ציפיות ממפגש הנוער":** על המשתתפות לשוחח על רצונותיהן וציפיותיהן ממפגש הנוער. היות שאחר כך ייתלו כל הטפסים האישיים לתצוגה, מדריכות הקבוצה יכולות לעבור על הטפסים האישיים ולהתייחס בהמשך המפגש לפרטים המופיעים בהם.
  - סבב 5 - "דיוקן":** בסבב השיח הזה המשתתפות אינן מדברות הרבה אלא עוסקות בפעילות יצירתית. אחרי שאמרו את שמותיהן זו לזו והחליפו את הטפסים האישיים שלהן, הן מתבקשות לצייר דיוקן של בת השיח שלהן. לחלופין, במקום ציור, אפשר להשתמש בתצלום שנעשה על ידי המשתתפות מיד עם כניסתן לחדר העבודה ולהדביקו על הטופס האישי.
- כל משתתפת מקבלת "טופס אישי" ועט. הטופס האישי הוא דף שמדריכות הקבוצה מכינות מראש, ובו שדות לכתיבת הערות. כל משתתפת כותבת את שמה בשורה המיועדת לכך בטופס, ומיד לאחר מכן מתקיימים סבבי שיח במבחר נושאים. בכל סבב, על כל משתתפת לחפש בת-שיח - במידת האפשר משתתפת שהיא עדיין אינה מכירה היטב. לאחר שנמצאה בת-שיח, כל אחת מהן מציגה את עצמה בשמה בפני המשתתפת האחרת, והן מחליפות ביניהן את הטפסים ומשוחחות על התכנים המופיעים בטופס האישי של האחרת. בזמן שהאחת מדברת, המשתתפת האחרת רושמת את דבריה בטופס האישי של הדוברת. כעבור זמן-מה המשתתפות מחזירות זו לזו את טופסיהן וכעת כל אחת מהן מחפשת בת-שיח חדשה לדון בנושא אחר.
- מדריכות הקבוצה משתתפות אף הן בפעילות.**
הצעות לנושאים לסבבי השיח:

- סבב 1 - "פרטים חשובים על עצמי":** בסבב השיח הזה שואלות המשתתפות זו את זו על דברים אישיים שחשוב בעיניהן לדעת עליהן או שברצונן לחלוק. אלה יכולים להיות, למשל: גיל, מקום מגורים, תחביבים, חיות מחמד, תכונות אופי וכי"כ שורים מיוחדים.
- סבב 2 - "גרמניה/ישראל ואני":** בסבב השיח הזה יכולות המשתתפות לשוחח על דברים הקשורים לגרמניה ולישראל. האם כבר היו לפני כן בארץ האחרת? איזה קשר יש להן לגרמניה/ישראל? מה ברצונן ללמוד על הארץ האחרת?

חינוכית: עצה

דרך נחמדה ומשעשעת לעצב את דוגמאות ה"פסים האישיים היא לצייר עבור כל נושא שיחה סמל קטן שמייצג אותו.

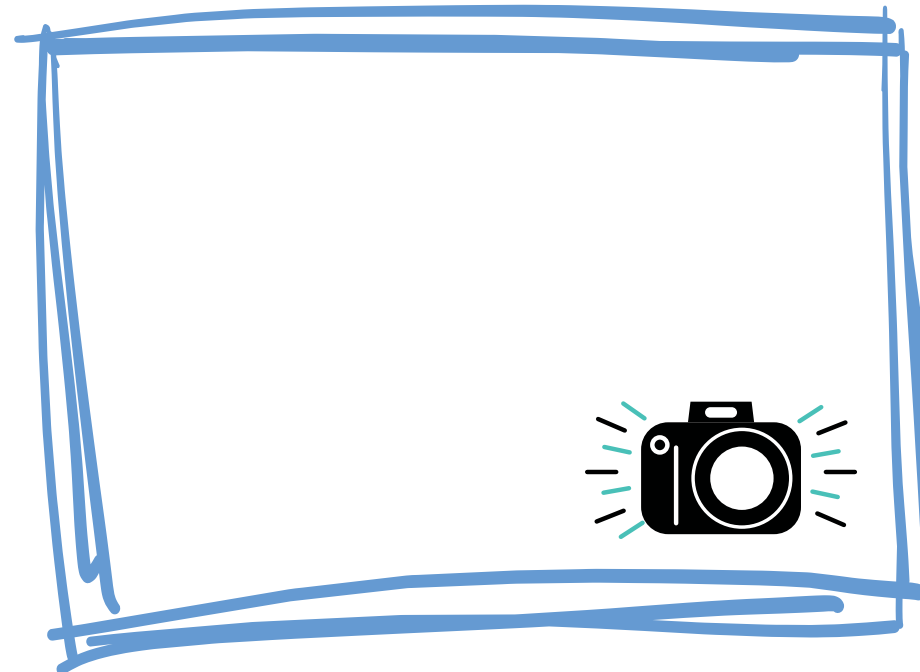
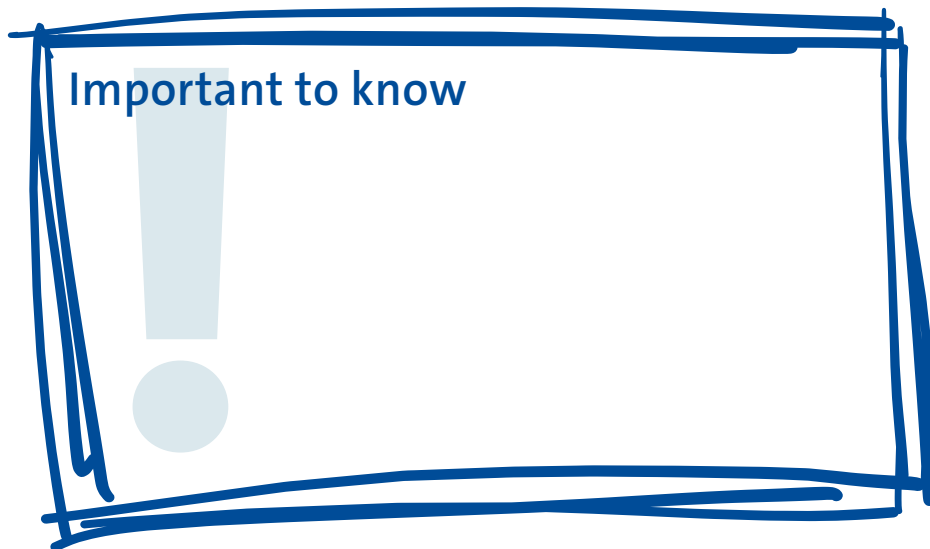
קבוצות בכל הגדלים
גיל: 12 שנה ואילך

כ-45 דקות

דוגמה של טופס אישי עבור כל משתתפת, עטים, אביזרים לתליית הטפסים האישיים: נייר דבק (מסקינג טייפ), לוח ונעצים או חוט ואטבים.

Hello! I am _____

Important to know

Things that annoy me

Germany/Israel

Hopes for the youth exchange

הסיפור של השם שלי

סקירה כללית:

פעילות שמתאימה לשלב ההיכרות הראשוני בין המשתתפים בזמן החילופים. ההתייחסות לפרטים ביוגרפיים מעודדת את המשתתפים לדבר על שמם - מקורו ומשמעותו - לצד חוויות חיוביות או שליליות הכרוכות בו.

מטרות:

- לשבור את הקרח במפגש הראשון בתחילת החילופים
- להתעניין בזולת
- להדגיש את הרקע השונה והסיפורים האישיים המגוונים של המשתתפים
- לייחס סמנים חיוביים לשמו של כל משתתף

מהלך הפעילות:

- המנחים יבקשו מהמשתתפים להציג את עצמם בפני הקבוצה באמצעות "הסיפור של השם שלי". שאלות מפתח בפעילות ייכתבו בכתב ברור על גבי לוח הפליפ צ'ארט. לדוגמה:
- מה משמעות שמך?
- מי העניק לך את שמך?
- האם יש לך כינוי חיבה / איך היית רוצה שיכנו אותך בקבוצה שלנו?
- איך מבטאים את שמך כראוי?
- האם יש אישיות מפורסמת בעלת אותו שם?
- יש להקצות למשתתפים כמה רגעי מחשבה על השאלות. אחר כך הם יציגו את עצמם בפני הקבוצה, אך לא יהיו חייבים כמובן לענות על כל השאלות שנכתבו על הלוח. המנחים יהיו הראשונים שיציגו את עצמם. אם הקבוצה מונה יותר מ-20 משתתפים, מומלץ לחלקה לשתי תתי-קבוצות.

עצה חיונית:

1. מעבר ל"הסיפור של השם שלי", המנחים יכולים לשאול שאלות גם על שם המשפחה. שאלות אלה מאפשרות לעתים דיון ראשוני בסיפור המשפחתי וברקע הייחודי לכל משתתף. שמות משפחה עשויים להעיד על רקע הגייתי, על מוצא ועל סיפורי עקירה ואפשר להשתמש בהם כדי להצביע על המגוון האנושי בקרב הקבוצה.
2. שמות חריגים או בלתי רגילים עלולים להוות נטל על בעליהם. לכן על המנחים לשאול במידת האפשר שאלות המדגישות תכונות חיוביות של השם.

לוח פליפ צ'ארט, לורדים

30-10
גיל: 13 שנה ואילך

60-45 דקות

הבינגו שלי

סקירה כללית:

מטרות:

מהלך הפעילות:

- שיטה זו מעודדת יחסי גומלין על ידי משחק בין המשתתפות. כשעוסקים בסוגיית המגוון, מתגלים הבדלים ונקודות דמיון הן בין כל המשתתפות בקבוצה והן בין הקבוצות. שיטה קלאסית זו עשויה לשמש לצורכי אינטראקציה, כדרך היכרות פשוטה, או כמבוא לסדרת נושאים אחרים הקשורים לזהות, שיעלו במהלך תכנית החילופים.
- היכרות ושבירת הקרח בין המשתתפות לעודד את המגוון הקיים בקרב הקבוצה להבחין במורכבות ובגיוון בזהותה של כל משתתפת
- לזהות הבדלים ונקודות דמיון בין המשתתפות
- לסקור את המרכיבים השונים שמייחדים כל משתתפת

- כל משתתפת מקבלת לוח בינגו, ועומדות לרשותה חמש דקות למלא את כל המשבצות בלוח ולסמן ב-✓ את כל המשבצות הנוגעות לה. אחר כך המשתתפות משוטטות בחדר, משוות את תוצאותיהן ומחפשות תשובות זהות אצל משתתפות אחרות. אם מצאו תשובות זהות, עליהן לאשר זאת באמצעות חתימת מות הדדיות בלוח. הן ימשיכו לשוטט בחדר ולמצוא תשובות זהות אצל משתתפות נוספות, וכל משתתפת שמרכיבה סדרה שלמה של תשובות זהות – אנכית, אופקית או אלכסונית – תקרא בקול "בינגו!". המנחות יחליטו כמה קריאות "בינגו" דרושות כדי לסיים את המשחק. לאחר מכן יחזרו המשתתפות אל מעגל הכיסאות כדי לנהל דיון קבוצתי שיונחה לפי השאלות שלהלן:
- האם גילית משהו מעניין על הקבוצה, עלייך עצמך, על משתתפת אחרת?
- האם הייתה משבצת שהתקשית למלא?
- האם מצאת יותר נקודות דמיון או יותר הבדלים?
- באילו קטגוריות היה לך קשה למצוא תשובות זהות? באילו היה לך קל?
- אילו קטגוריות אחרות היית רוצה שיוצגו בלוח הבינגו?
- אחדות מהקטגוריות – לדוגמה, אלה המתייחסות למגדר, ללאום ולדת – עלולות להרגיז את המשתתפות. זאת יכולה להיות הזדמנות מתאימה לשוחח במסגרת הקבוצה על אותם נושאים "מרגיזים".

עצה חיונית:

קבוצה המונה יותר מ-20 משתתפות מומלץ לחלק לשתיים. לפי גודל הקבוצה והזמן שהוקצב לפעילות, יגדירו המנחות מה נחשב "בינגו". אם הקבוצה קטנה, אפשר לדוגמה להסתפק בחמש תשובות זהות שאינן סדורות בהכרח בשורה כדי שיתקבל "בינגו". לפי נושא התכנית והגיל הממוצע של המשתתפות, המנחות גם יכולות לשנות את נושאי המשבצות ואת הקטגוריות של לוח הבינגו.

לוחות בינגו לכל משתתפת, עטים

20-10 גיל: 15 שנה ואילך

60 דקות

לוח בינגו

הייתי רוצה לחיות ב...	יש לי קושי ב...	אני ממש טובה ב...	מוצא הוריי (או סביי) מ...	האוכל האהוב עליי הוא..
הדרכון/נים שלי הוא/הם...	אני בקיאה ב...	מספר האחים שלי הוא...	נערה צריכה להיות...	הגיל שלי הוא...
אני לא טובה ב...	נער צריך להיות...	מבטאים את השם שלי בצורה שגויה לעתים קרובות	דמות המופת שלי היא...	כשאסיים את הליר מודים אני רוצה...
נכשלתי בבחינה	אני לא מאמינה באלוהים	המזל האסטרוולוגי שלי הוא...	שפת האם שלי היא...	אני עונדת סמל דתי
אילו הייתי בלתי נראית ליום אחד, הייתי...	אני ממש לא אוהבת...	אני שמאלית	כבר ביקרתי בעבר בגרמניה / בישראל	אני גרה ב...(*) (*) עיר

שתי אמיתות ושקר אחד

סקירה כללית:

מטרות:

- תרגיל למטרת היכרות המאפשר למשתתפים ללמוד פרטים מעניינים זה על זה. לעתים קרובות הם יגלו שיש אמיתות דמיוניות יותר משקרים.
- להדגיש את המגוון בין המשתתפים.
- להתוודע לעובדה מעניינת על כל אחד מהמשתתפים, או לפרט המיוחד אותו.
- ליצור אפקט של הפתעה ביחס לתוויות שכל אחד מאתנו מצמיד לאחר, דרך הפער בין האמיתי או השקרי בעיני רוחנו לבין המציאות.

3 דבקות עבור כל משתתף, עטים

30-10 גיל: 13 שנה ואילך

30 דקות

מהלך הפעילות:

דוגמה לשתי אמיתות ושקר אחד:

- אני אזרח לוב.
- יש לי אח תאום.
- אני לא יודע לרכוב באופניים.

עצה חיונית:

1. אם הקבוצה מונה יותר מ-20 משתתפים, מומלץ לחלקה לשתי תתי-קבוצות.
2. מוזיקת רקע עשויה לתרום לאווירה נינוחה ונעימה.

המשתתפים יתפזרו בחדר, יבחרו בני זוג למשחק, ויציגו זה בפני זה את האמיתות והשקר שכתבו. מאחר שהמשחק מתקיים לרוב בשלב מוקדם של המפגשים, הרעיון הוא להכיר משתתפים רבים ככל האפשר בזמן הנתון. לפיכך, לאחר שנחשפו האמיתות והשקר – על כל אחד מהמשתתפים לעבור לבן זוג אחר.

הריאציה של השיטה:

1. "שתי אמיתות ומשאלה אחת" – בגרסה זו, המונח "שקר" מוחלף במושג "משאלה". המשתתפים מתבקשים לנסח משאלת לב אישית כעובדה. מאחר שמשאלה מתייחסת למשהו שהמשתתף מייחל לו, הרי שגרסה זו מובילה לעתים קרובות לגילויים מעניינים ולעתים נוגעים ללב, והמשתתפים חולקים זה עם זה את משאלות לבם.

דוגמה:

משתתף יכול לבטא משאלה לבקר בארץ אחרת בכל שנה: "לפחות פעם בשנה אני מבקר בארץ אחרת".

2. "שתי אמיתות ושקר אחד", הגרסה הקבוצתית – המשתתפים עומדים במעגל, ולפי סדר העמידה בו, כל משתתף בתורו מנסח שלושה היגדים על עצמו – שתי אמיתות ושקר אחד. שאר הקבוצה מנסה לבחון לגבי כל אחד מהאמירות אם מדובר באמת או לחלופין בשקר או במשאלה. לבסוף מגלה המשתתף אילו מהאמירות הן אמת, ומה טיבה של האמירה השלישית – שקר או משאלה. גרסה זו של השיטה דורשת זמן ממושך יותר, והיא מתאימה לפעילות במסגרת הקבוצה במלואה, גם בשלבים שהמשתתפים עדיין אינם חשים בנוח זה בחברתו של זה.

לבסוף יכולים המדריכים להנחות סבב חשיבה קצר ולשאול שאלות מכוונות, כגון:

- האם למדת משהו על האחרים שהפתיע אותך או שלא ציפית לו?

מפת עולם

סקירה כללית:

מטרות:

- בשיטה פשוטה זו לשבירת הקרח בין חברים קבוצה המשתתפות לומדות על מקום המוצא של כל אחת מחברות הקבוצה ועל משמעותו של כל אחד מהמקומות מנקודת ראותן.
- לשבור את הקרח בין המשתתפות ולתרום לגיבוש ביניהן
- ללמוד מהו מקום המוצא של כל משתתפת
- ליצור אווירה חופשית ומשוחררת
- להגביר את שיתוף הפעולה ואת האמון בין המשתתפות

מהלך הפעילות:

גם אם המשתתפות עומדות במרכז חדר גדול. עליהן לדמיין שהחדר הוא מפת העולם ולהגדיר בו את כיווני האוויר - צפון, דרום, מזרח ומערב. להקלת ההתמצאות, המנחות יכולות לכתוב את שמותיהן של ארבע רוחות השמים על כרטיסיות ולתלות אותן על הקירות.

המנחות יבקשו מהמשתתפות לעמוד במקום שבו נולדו או גדלו במפת העולם הדמיונית שבחדר. כדי למצוא את המקום הנכון בחדר, עליהן לתקשר זו עם זו ולהתאים את עמדו תיהן בהתאם לכך. אחרי שכולן מצאו את מקומן במפת העולם הדמיונית, עליהן לומר היכן הן עומדות: שם המקום שנולדו או גדלו בו. המנחות יבקשו מכל משתתפת להסביר האם יש לשם המקום משמעות שאפשר לתרגם גם לשפה האחרת, או לספר על משמעות שם המקום, אם היא ידועה להן.

לאחר מכן יחלו המשתתפות בסבב שני, ובו עליהן יהיה להתמקם על גבי מפת העולם הדמיונית שברחבי חלל החדר לפי מקום לידתם של סביהן וסבותיהן. עבור המנחות זה יהיה רגע מתאים לחדד את מודעותן של המשתתפות לסיפורי ההגירה בקרב הקבוצה,

על המנחות לדאוג שכולן ידברו, בייחוד אלה שעומדות בצד. שאלה אפשרית נוספת יכולה להיות: איך את מרגישה כשאת עומדת במקום הזה? השיטה דורשת רגישות וניסיון בהנחיית קבוצות.

עצה חיונית:

להלן מובאים שמות ארבע רוחות השמים בשלוש השפות העיקריות של קבוצות החילופים.

מקור: קוואקט, "נפלה לי אבן מהכתפיים", מתוך דות רב-לשוניות למפגשי ישראלים-גרמנים.

גרמנית	עברית	אנגלית
Norden	Zafon	North
Osten	Mis'rach	East
Süden	Darom	South
Westen	Maarav	West

אין

קבוצות בכל הגדלים
גיל: 13 שנה ואילך

כ-30 דקות

יום טוב – שליחת חייוך

סקירה כללית:

מטרות:

- זו שיטה פשוטה לשבירת הקרח, שבעזרתה אפשר להתחיל את היום בצורה חיובית ולסייע למשתתפים להשתחרר במצבים של אווירה מתוחה.
- להתחיל את היום בדרך חיובית.
- לשבור את הקרח בין המשתתפים ולסייע בידם להשתחרר.
- ליצור אווירה חיובית בקבוצה לאחר מחלוקת.

מהלך הפעילות:

הקבוצה תשב במעגל, והמנחים יבקשו מכל משתתף להביט בשכנו מימין ולחייך אליו. כך, כל משתתף יחייך ויזכה לחיוך. אחרי שכולם חייכו אל שכניהם מימין, יש לחזור על אותו תרגיל, והפעם על כל משתתף לחייך לשכנו משמאל, ואף לברכו בברכת "בוקר טוב", "יום טוב" או "ערב טוב" – לפי השעה ביום, והפעם לא בשפתו. לחלופין, אפשר לבקש מכל משתתף להעניק לשכנו מימין חפץ בלתי נראה במחווה פנטומימה, לדוגמה פרח דמיוני. להלן דוגמאות לברכות בשלוש השפות העיקריות בקבוצות.

מקור: קוואקט, "נפלה לי אבן מהכתפיים", מתוך דות רב-לשוניות למפגשי ישראלים-גרמנים.

גרמנית	עברית	אנגלית
Guten Morgen!	Boker Tov!	Good morning!
Guten Tag!	Boker Tov!	Good morning!
Guten Abend!	Erev Tov!	Good evening!
Gute Nacht!	Laila Tov!	Good night!

אין

קבוצה בכל גודל
גיל: 13 שנה ואילך

כ-10 דקות

מילה אהובה

מטרות:

- להתגבר על מחסומי השפה
- להעביר תחושת שפה ולעורר עניין בשפה האחרת
- ליצור אמון והקשבה בין המשתתפות
- לעודד הקשבה פעילה

סקירה כללית:

זו שיטה של התוודעות לשפה זרה, המעוררת את העניין בשפות הקיימות בקרב הקבוצה ומסייעת למשתתפות להבין את ההבדלים ולהעריך את נקודות הדמיון בין השפות.

כרטיסיות, עטים

קבוצה בכל גודל
גיל: 13 שנה ואילך

כ-30 דקות

מהלך הפעילות:

אוהבת בה במיוחד. לאחר מכן אפשר לתת לות את כל הכרטיסיות על הקיר ולהוסיף את התרגומים (בכתב פונטי) בכל שפות האם הרלוונטיות לקבוצה.

מקור: קוואקט, "נפלה לי אבן מהכתפיים", מתוך דות רב-לשוניות למפגשי ישראלים-גרמנים.

הקבוצה יושבת במעגל. המנחות מבקשות מכל משתתפת לחשוב על מילה שהיא אוהבת במיוחד, כל אחת בשפת אמה. כל משתתפת כותבת את המילה שלה על גבי כרטיסיה. לאחר מכן, לפי סדר הישיבה, כל משתתפת מציגה בפני הקבוצה את המילה שבחרה ומספרת מדוע בחרה בה, ומה היא

פרקו

ביוגרפיה וזהות

זהות כמכלול המאפיינים של אדם היא ראשית כול מושג מופשט. אם ברצוננו להעמיק בדבר, נשים לב עד מהרה עד כמה מושג הזהות מורכב ורב השפעה. מעבר לתכונותיו ולכישוריו האישיים של אדם, הרי שלהשתייכותו לקבוצות מסוימות ולמאפייניהן יש השפעה ניכרת על הדרך שהוא תופס את עצמו ומעריך את יכולותיו. מובן מאליו אפוא שמושגי זהות משפיעים גם על סוגי הדינמיקה בין בני אדם בסביבה החברתית, לדוגמה ביחס לתיוגים, לסיווגים הדדיים ולתהליכי הערכה והשוואה.

הדיון בסוגיית הזהות רלוונטי מאין כמוהו במסגרת חילוני פנומנולוגיה בין גרמניה לישראל – לא רק בצל ההיסטוריה הטעונה, אלא גם לנוכח העשורים האחרונים שהביאו עמם אוכלוסיות שלמות של מהגרים לשתי החברות. כאן חשוב לחשוף מגוון זהויות אינדיבידואליות וקולקטיביות. במפגשים המשותפים יהיה פשוט מדי לדבר על "הישגים רגילים" לעומת "הגורמים" בלי לבדוק אילו סיפורים אישיים, חוויות וזיקות מסתתרים מאחורי הגדרות אלה.

תפיסת הזהות נוצרת מתוך יחסי גומלין בין השתייכות להגדרות, תבדלות, כשאלות המפתח הבסיסיות בהקשר זה הן: מי אני? מה עושה אותי מי שאני? מה מבדיל אותי מאנשים אחרים, מה מחבר אותי אליהם? מהו יחסי לסביבתי?

כששאלות אלה נשאלות בצוותא, הופכת הזהות לנושא ולמטרה של גישות חינוכיות המאפשרות לצעירים ולבני הנוער להעריך את ייחודם, הביוגרפיה שלהם ואישיותם ולבטאם גם במסגרת מפגשי החילופים. ואולם בתוך כך

אין לשכוח כי מדובר בתפיסה דינמית – זהויות יכולות להשתנות בלי הרף, הן יכולות להיות נתונות לאיומים ממשיים או מדומיינים, ללבוש צורות שברירות ולהתפרק, להתברך בפנים נוספות ולשוב ולהתייצב.

הדיון בזהויות אינדיבידואליות וקולקטיביות הוא צעד חשוב בהגברת המודעות לריבוי זהויות בעבודה חינוכית עם נוער. יתר על כן, יצירת זהות חיובית ויציבה היא תנאי מקדים להיפתחות אל ה"אחר" בלי שיהיה זה איום על הזהות העצמית. סוגיית הזהויות מצויה לפיכך בזיקה עמוקה לתופעות כגון אפליה והדרה, אבל משרתת גם מטרה של העצמה ושיתוף (להשוואה ראו פרקים IV ו-V).

השיטות המוצעות להלן מאפשרות לדון במוצא ובהיבטי הזהויות הייחודיים לכל אחד ואחת בקבוצה, לרבות השתייכויות קולקטיביות, כגון המשפחה. שיטת "עץ המ"שפחה שלי" היא דוגמה לאמצעי המשמש להתוודעות לרקע של המשתתפים ולסיפור חייהם, באמצעות תמונות אישיות או משפחתיות. בשיטה הביוגרפית "ניסיונות חיים על שקית" יתבקשו המשתתפים לשוחח זה עם זה על היבטים בזהותם. כך מתאפשרת הבחנה בהבדלים אינדיבידואליים בין המשתתפים והבנת מורכבותו הייחודית של כל אחד מהם. הערך המוסף בשיטות אלה הוא שבאמצעותן מתגלה גם מה שיכול לחבר בין המשתתפים חרף ההבדלים בזהויות – זוהי הזדמנות לגשר על פערים בין קבוצות שבמבט ראשון נבדלות זו מזו במידה ניכרת. לדוגמה, השיטה "פיצה של זהויות": באמצעות שיתוף בחפצים אישיים ומשמעותיים מייצרים המשתתפים יחסי אמון וקרבה ומהרהרים בהקשרים המורכבים בין זהות אינדיבידואלית לזהות קבוצתית על רקע השתייכויות קהילתיות.

פיצה של זהויות

סקירה כללית:

מטרות:

- שיטה ביגרפית שמטרתה לאפשר למשתתפות להתוודע זו לזו באופן אישי. כמה חפצים אישיים שהביאו מהבית מסייעים למשתתפות לחשוב על הקשרים המורכבים שבין זהות אינדיבידואלית ובין זהות קבוצתית, קהילה והשתייכות. כמו-כן השיטה יוצרת דינמיקה קבוצתית המאפשרת למשתתפות בקבוצה להרגיש בטוחות ובנוח.
- לתמוך במגוון שבין המשתתפות להבין את המורכבות שבזהות אישית, קבוצתית ולאומית
- ללמוד פרטים מעניינים על המאפיינים הייחודיים של כל משתתפת
- ליצור אמון בין המשתתפות באמצעות שיתוף בחפצים אישיים
- לעודד למידה ביגרפית באמצעות שיתוף מוש בחפצים אישיים

לורדים, פלקט מודבק לרצפה בגודל 2 x 2 מטרים שעליו משורטטים קווי חיתוך של פיצה

10-20 גיל: 14 שנה ואילך

90-120 דקות

מהלך הפעילות:

שלב 1 - הצגת החפצים

לפני תחילת תכנית החילופים על המנחות לבקש מהמשתתפות להביא עמן שניים-שלושה חפצים שחשובים להן ומייצגים אותן או יש בהם כדי לספר עליהן משהו לקבוצה.

כל אחת מהמשתתפות תציג את החפצים שהביאה ותסביר מדוע בחרה בחפצים אלה. אחר כך יניחו המשתתפות את החפצים על ה"פיצה", ויקבעו לכל "משולש פיצה" קטגוריה. לדוגמה, מחרוזת שאחת המשתתפות קיבלה מאמה במתנה ליום הולדתה תונח על משולש הפיצה "משפחה"; הספר האהוב עליה ב"תחביבים"; דרכון או תעודת זהות יכולים להשתייך לקטגוריה כגון "מולדת" וכן הלאה. המשתתפת הבאה תניח את חפציה בקטגוריה קיימת או תגדיר קטגוריה חדשה. כך תוכל כל אחת מהמשתתפות לקבוע בעצמה מה היא היחס שלה לחפץ מסוים. תעודת זהות יכולה להשתייך הן לקטגוריה "מולדת" והן לקטגוריה חדשה שתוגדר, לדוגמה, "רקע" או "מסע". היבט זה של השיטה מעודד את המגוון בקרב הקבוצה וממריץ את המשתתפות לבטא השתייכויות אישיות. בשלב זה המשתתפות רק יקשיבו לחברותיהן בעת הצגת החפצים ושיוכם לאחת הקטגוריות.

שלב 2 - דיון קבוצתי

במהלך הפעילות מצטברים יותר ויותר חפצים על גבי ה"פיצה". כמה וכמה קטגוריות ומישורי זהות יוצגו על גביה, ובהם: לאום, קהילה, משפחה, היסטוריה, דת או אמונה, תחביבים, ספורט, תנועת נוער, בית ספר, יחסים, זיכרונות ומנהגים. בשלב זה יכולות המשתתפות להחליט אם לשנות קטגוריות, להכתיר אותן בכותרות אחרות או להוסיף חדשות. לעתים המשתתפות מוסיפות מידע על חפצים שכבר הציגו בפני הקבוצה.

בעיתוי שכל החפצים כבר מונחים על גבי ה"פיצה", מוזמנות המשתתפות לשאול שאר לוח קונקרטיות בנוגע לכל חפץ או קטגוריה. הדיון בשאלות עשוי לעורר סבב נוסף של שינויים, ולפיכך יש להקצות זמן כדי לספק למשתתפות הזדמנות לשינויים.

שלב 3 - סיכום

עם תום הפעילות יגלו המנחות את עיקריה: זהות היא מבנה מורכב המכיל מנעד רחב של היבטים. יתרה מכך, היחסים בין הזהות האישית לבין זו הקולקטיבית, הלאומית או החברתית – מורכבים מאוד. לכן קשה כל כך לעתים לשייך חפץ מסוים לקטגוריה אחת. המנחות יכולות לציין כי באפשרותן של כל אדם ליצור את זהותן האישית, אבל בה בעת אנו מושפעות מנסיבות חיצוניות המעצבות אותנו בלי הרף.

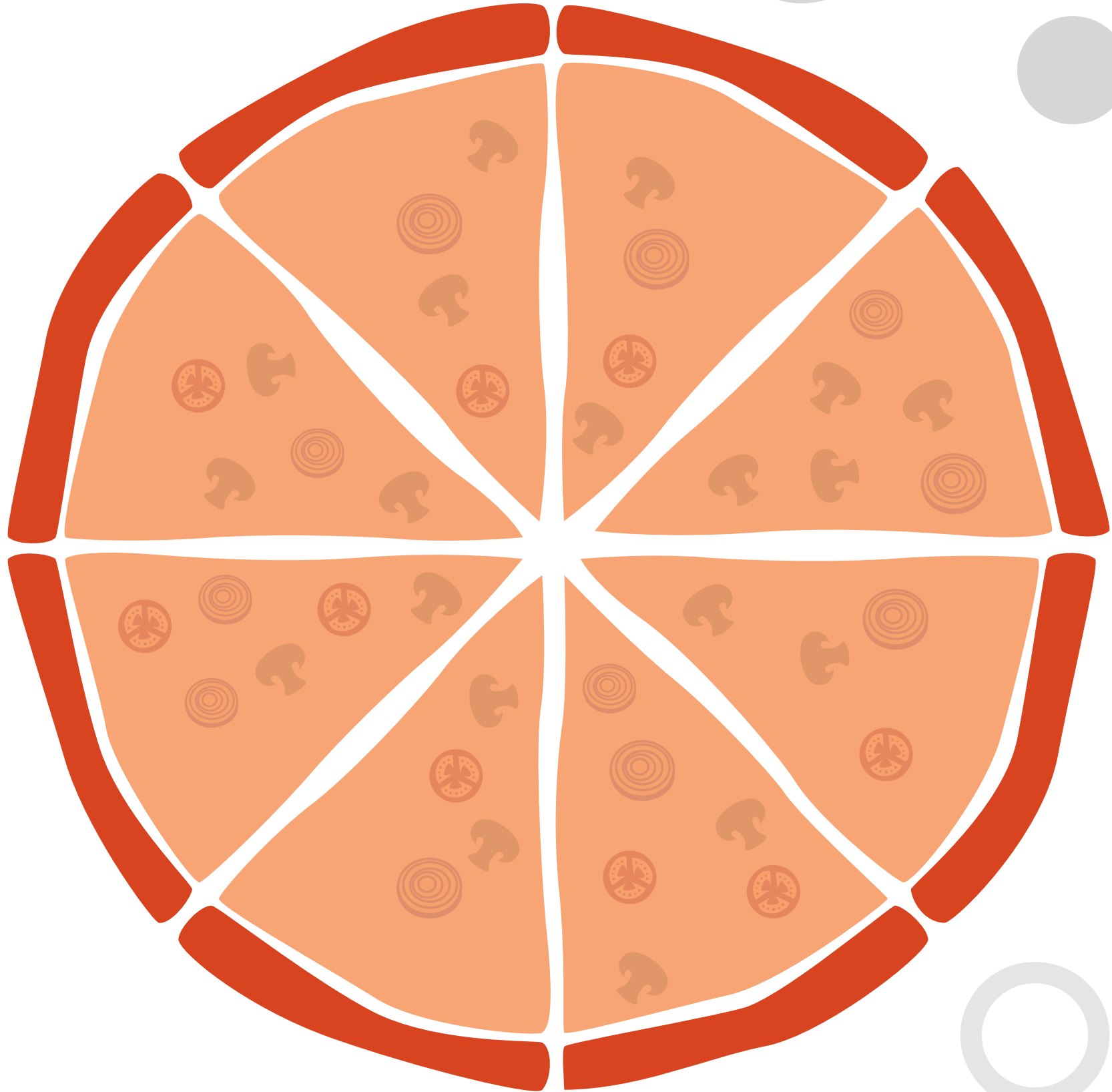
מומלץ לקצר בסיכום ולהותיר זמן למשתתפות לתפוז להרהר בתהליך שחוו ועל רגשותיהן – אם ביחידות ואם במסגרת הקבוצה.

עצה חיונית:

שיטה זו מצריכה זמן ממושך יחסית, ולכן כדאי שלא לחרוג ממכסת המשתתפות המומלצת לעיל. עם זאת, מוטב תמיד לעבוד מול הקבוצה השלמה, כדי שהצוות כולו יוכל להשתתף בתהליך אינטימי ובונה אמון זה.

מקור: הוגי השיטה הם יאיר רובין ודורית לוי, כחלק מתהליך גיבוש קבוצתי במסגרת עמותת "פנים אל פנים".

גלריית תמונות

סקירה כללית:

מטרות:

- באמצעות תמונות אישיות או משפחתיות המשתתפים מספקים הצצה ראשונית אל הרקע שלהם, אל החינוך שקיבלו ואל סביבתם החברתית. הם לומדים להכיר רגעים מיוחדים בחיי המשתתפים האחרים, מנהיגים וטקסים, ומוצאים נקודות דמיון והבדלים בסיפורי החיים שלהם.
- לחשוף את המגוון והפסיפס של סיפורי החיים והזיכרונות
- ללמוד פרטים מעניינים המייחדים כל אחד מהמשתתפים
- ליצור אמון בין המשתתפים
- להיחשף לשונות של מנהיגים וטקסים בקרב כל קבוצת לאום

תמונות, כרטיסיות, עטים או טושים

גיל: 13 שנה ואילך
20-10

75 דקות

מהלך הפעילות:

- לפני תחילת תכנית החילופים: המארגנים יבקשו מהמשתתפים להביא עמם תצלומים אישיים או משפחתיים – לפחות שלושה – מי-לדותרם, מחופשה, תצלומים של משפחתם או כל תצלום אחר שהם מוכנים להראות לקבוצה.
- במהלך תכנית החילופים: המנחים יבקשו מהמשתתפים לקבץ את התצלומים ולהניחם בערבוביה על הרצפה. המשתתפים יתבוננו בתצלומים דקות אחדות, ואחר כך יתבקשו למיין אותם לפי נושאים ולתת כותרת לכל קבוצת תצלומים. לדוגמה:

אני והחברים שלי

חופשות הקיץ שלי

היום הראשון שלי בבית הספר

מסיבות יום ההולדת שלי

השמחות של המשפחה שלי

בת המצווה שלי / הקונפירמציה שלי

התחביבים שלי

הנסיעות שלי

בהקשר הגרמני-ישראלי התצלומים עשויים לשקף סיפורים רבים ושונים. המשתתפים מישאל ראל יכולים לספר על טקסים ומנהגים הרווחים במשפחתם וקשורים במוצאם, ואילו תצלומיהם של המשתתפים מגרמניה יכולים להיות שונים מאוד, בהתאם למוצאם. יש המגיעים ממערב גרמניה ואחרים – ממזרח גרמניה או ממדינה אחרת. ילדותם של המשתתפים שגדלו והתחנכו בערים גדולות עשויה להראות אחרת מילדותם של משתתפים שגדלו בפרברים או בכפר. עם זאת, עשויות להימצא גם נקודות דמיון רבות. לדוגמה, תחביביהם או הדרך שהם חוגגים יום הולדת. בעת הדיון המודרך לומדים המשתתפים עובדות מרתקות רבות על האחרים ואף על עצמם. התהליך תורם רבות להידוק היחסים בתוך הקבוצה, ומגביר את המודעות לשונות בסיפורים גם בקבוצת לאום אחידה לכאורה.

במהלך מיון התצלומים יכולים המשתתפים לשאול שאלות ביחס לתצלומים, ולשוחח בזמן שהם מסדרים את גלריית התמונות.

המשתתפים יתיישבו במעגל מסביב לגלריית התמונות. תחילה יבקשו המנחים מכל משתתף להציג תצלום אחד בלבד שחשוב לו במיוחד. כך יוכלו המשתתפים לחלוק עם חברי הקבוצה פרט אישי על עצמם, לפני דיון קבוצתי שינהלו המנחים בעזרת השאלות שלהלן:

עצה חיונית:

אם משתתפים שכחו להביא תצלומים, הם יכולים לשלוח למנחים בטלפון הנייד והמנחים ידפיסו את התצלומים לפני תחילת העבודה הקבוצתית.

ניסיונות חיים על שקית

סקירה כללית:

שיטה זו מאפשרת למשתתפות לשוחח ביניהן על היבטים בזהותן. אבני יסוד ביוגרפיות חשובות בחייהן עשויות אף הן להפוך לנושא, וכן דברים אחרים החשובים להן ושברצונן לשתף עם האחרות או דברים שהן מעדיפות לשמור לעצמן.

מטרות:

- לחשוב על מרכיבים ביוגרפיים אישיים
- לעודד את המשתתפות להבעה יצירתית
- לאפשר ביטוי למגוון רחב של תכונות ואפיונים: שפות, אתניות, דתות
- להתוודע לסיפורים של חברות אחרות בקבוצה
- לתמוך במגוון הקיים בקרב הקבוצה

מהלך הפעילות:

כל אחת מהמשתתפות מקבלת שקית נייר ריקה, והן מתבקשות לעצב את השקית שלהן כמספרת סיפור על עצמן או על ניסיון חייהן, או מציגה פרט שקשור בביוגרפיה האישית שלהן, בעברן או בהווה שלהן.

המשתתפות יעצבו את השקיות באמצעות האביזרים המוזכרים לעיל. אפשר כמובן לעצב גם את פנים השקית או למלאה בדברים מוכרים וחשובים עבור כל אחת מהן, ואשר ברצונן לשתף עם אחרות או לשמור לעצמן. בסוף יחליטו המשתתפות עצמן אם ברצונן לסגור את השקית שלהן או להשאירה פתוחה.

שאלות הכוונה שעשויות להקל על המשתתפות בעיצוב השקית שלהן:

- מה חשוב לי?
- מה שייך עד כה לביוגרפיה שלי?
- מהו חלק הארי המרכיב את מי שאני. לדוגמה, השפות שאני דוברת, הרקע שלי, הדת שלי, התחביבים, החלומות והמקומות שביקרתי בהם עד כה.
- באילו הישגים אני מעוניינת לשתף את האחרות? אילו הישגים ברצוני להשיג בעתיד?
- האם יש פרטים שאיני מעוניינת לחלוק עם אחרות?

לאחר שעיצבו השקיות הושלם, המשתתפות יציבו אותן לראווה לעין בחדר, וכולן יסקרו את

השקיות המעוצבות. אחר כך יישבו כולן יחד ויחשבו על התהליך, ובתוך כך השאלות שהמנחות ישאלו לאורך הדיון הן:

- מה את חושבת על התערוכה?
- איזו שקית משכה את תשומת לבך ועניינה אותך במיוחד? מדוע?
- האם הייתה שקית שדומה לשקית שלך?
- איזו שקית עוררה אצלך שאלות?
- בתוך איזו שקית היית רוצה להציץ?

עצה חיונית:

1. שיטה זו אמנם מתאימה לכל עת במהלך תכנית החילופים, ואף ליחידת הפתיחה העוסקת בנושא "זהות". ואולם מאחר ששיטה זו מהנה מאוד עבור המשתתפות, היא מתאימה במיוחד לשעת פנאי שבה כולן יכולות לעצב לעצמן את השקית שלהן ובה בעת לחלוק אביזרים זעירים.

2. אם הקבוצה מונה יותר מ-20 משתתפות, מומלץ לחלקה לשתי תתי-קבוצות.

60 דקות פעילות
30- דקות דיון

10-20

גיל: 14 שנה ואילך

בשיטה זאת האביזרים חשובים מאוד. על המנחות להבטיח שהאביזרים העומדים לרשותן משקפים את המגוון בקרב הקבוצה. שקית נייר אחת לכל משתתפת; טושים; צבעים; חוברות תיירות; עיתונים וכתבי עת שמופיעים בהם שיוכים אתניים שונים ושפות שונות; דגלים או סמלים לאומיים ובין-לאומיים אחרים, לדוגמה דגל הקהילה הלהט"בית; קומיקס; גלויות; מדבקות; נצנצים; אימוג'ים מודפסים; חפצים טבעיים, כגון עלים או ענפים; דבק; מספרים.

מעגלי זהות

מהלך הפעילות:

- כל משתתף יקבל דף עבודה בגודל A4 המיועד עבור הפעילות. המשתתפים יתבקשו לתאר את זהותם, בצורת בצל המורכב מגרעין ומסביבו שכבות העוטפות זו את זו. כל מעגל מייצג תכונה אישית, השתייכות או ייחוד המרכיבים את האישיות. למשתתפים יוקצו דקות אחדות לריכוז רשימת תכונות לתיאור עצמי בדרך הטובה ביותר. אחר כך יהיה עליהם לרכז מאפיינים אלה באקראי, בלי סדר מסוים, על גבי דף.
  - סיווג מעגלי ההשתייכויות המהווים סימני היכר של המשתתפים עשוי לסייע בידם למקד את מחשבותיהם:
  - תפקידים בחיים: בן, אח, סטודנט, אב, חברה
  - מקום לידה
  - מקום מגורים
  - שפה או שפות דת
  - מגדר
  - מעמד חברתי
  - אזרחות או אזרחויות
  - חברה ברוב או במיעוט
  - תחביבים
  - לימודים או מקצוע
  - כישורים גופניים ומגבלות פיזיולוגיות
- לאחר שהמשתתפים ריכזו את סימני ההיכר וההשתייכויות שלהם, הם יתבקשו למיין כך שהחשוב ביותר יהיה במרכז. כך יוכלו להוסיף מעגלים חדשים, רבים ככל שירצו.

מטרות:

- להתוודע להגדרתו של כל משתתף ביחס לדברים החשובים עבורו.
- לסייע לכל אחת מהמשתתפים להבין את עצמו כאינדיבידואל בעל ייחוד.
- לעודד את המגוון הקיים בקבוצה הומוגנית לכאורה.
- לשים לב להבדלים ולנקודות הדמיון בקרב הקבוצה.
- לפתח דיאלוג על נקודות מבט סטריאוטיפיות.

סקירה כללית:

שיטה זו מאפשרת לכל משתתף להרהר בתכונות ובסימני היכר ולמיין לפי מידת חשיבותם בעיניו ולפי סדר העדיפויות שהוא עצמו יקבע. מה שנדמה תחילה כקבוצה הומוגנית יכול להתגלות כמקבץ מגוון של אישיותות שבו כל משתתף מגלה את רובדי הזהויות שלו בעזרת מאפיינים שבחר בעצמו.

דף עבודה לכל משתתף, עטים/טושים

20-10 גיל: 16 שנה ואילך

90 דקות

עצה חיונית:

בחלק האחרון של השיטה יש למנחים הזדמנות להגביר את המודעות לריבוי הר-בדים של כל זהות. בייחוד בקבוצות בי-לטרליות נוטים המשתתפים להניח שכל צד הוא הומוגני. לפי דוגמה זו, ל"ישראלים" יש סימני היכר ותכונות מסוימות למדי ו"הגרמנים" אמורים להיות תואמים לרשימת ציפיות סטריאוטיפיות אחרות. לאחר הצגת מעגלי הזהות שלהם, יש למשתתפים הזדמנות להרהר בייחודיות המרכיבים של כל אישיות.

בו בזמן עשויים מרכיבים אלה להיות בעלי חשיבות שונה לחלוטין עבור כל מש-תתף. כך לדוגמה, המשתתפים יכולים להבין שדת אינה ממלאת בהכרח את התפקיד החשוב ביותר עבור משתתף מוסלמי, יהודי או נוצרי, או שנכותו של אחד המשתתפים היא לאו דווקא המכשלה הגדולה ביותר בחייו.

ההיכר המרכזיים או התכונות החשובות ביותר מקרב כל התכונות וסימני ההיכר?

- האם היה לך קל למצוא קטגוריות שעמן הזדהית מיד?
- על אילו קטגוריות חשבת מיד בהתחלה? למה הן חשובות עבורך?
- האם אתה סבור שאדם אחר היה ממין את הקטגוריות עליך באותו סדר?
- האם הדרך שבחרת למיין את המעגלים תואמת את תפיסתם של הסובבים אותך לגביך?

על המשתתפים להתרכז רק בסימני ההיכר הנוגעים להם אישית, ושבמידת האפשר אינם מושפעים מדעותיהם של אחרים. לאחר שכל המשתתפים מילאו את דף העבודה, הם יחד-רו אל הקבוצה וישתפו אותה בתוצאות.

כל משתתף יציג בכמה דקות את שלושת המ-עגלים הקרובים ביותר למרכז האזור שבדף העבודה שלו.

לאחר שכל משתתף יציג את המעגלים המ-רכזיים שלו, יפתחו המנחים בדיון. השאלות שעשויות לסייע בהנחיית הדיון הן:

- האם היה לך קושי להחליט אילו הם סימני

דיון בהיסטוריה

הדיון בהיסטוריה הנאצית ובשואה היה מאז ומעולם מרכיב מרכזי בחילופי נוער בין גרמניה לישראל ויוסיף להיות כך גם בעתיד, שכן את הפשעים הנוראים שעוללו הנאצים ואת גורלותיהם של מיליוני בני אדם שנרדפו ונרצחו בשל מוצאם ונטיותיהם הפוליטיות או המיניות אסור לשכוח. החובה האוניברסלית העולה מההתרחשויות האלה היא שכבני אנוש עלינו ללמוד מן העבר לצאת להגנתם של מיעוטים מפני אפליה ולהיאבק בגזענות ובפשעים נגד האנושות בכל מקום ובכל עת.

אלא שמעבר להנחלת הידע ההיסטורי, נשאלת השאלה מהן הדרכים הראויות להעלאת זכרה של ההיסטוריה? כיצד צעירים מגרמניה ומישראל יכולים להנציח במשותף ובאופן מכבד את זכר הקורבנות? כיצד נוכל ליצור יחדיו זיקות בין ההיסטוריה ההיא ובין משמעותה כיום? אילו כללי פעולה אנו גוזרים לחיינו העכשוויים בחברות פתוחות ודמוקרטיות?

ככל שההיסטוריה הנאצית מתרחקת ושוקעת בעבר, כך קשה יותר למצוא עדים שיוכלו לספר עליה ממקור ראשון. הצעירים המשתתפים בתכניות המפגשים שייכים כבר לדור השלישי והרביעי לשואה, והמפגשים עם ניצולים מוחלפים יותר ויותר בשיטות אחרות. בעבר נפגשו במפגשים גרמניים-ישראליים בעיקר דורות ההמשך של קורבנות ומבצעים, ואילו כיום נפגשות בהם צעירות בעלות זהויות אינדיבידואליות וקולקטיביות שונות ומגוונות. החברות בגרמניה ובישראל הולכות ונעשות מגוונות, ולכן יש לעצב את שיטות הדיון בהיסטוריה כך שיהיו רלוונטיות עבור כולן.

דיון בהיסטוריה שניחן במודעות לריבוי זהויות צריך אפוא לחתור לכמה מטרות: ראשית, עליו ללמד את ההיסטוריה הנאצית ואת השואה כחלק מההיסטוריה הגלובלית. כך יוכלו גם בני נוער שאינם ממוצא אירופי או יהודי-אירופי לפתח זיקה בעלת משמעות לנושא השואה. עם זאת, חשוב לשמור על פתיחות למגוון של נרטיבים היסטוריים וזיכרונות, מתוך נקודת מבט מכוונת-סובייקט - בלי שהדבר יטיל ספק בייחודה של השואה או ידחק את העבר הנאצי לרקע. ייתכן שסיפוריהם של בני נוער מסוימים על כאב, על בריחה ועל גירוש שונים מהנרטיב הדומיננטי. בעבודה החינוכית חשוב למצוא מקום גם לסיפורים האישיים או המשפחתיים שלהם. בדרך זו נוכל לעורר בהם עניין והזדהות עם שואת העם היהודי על אדמת אירופה בימי מלחמת העולם השנייה ועם קורבנות הנאצים. אלה הם צעדים חשובים המאפשרים הכנה משותפת של טקס זיכרון בישראל או בגרמניה וקיומו יחדיו במסגרת קבוצת הנוער הגרמנית-ישראלית.

בפרק שלפניכם מקובצות ארבע שיטות לעבודה חינוכית בנושא שאמתגר זה. כך לדוגמה, באמצעות "נהר החיים" אפשר לחוות את ההיסטוריה כחלק מזיכרונות, מחוויות ומתהליכי למידה אישיים וקולקטיביים מגוונים. "חיפוש עקבות היסטוריים" אף היא שיטה המעודדת בני נוער להקדיש זמן לנושא באמצעות התעמקות בעבודות משפחתיות-ביוגרפיות, מציאת נקודות זיקה אינדיבידואליות אחרות ובתוך כך רכישת ידע על ההיסטוריה בתהליכי למידה שיתופיים. לדיון מעמיק בזכר השואה ובהיסטוריה במסגרת חילופי הנוער בין גרמניה לישראל מומלץ להשתמש במדריך "לזכור יחד - לבנות גשרים", המעשיר את צוותי ההדרכה בחומרים רבים לתכנון יחידות תוכן, במטרה לסייע לקבוצת החילופים לדון במשותף בהיסטוריה וליזום עבודת זיכרון בעלת משמעות.

נהר החיים

סקירה כללית:

שיטה זו מאפשרת חשיבה יצירתית על זיכרונות אישיים וקולקטיביים, על חוויות ועל מידע בנוגע לשואה ולעבר המשותף הנוֹ-רא של גרמניה וישראל. עם זאת, השיטה חושפת את המגוון שבקרב כל קבוצת בני אדם ומראה כיצד כל משתתפת חווה זיכרונות מסוימים. השיטה מתאימה הן לשלב ההכנה בגרמניה או בישראל והן למהלך תכנית החילופים.

מטרות:

- להעמיק את ההיכרות עם הנושא "זיכרון וידע אינדיבידואליים וקולקטיביים"
- לחוות היסטוריה כחלק מזיכרונות, מחוויות ומתהליכי לימוד אישיים וקולקטיביים (לאומיים ובין-לאומיים)
- לחשוף שכבות של זיכרונות, חוויות וידע
- להמחיש את המגוון והריבוי בקורות חייהם של בני אדם, במחלוקות הנוגעות לתכנים ובחוויות
- להגביר את המודעות למבחר הדרכים לעצב דרכי חיים ולהעשיר את הידע, ולאפשרויות העיצוב העצמיות של החיים ושל הזיכרון

מהלך הפעילות:

- המנחות יציגו בקצרה את השיטה: "דמיינו לעצמכן את חיכן כנהר הנובע ממעיין, ואז זורם לדרכו - פעם כפולג קטן ורגוע, פעם כזרם סוחר, פעם כבריכה קטנה ופעם כמפל מים".
- לרשות המשתתפות מוקצות 20 דקות לצייר את נהר חייהן. הוראות מסייעות:
- סמני את התחנות החשובות ביותר לאורך הנהר, והוסיפי הערות קצרות (בעט שחור).
- היכן, מתי וכיצד נפגשת בפעם הראשונה עם גרמנים, עם תרבות גרמנית או עם היסטוריה גרמנית. אותה שאלה אבל לחלופין ביחס ליהודים ולישראל יישאלו המשתתפות הגרמניות: היכן, מתי וכיצד נפגשת בפעם הראשונה עם תרבות יהודית, היסטוריה יהודית, הדת היהודית או ישראל? פרטי ככל האפשר, ונסי לציין מקומות, שמות, כותרות ספרים, סרטים ועוד (בעט כחול).
- מתי ואיפה בחיך התוודעת בפעם ראשונה להיסטוריה הנאצית ולשואה? פרטי ככל האפשר (בעט ירוק).
- היכן ומתי השתתפת בציון זכר ההיסטוריה ריה היהודית והנאצית ובהתייחדות עם זכר קרבנות השואה? פרטי ככל האפשר כיצד (בעט אדום).
- המשתתפות יעבדו על דף משלהן ויתר-כזו בחוויותיהן, בידיעותיהן וביזכרונותיהן האישיים. אחר כך יציגו את "נהר החיים" שלהן בפני הקבוצה.
- אם הקבוצה מונה יותר מ-15 משתתפות, מומלץ לחלק אותה לשתי קבוצות עבודה קטנות יותר, ועל כל אחת מהן תהיה ממונה מנחה אחת. לרשות כל משתתפת יוקצבו 10 דקות להציג את נהר החיים שלה ולענות על שאלות.
- עם תום הפרזנטציות יכולות המשתתפות לתלות את הדפים שלהן על גבי אחד הקירות בחלל החדר. במשך תכנית החילופים ייזכרו המשתתפות לא-פעם בדברים שנאמרו בפרזנטציה וייתחסו לכך שוב. אפשר להשתמש בהערות אלה כדי להוסיף ולשוחח על נושאים נבחרים. יתרה מכך, ההערות מדגישות את המגוון וההבדלים בין חוויות, ידע וזיכרונות אישיים ומשותפים.

15-10
גיל: 14 שנה ואילך

שעתיים: 20 דקות
עבודה אישית ו-100
דקות עבודה בקבוצה

נייר בגודל A3, טושים או עטים צבעוניים, סרט נייר דביק (מסקינג טייפ), בלוק נייר ללוח

1. "נהר החיים" מתאים גם כשיטה נושאת ליחידת לימוד אינטנסיבית לעריכת היכרות. בדרך זו יכולה הקבוצה לעסוק בנושאים שורים לחילופי נוער בין גרמניה לישראל וגם בנושאים נבחרים אחרים. כיחידת סיכום בחילופים הדו-צדדיים - אחרי שני המפגשים - יכולה השיטה לשמש כסמל להמשך ההתפתחות ולשינויים שחלו בזמן החילופים.

2. אווירה של אמון וכבוד הדדי מעודדת את המשתתפות לשתף ולדבר על אירועים אישיים מאוד. המשתתפות בוחרות בעצמן על מה הן רוצות לדבר. חשוב שכל אחת מהן תקבל את האפשרות לומר משהו על ה"נהר" שלה. המנחות אף הן ישתתפו בתהליך. הן יוכלו להדגיש את העובדה שהנהר משקף אותן באותו מעמד, ברגע המסוים הזה. בשלב אחר בחייהן או בנסיבות אחרות הן יכולות הנהרות להיראות אחרת.

עצה חינוכית:

מקור: קוואקט, אסופה לפעילויות חינוכיות לטקסי זיכרון ולפעילויות למען הזיכרון בחילור פי נוער ותלמידים ישראלים-גרמנים, "לזכור יחד - לבנות גשרים".

יום רגיל לגמרי

סקירה כללית:

מטרות:

מהלך הפעילות:

- השיטה מספקת למשתתפים מצע לחשיבה מעמיקה על-אודות השפעת החקיקה בגרמניה הנאצית על חיי היומיום של היהודים בגרמניה. המשתתפים יעסקו בהצגת החוקים כעובדות קיימות ותקפות. במסגרת השיטה המשתתפים ינסו לדמות את חיי היומיום שלהם עצמם בהתאמה לחוקים אלה. הפעילות נועדה לייצר מודעות לאופן שחוקים אלה מובילים להדרתן של קבוצות אוכלוסייה מסוימות ולאפלייתן.
- לנתח את החקיקה האנטי-יהודית בגרמניה.
- לדון בהיווצרותם של חוקים ובהשפעתם על חברה מוגדרת.
- לפתח מודעות לאופן שחוקים עלולים להביא לידי אפלייתן של קבוצות אוכלוסייה מסוימות.
- לחשוב על האחריות של חברת הרוב למחנות נגד חוקים גזעניים.

הקבוצה יוצרת מעגל, והמנחים מעלים לדיון שתי שאלות מפתח:

- מהי החשיבות שיש לדעתכם לחוקים?
- מה משיגים באמצעות חוקים? מה מונעים באמצעותם?

המשתתפים ילקטו מתוך הדיון את מילות המפתח העיקריות ויכתבו אותן בצורת מפתח חשיבה. לחלק זה מוקצות 20 דקות.

בשלב הבא נחלקים המשתתפים לשתי קבוצות מעורבות של גרמנים וישראלים. על כל אחת מהקבוצות מוטלת המשימה לכתוב סדר יום מפורט הכולל את כל הפעילויות המרכזיות לאותו יום. למשימה זו יוקצו 10 דקות, והיא יכולה להתייחס ליום עבודה או ליום לימודים רגיל, יום בסוף השבוע או יום חופש.

שתי הקבוצות שבות ומתאחדות ומקריאות זו לזו את סדר היום שכתבו. לאחר מכן המנחים מחלקים כרטיסייה לכל משתתף, ועליה מצוין חוק אנטי-יהודי. רצוי לבחור חוקים הקשורים לחיי היומיום ולתחומי העניין של בני נוער.

ראשית על המשתתפים לארגן את הכרטיסיות כרונולוגית לפי מועד חקיקת החוקים, כפי שמצוין על גבי הכרטיסייה. כל משתתף יתבקש להקריא את החוק שקיבל לידי, ובמקרה הצורך המנחים יבהירו את מהות החוק. המשתתפים יבדקו אם החוק נוגע לסדר היום שלהם וכיצד. אם החוק מגביל פעילויות מסוימות בסדר יומם, עליהם למחוק פעילויות אלה מסדר היום.

חוקים לדוגמה:

אסור ליהודים לקנות סבון (יוני 1941)

אסור ליהודים להיות חברים במועדוני ספורט (נובמבר 1939)

במקרה זה יימחקו מסדר היום הרחצה בבוקר, וכן הביקור במועדון הספורט.

אחרי שכל החוקים יוקראו בקול ויושוו לשני סדרי היום – המלא והמצומצם – תשוב ותתכנס מליאת הקבוצה לדיון בשאלות מפתח אלה:

- איך נראה סדר היום המצומצם שלכם? מה עדיין מותר לכם לעשות?
- כיצד ייפגעו חיי היומיום שלכם אם תהיו רשאים לעשות רק את הדברים האלה?
- אילו פעילויות ועיסוקים אחרים ימלאו את מקומם של אלה האסורים בשגרת יומכם?

דוגמה:

07:00 מתעורר

07:15 מתקלח ומצחצח שיניים

08:00 עולה לאוטובוס בדרכי לבית הספר

10:30 הפסקה, קונה שוקולד ויושב בקפטריה של בית הספר עם שני חברים

....

14:00 עולה לאוטובוס חזרה הביתה

15:00 יוצא עם הכלב שלי לסיבוב בפארק החביב עליי

17:00 הולך למועדון הכדורגל למשחק עם חבריי

19:00 נפגש עם חברים לצפות בסרט בקולנוע

10-20
גיל: 15 שנה ואילך

90 דקות

נייר ללוח פליפ צ'ארט, מדגשים (מארקרים), עטים, כרטיסיות שעליהן כתובים חוקים אנטי-יהודיים לפי מועד חקיקתם

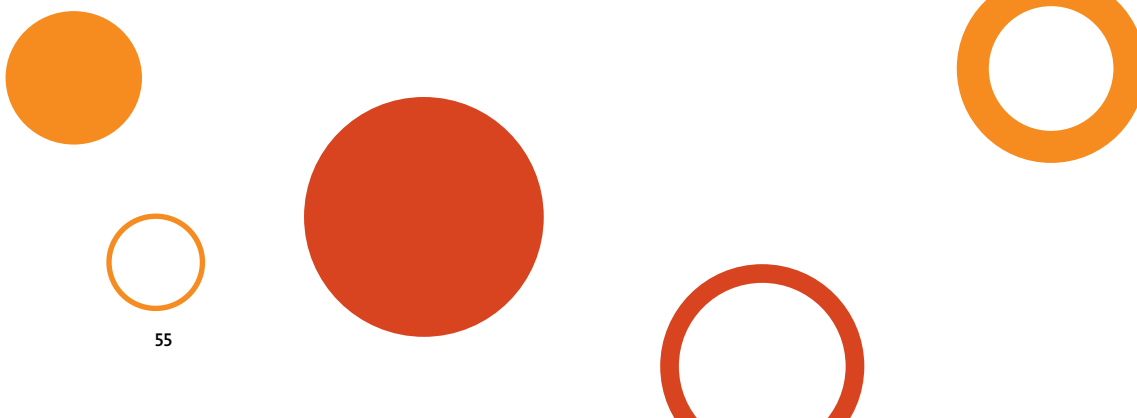

- האם המתכונת המצרה את צעדיכם בתכנון סדר היום תדרוש מכם זמן רב יותר מהרגיל?
- איך תדרגו כעת את חשיבות הפעילויות? האם תהיה להן אותה משמעות כמו לפני חקיקת החוקים?
- איזה מהחוקים הותיר בכם את הרושם הקשה ביותר ומדוע?
- במעגל שיחה אחרון יתבוננו המשתתפים מחדש במפת החשיבה ששרטטו בדיון הפור תח. השאלות המנחות שלהלן ילוו את הדיון סביב תפקיד האזרחים בהקשר של חוקים מפלים או גזעניים:
- האם החוקים האנטי-יהודיים עולים בקנה אחד עם מילות המפתח שבמפת החשיבה? אילו השפעות ארוכות טווח היו לחוקים האלה על האוכלוסייה היהודית? לוסיה הלא-יהודית?
- האם ייתכן כי האזרחים הגרמנים הלא-יהודים לא היו מודעים להדרת אזרחים יהודים כשהחוקים נאכפו?
- האם אתם מכירים חוקים עכשוויים שעל-לם לגרום הדרה של קבוצות במדינתכם? מה תגובתכם לחוקים העכשוויים הללו?

עצה חיונית:

אחת ממטרות השיטה היא לחקור לעומקן תשובות פשוטות, כגון "הם עשו את זה כי הם שנאו יהודים". לכן, הבחירה של המנחים דווקא בחוקים שכש-לעצמם לא השפיעו רבות על חיי היהודים, לדוגמה החוק האוסר מכירה של מוצרי קקאו ושוקולד ליהודים - עדיפה, שכן סדר היום שהמשתתפים מציגים מסייע להם בהבנת הפגיעה העמוקה המחלחלת באמצעות חוקים אלה אל אוכלוסיית היעד: הגבלת פעילויות שגרתיות הביאה לידי הדרה וחוסר מגע עם חברת הרוב, ובהמשך חוללה בידוד של האזרחים היהודים. ומשאלה לא נראו עוד ברחובות, לובתה השנאה והתגברת עוד יותר תחושת הזרות, הניכור ושאת הנפש. בו בזמן קירבו החוקים את דימוים של היהודים לתווית הסטריאוטיפית של התעמולה הנאצית. לדוגמה, באמצעות האיסור למכור ליהודים סבון וקצף גילוח או בגדים חדשים.

<p>דצמבר 1939 נאסרת על יהודים הזכות להיות חברים באגודות ספורט ובמועדוני כושר</p>	<p>דצמבר 1939 נאסר על יהודים לקנות שוקולד</p>	<p>ספטמבר 1939 נאסר על יהודים לצאת מביתם - בחורף בין שמונה בערב לשש בבוקר שלמחרת, ובקיץ בין תשע בערב לחמש בבוקר שלמחרת</p>	<p>1934 יהודים אינם רשאים להתגייס לצבא גרמניה</p>	<p>אפריל 1933 שלטונות גרמניה אוסרים על תושבי במדינה לקנות בבתי עסק של יהודים</p>	<p>1933 ספרים שהמוציאים לאור שלהם או מחבריהם יהודים - נשרפים בפומבי</p>
<p>1941 שלטונות גרמניה מחייבים כל יהודי מגיל שש שנים לענוד טלאי צהוב שכתובה עליו המילה "יהודי"</p>	<p>1941 שלטונות גרמניה אוסרים על יהודים לחצות את גבולות המדינה</p>	<p>1940 מכשירי הטלפון של יהודים - מוחרמים</p>	<p>1935-1936 יהודים אינם רשאים להצביע בבחירות ומאבדים את אזרחותם הגרמנית</p>	<p>1935-1936 סטודנטים יהודים רבים מסולקים מאוניברסיטאות ומבתי ספר בגרמניה</p>	<p>1935 אסור ליהודים להניף את דגל גרמניה</p>
<p>יוני 1941 נאסר על יהודים לקנות קצף גילוח</p>	<p>יוני 1941 נאסר על יהודים לקנות סבון</p>	<p>1941 נאסר על יהודים להחזיק כלב, חתול או ציפור</p>	<p>1938 דרכונים של יהודים מוחתמים באות J (יהודי) אדומה. דרכונים של יהודים אחרים מוחרמים כדי למנוע אפשרות שיחצו את גבולות המדינה</p>	<p>1935-1936 דרכונים עבור יהודים מונפקים רק לאלה העומדים להגר</p>	<p>1935-1936 נאסרת על יהודים הכניסה למקומות בילוי, ובהם מסעדות, פארקים ובריכות</p>
<p>נובמבר 1941 מצלמות מוחרמות מבעליהן היהודים</p>	<p>ספטמבר 1941 השלטונות בגרמניה אוסרים על היהודים להשתמש בתחבורה הציבורית בלי אישור</p>	<p>אוגוסט 1941 נאסר על יהודים לעשן</p>	<p>1939 מקלטי רדיו של יהודים - מוחרמים</p>	<p>1938 ילדים יהודים בגרמניה מסולקים מבתי ספר במדינה</p>	<p>1938 נאסרת על יהודים הכניסה לאירועי תרבות ממוסדים ולאירועי נופש במדינה</p>
<p>פברואר 1942 יהודים אינם רשאים לקנות חלב או ביצים</p>	<p>1942 אסור ליהודים עיוורים או חירשים לשאת סימנים המעידים על נכותם</p>	<p>נובמבר 1941 מכונות כתיבה, מכונות חישוב ומכשירי שכפול מוחרמים מבעליהם היהודים</p>	<p>1939 נאסר על יהודים לגשת למבחני ההסמכה במקצועות רפואה, רפואת שיניים, רוקחות ומשפטים</p>	<p>1939 שלטונות גרמניה מתירים לגרש יהודים מבתייהם בלי הסברים</p>	<p>1939 נאסר על יהודים לקנות פריטי לבוש חדשים</p>

התבוננות בדרכי ההנצחה השונות בגרמניה ובישראל

סקירה כללית:

מטרות:

- דרכים רבות ומגוונות קיימות להנצחת זכר ההיסטוריה. כל אחת מהן משפיעה באופן אחר על תפיסת האדם את ההיסטוריה, ובכלל זה את מוראות השואה, ואולם איש מאתנו אינו יכול לחוות את ההיסטוריה כפי שנחוותה בזמן אמת ובאופן בלתי אמצעי. תכני ההנצחה עולים במבחר הקשרים – במשפחה, במערכת החינוך, במחקר, בפופ-ליטיקה ובתרבות – ויוצרים קשת רחבה של נרטיבים הממלאים תפקידים מסוימים. לפיכך חשוב להבדיל בין מהות לאיכות: בין מה מנציחים לאיך מנציחים.
- הפעילות חושפת את המשתתפות לתרבויות ההנצחה לגוניהן בשתי המדינות ולדיון בתכניה (המהות) ובצורתיה (האיכות) של ההנצחה.
- לבחון את המונח ההנצחה
- לחלוק מידע וידע
- לאפשר הסתכלות ביקורתית על תרבויות ההנצחה בגרמניה ובישראל
- להבדיל בין נושא ההנצחה (מה מנציחים) לאופן ההנצחה (איך מנציחים)

מהלך הפעילות:

מבוא (10 דקות): המנחה תציג את נושא הפעילות: "ההנצחה בגרמניה ובישראל", וייערך סיעור מוחות קצר במליאה ביחס למונח "הנצחה", תוך כדי שימוש בלוח (פליפ צ'ארט).

עבודה פרטנית (10 דקות): כל משתתפת תרשום לעצמה שלושה אתרי הנצחה וכן שלוש צורות הנצחה שחשובים לה במישור האישי או במישור הלאומי.

מליאה (15 דקות): משתתפות אחדות יציגו את בחירתן, והמנחות יכוונו את הדיון בעזרת השאלות, האם האתרים או דרכי ההנצחה החשובים לך אישית, חשובים גם במישור הלאומי? ולהפך – האם אותם אתרים ודרכי ההנצחה החשובים במישור הלאומי חשובים לך גם אישית?

עבודה קבוצתית (30 דקות): המשתתפות ידונו בקבוצות מעורבות של גרמניות וישראליות בשאלות שלהלן:

- באילו מועדים מנציחים את זכר השואה בגרמניה ובישראל? מה הם מסמלים, ומדוע נבחרו דווקא תאריכים אלה?
- באילו אתרים – במציאות או וירטואלית – מנציחים את זכר השואה בגרמניה ובישראל?

פעילות: הקבוצות הקטנות ירשמו את נושא ההנצחה ("מה מנציחים?") על גבי כרטיסיות אדומות ואת צורות ההנצחה ("איך מנציחים?") על גבי כרטיסיות ירוקות.

דוגמאות:

מה מנציחים (כרטיסייה אדומה): יום השואה, התאריך מציין את יום פריצת מרד גטו ורשה.

איך מנציחים (כרטיסייה ירוקה): טקס זיכרון שבו מהלכו נשמעת ברחבי הארץ צפירת יום הזיכרון לזכר קרבנות השואה. קהל המשתתפים בטקס עומד על רגליו עם הישמע הצפירה, לדקת דומייה.

מה מנציחים (כרטיסייה אדומה): אבני נגף – הנצחת גורל נרדפי הנאצים.

איך מנציחים (כרטיסייה ירוקה): (1) הטמנת לוחית מפליז בתוך המדרכה לפני בתי המגורים של קרבנות הנאצים; (2) שכנים חוקרים את ההתרח-

שויות בבתיהם, ברחובותיהם ובשכונותיהם. **הרחבה של הפעילות:** המשתתפות יתבוננו בכמה תמונות של אתרי זיכרון וטקסי זיכרון – לדוד גמה, "יד ושם"; אתר להנצחת השואה בברלין; טקס "אבני נגף"; ימי הזיכרון ב-9 בנובמבר או ב-27 בינואר; ציבור שעומד דום ביום השואה ביש-ראל. הקבוצות יבחרו את התמונות שישמשו לרשימת מותיהן על גבי הכרטיסיות, כמתואר לעיל.

מליאה (15 דקות): הקבוצות יציגו את עבודתן. **דיון מסכם (10 דקות):** המנחות ינהלו דיון בשאלות המהות והאיכות – מה מנציחים ואיך עושים זאת – באמצעות שתי שאלות מסגרת עיקריות: (1) מה דומה ומה שונה בין טקסי זיכרון בגרמניה ובישראל? (שאלת ה"איך"); (2) מה דומה ומה שונה בנושאים המונצחים? (שאלת ה"מה").

בשלב זה, הדיון ישוב ללוח הפליפ צ'ארט ולמונח "הנצחה", וייסוב סביב שלוש שאלות מנחות:

- מה חשוב לכן בתרבות ההנצחה?
- מה ברצונכן לשנות?
- האם ניתן לגבש טקס משותף שבו הקבוצה הדו-לאומית תנציח את העבר במשותף ותבטיח את שתי תרבויות ההנצחה?

עצה חיונית:

הדיון ההשוואתי בשתי תרבויות ההנצחה אמור לסייע לקבוצה להעלות רעיונות משלה לגבי טקס זיכרון משותף. לפיכך הדיון אינו ביקורתי או שיפוטי, ואין בו משום דירוג של איכות הטקסים. הרעיון הוא להכין אירוע שיוכיח ככל האפשר את בקשתיהן של כלל המשתתפות, רצונותיהן וצורכיהן.

מקור: קוואקט, אסופה לפעילויות חינוכיות לטקסי זיכרון ולפעילויות למען הזיכרון בחילופי נוער ותלמידי ימים ישראלים-גרמנים, "לזכור יחד – לבנות גשרים".

30-10

גיל: 16 שנה ואילך

90 דקות

כרטיסיות, עטים וערכת הדרכה (תמונות של אתרי זיכרון בישראל וגרמניה). ייתכן שבתחילת הפעילות ייתפס העיסוק בהנצחה בעיני המשתתפות כעיסוק במופשט. לכן רצוי להשתמש בתמונות ובדוגמאות.

חיפוש עקבות היסטוריים

סקירה כללית:

צורות של "זיכרון מבוזר" הן טכניקות שצוֹרות חשיבות בהנגשת ההיסטוריה לבני הנוער, ובייחוד בהקשר של הנאציזם. בהקשר זה, "חיפוש עקבות" משמעו להשקיף ולהתבונן מקרוב – וכך לראות יותר מאשר את הרובד הנגלה לעין במבט חטוף. חיפוש עקבות היסטוריים של הנאציזם והשוואה אמור לגלות לבני הנוער את רבדיה של ההיסטוריה, באמצעות מקומות וסיפורים אישיים. מעבר להקניית ידע היסטורי, גישה דידיקטית זו מבקשת אפוא לשתף באופן פעיל כל משתתף ולהנחותו בתהליך התמודדותו האישית עם רשמי התקופה ועם בני התקופה. בתוך כך גם נחשפות השפעות תיהם של ההיסטוריה והסיפורים הנחקרים הן על ההווה והן על העתיד.

"חיפוש עקבות" הוא שמה של גישה דידיקטית המייצרת מעין פאזל (תצרף) היסטורי.

השיטה מאפשרת גישות אינדיבידואליות לידע היסטורי באמצעות מגוון טכניקות וסוגי מדיה. כך משתלבים בני הנוער באופן שיתופי ב"שימור העקבות" ובהנחת מגוון נרטיבים היסטוריים. בישראל, חקר הסיפור המשפחתי הוא חלק מתכנית הלימוד הרשמית ומהנרטיב הקולקטיבי בחברת הרוב היהודית. בגרמניה, מנגד, מתבצע חיפוש עקבות היסטוריים בעיקר בנוגע לתולדותיו של מקום המגורים או ביחס לסיפור חייהם של אישים ודמויות ציבוריות במסגרת ימי עיון, על פי רוב בתחום החינוך החוץ-בית ספרי. העיסוק בביוגרפיות משפחתיות אינו מתקיים אלא במרחב הפרטי, אם בכלל. שיטת "חיפוש עקבות" מבקשת לעורר את המודעות לחקר ההיסטוריה כערך, בתהליך לימוד משותף ושיתופי במפגשי נוער בין גרמניה לישראל – אם כפרויקט של כמה חודשים ואם כאחת מיחידות התוכן בתכנית.

מטרות:

- לעודד את המשתתפים ללימוד משותף ושיתופי.
- להבין את ההיסטוריה ואת העבר בדרך חווייתית, כחלק מזיכרון אישי ו/או קולקטיבי וכתהליך לימוד.
- להכיר בקיומו של מגוון כשמדובר בנקודות ראות של זיכרונות היסטוריים כנרטיבים אפשריים.
- להניע בני נוער חסרי זיקה ביוגרפית ישירה לגלות באמצעות חיפוש העקבות היסטוריים את הסיפורים שמאחורי תמונת המקום ואת מגוון הביוגרפיות והזיכרונות הקשורים למקומות ששימשו מצע לגידולם.
- ללמד עובדות היסטוריות ולהנחיל ידע היסטורי.
- לפתח בקרב בני הנוער המשתתפים אחריות אישית ומעורבות חברתית.
- לאפשר דיאלוג בין דורי וקשר עם בני התקופה.
- להגביר את מודעות המשתתפים לחוויות של אפליה, להתנגדות במקום עמידה מנגד ולאומץ אזרחי.

חיפוש עקבות היסטוריים הוא תהליך הנמשך לעתים כמה חודשים או שבועות, לפי הנושא וצורת העיסוק בו. כדאי להשתמש באפשרויות מחקר אזוריות או מקומיות המתייחסות לתקופה הנאצית. לדוגמה, תערוכות דיגיטליות או אנלוגיות, ראיונות עם בני התקופה, סיורי אודיו, "אבני נגף" או סיורי Geocaching. כך אפשר לשלב חיפוש עקבות בתכניות חילופים גם כיחידת תוכן של יום אחד, ואף שעות אחדות בלבד.

חשוב לדעת כי שיטה זו דורשת מאנשי ההדרכה הכנה ממושכת וסבלנית, בייחוד אם מדובר בחיפוש עקבות היסטוריים שהחל כבר לפני תחילת החילופים ושתיעדו והצגתו יושלמו במהלך המפגש בין בני הנוער.

בשיטה זו אין הגבלה על מספר המשתתפים בקבוצה

גיל: 13 שנה ואילך

בהתאם לנושא ולגישה ובהתאם למטרת התייעוד – דפי עבודה תוכניים, סרטי מבוא, מצלמת טלפון נייד, מכשיר הכתבה, סוללות הטענה לטלפון נייד, סוללות, דיסקים/די-וי-די וכן הלאה.

לפי צורת ההצגה – לדוגמה, עבור עיתון קיר, תערוכה, הרצאה, סיור אודיו ו-Geocaching: מחשב, מקרן, מסך, קתדרה, אוזניות או רמקולים.

שימו לב: יש לשקלל עלויות נוספות עבור אביזרי מחקר והצגה לפי הצורך.

מהלך הפעילות:

1. חיפוש עקבות משמעו הסתכלות והתבוננות קפדניות, בניסיון להבחין ביותר פרטי מידע מאלה הנראים על פי רוב במבט ראשון. חיפוש עקבות היסטוריים ביחס לתקופה הנאצית ול- שואה אמור לחשוף בפני בני הנוער את מבחר מישורי ההיסטוריה של מקומות ו/או תולדות תיהם של אישי ציבור ידועים. לצד הנחלת ידע היסטורי, מבקשת גישה חינוכית זו לשלב באופן פעיל כל צעיר וצעירה כדי שיוכלו לעסוק עצמאית בתקופה זו ובנפשות הפועלות בה. במהלך החיפוש מתבררות גם השלכותיה של אותה תקופה היסטורית על ההווה ועל העתיד.
2. גיבוש הנושא
3. ניסוח השאלה
4. תכנון לוח זמנים: משך, מטלות וחלוקת אחריות
5. צורות מחקר: ליקוט מידע מאוספים אר-כיוניים, סקירת מקורות, התחקות אחר עקבות היסטוריים בספרות התקופה
6. תחקיר בעקבות בני התקופה שהתגוררו במקום הרלוונטי לחיפוש
7. גיבוש דרכים יצירתיות להצגת הפרויקט

על סמך ספרות מקצועית מתאימה ואנשי קשר מספריות, מארכיונים וממוזיאונים וכן באמצעות בני התקופה – ייאספו עקבות, ימוינו ויוברו. בה בעת, מורי דרך אלה יכולים להוות נקודת מוצא לעקבות נוספים, בעזרת שאלות מנחות ועצות. מגוון תרגילים פדגוגיים עשויים לשמש להכנה של חיפוש עקבות היסטוריים, ובהם מפת חשיבה, סיעור מוחות, עבודה ביוגרפית בקבוצות קטנות, סדנאות כתיבה וראיונות¹. לבסוף אפשר להציג את שימור העקבות בשלל דרכים יצירתיות, כגון תערוכה, הרצאה, אלבום תצלומים או סיור דיגיטלי².

עצות נוספות למפגשים גרמניים-ישראליים

ליים: חיפוש עקבות של תולדות הנאציזם עשוי להיות קשור למקום פיזי בגרמניה, אך כנקודת מוצא עשוי לשמש גם סיפור חייו של אדם מסוים בישראל ולהוביל "בחזרה" לגרמניה. כנקודת מוצא לחיפוש, יש מקום להיעזר בפרויקטים קיימים באותו הקשר. לדוגמה, בערים רבות בגרמניה מתקיימים סיורים בעקבות סיפור חייהם של יהודים שהתגוררו בערים אלה עד לתקופה הנאצית. מבחר גדול של פרויקטים עוסקים בבתי הספר ובתלמידים היהודים שלמ"דו בהם, או בשכונות יהודיות לשעבר³. רעיונות נוספים למציאת נושאים הם המחנך, הרופא והסופר יאנוש קורצ'ק וכן חיפוש עקבות היסטוריים לפי קבוצת בעלי מקצוע.

חיפוש עקבות היסטוריים נחלק באופן שיטתי לשישה שלבי עבודה:

כיום, הן מגרמניה והן מישראל, יעסקו במסורות ובמקורות של הנצחה וזיכרון בשתי החברות. העלאת שאלות ותשאלו הדדי על אודות סיפורי המשפחה האישיים ועל משמעותם עבור המשתתפים כיום יעמדו במוקד הדיון בקבוצה, ויהוו תרומה חשובה להבנה ולהתקרבות בין המשתתפים. המטרה שיש להגדיר מראש היא עבודה משותפת המעבדת היבטים של משמעות עכשווית בסיפורים אלה, ועל בסיס זה, במידת האפשר, הסקת מסקנות והעלאת רעיונות לפעולה בחיי ההווה⁴.

כמבוא למשימת חיפוש העקבות עשויות לשמש שאלות מנחות אלה ואחרות שאנשי החינוך בצד הגרמני יכולים להציב בפני בני הנוער הגרמנים:

- איפה אתם גרים?
- על אילו מקומות או דמויות הרלוונטיים לתקופה הייתם רוצים לדעת יותר?
- האם ידועים לכם פרטים על שם הרחוב שאתם גרים בו, על שם הרחוב שבית הספר שלכם שוכן בו, או על שמו של מקום משמעותי אחר?
- האם ידוע לכם על דמויות שהתגוררו, עבדו או למדו שם בתקופה הנדונה?
- אילו מאורעות התרחשו שם בתקופת המ- שטר הנאצי?
- שאלות מנחות נוספות שמופנות גם למשתתפים הישראליים:
- היכן ובאילו דרכים מתועדת בעירכם התקופה הנאצית, והיכן וכיצד מציינים בה את זכר קרבנות השואה? מה מתעדים, זכרם של מי מועלה וכיצד?
- האם אתם מכירים מקומות שהיו בהם מאורעות של רדיפה או של התנגדות בעירכם? את זכר מי הם מעלים וכיצד?
- אילו תחומי עניין משותפים מקשרים ביניכם, ובאילו מקומות או אנשים אתם נזכרים בהקשר זה? האם אתם מכירים את ההיס-

טוריה של תנועתכם או של בית הספר שלכם? האם אתם מכירים את תולדות נבחרת הספורט/מועדון הספורט שלכם? מה עשו אנשי ההוראה והחינוך ואנשי מקצוע אחרים באותם המקומות בזמן המשטר הנאצי?

- האם אתם מכירים יהודים מפורסמים ילידי גרמניה או ילידי ארצות אחרות באירופה שזכרם מצוין גם בישראל? האם יש בהם מפורסמים בתחום הפוליטיקה, המדע או התרבות שעל נקראו רחובות או כיכרות בגרמניה ו/או בישראל?
- שאלה למשתתפים הישראליים בנוגע לנקודות השקפה ולחפיפה היסטורית: האם בעירכם בישראל חיים אנשים שנאלצו לברוח מאירופה בתקופה הנאצית וחוו רדיפה?

המידע שהמשתתפים העלו והצליחו לשלוף מזיכרונם באותו רגע ייאסף במלואו. על פי רוב, כבר בשלב זה מתחיל להתברר היכן כדאי להמשיך לחקור. כמו כן מתחוויר שאפשר להטיל על בני הנוער מטלות מסוימות לפי כישוריהם ותחומי העניין האישיים שלהם. מטלות אלה יכולות להיות, לדוגמה, פעילויות מחקר באינטרנט או בספרייה, סרטים, תשאלו וראיונות, כתיבה, ציור או שרטוט. משתתפים הבקיאיים בכמה שפות הם בעלי יתרון ברור בגישה למקורות רבים נוספים. תכנון לוח זמנים יריאלי, המביא בחשבון את שלבי העבודה שלהלן, חשוב לאין ערוך אם מעוניינים להציג תוצרים מעניינים בסוף חיפוש העקבות.

לאחר איסוף המידע הראשוני כמתואר לעיל, ולאחר חלוקת המטלות וגיבוש שלבי העבודה, מתחיל תהליך החיפוש או המחקר. ייתכן שמדובר בתהליך שיתרחס במקום הימצאותה של הקבוצה, ולפיכך שאלות מנחות רלוונטיות יוכלו להיות: איך נראה המקום או היישוב כיום? האם כך נראה גם בעבר? אם לא, מה השתנה? כיצד נראית הסביבה? האם יש לוחיות זיכרון או שלטי מידע המציינים את תולדות המקום? ביישובים קטנים ובערים יש לעתים קרובות

חוקר מקומי מומחה וכן ארכיון עירוני או מחוזי. האם ליישוב שברצונכם לחקור יש ארכיון משלו? האם יש מוזיאון היסטורי מקומי או עמותה היסטורית העוסקת בעבר הנאצי? האם אפשר לכתוב לול את השותפים הישראלים בחיפוש?

החיפוש עשוי להתבצע, לדוגמה, בארכיונים עירוניים או מחוזיים, בארכיונים פרטיים ומקומיים וכן בארכיון הלאומי של גרמניה, בארכיון שירות האיתור הבין-לאומי בבד ארולסן, בארכיון תרי הנצחה, במוזיאונים ובשאר אתרי זיכרון. כדאי לתשאל את בני האזור שהתגוררו בו באותה תקופה ולחפש חומרים גם בספריות, בספרים ובאינטרנט.

תוך כדי מחקר כדאי כבר לתעד את החיפוש כדי להכין חומרים להצגת המחקר בשלב האחרון. את דרך הצגת המחקר רצוי לגבש עוד

¹ פרקים I ו-II עשויים לסייע בחיפוש עקבות היסטוריים.

² תוצאות נבחרות של חיפוש עקבות היסטוריים (תרשים ומקורות יעץ) מוצגות בעמ' 66-69.

³ אחד הפרויקטים הללו הוא "אבני נגף" - פרויקט זיכרון אמנותי באירופה מאת גינטר דמניג: www.stolpersteine.eu

⁴ להשוואה, ר' פרק III בכרך I של המדריך השימושי.

1. בהקשר זה של עבודה עם קבוצות נוער גרמניות-ישראליות בחיפוש עקבות היסטוריים, יש להביא בחשבון תנאים חשובים אלה:

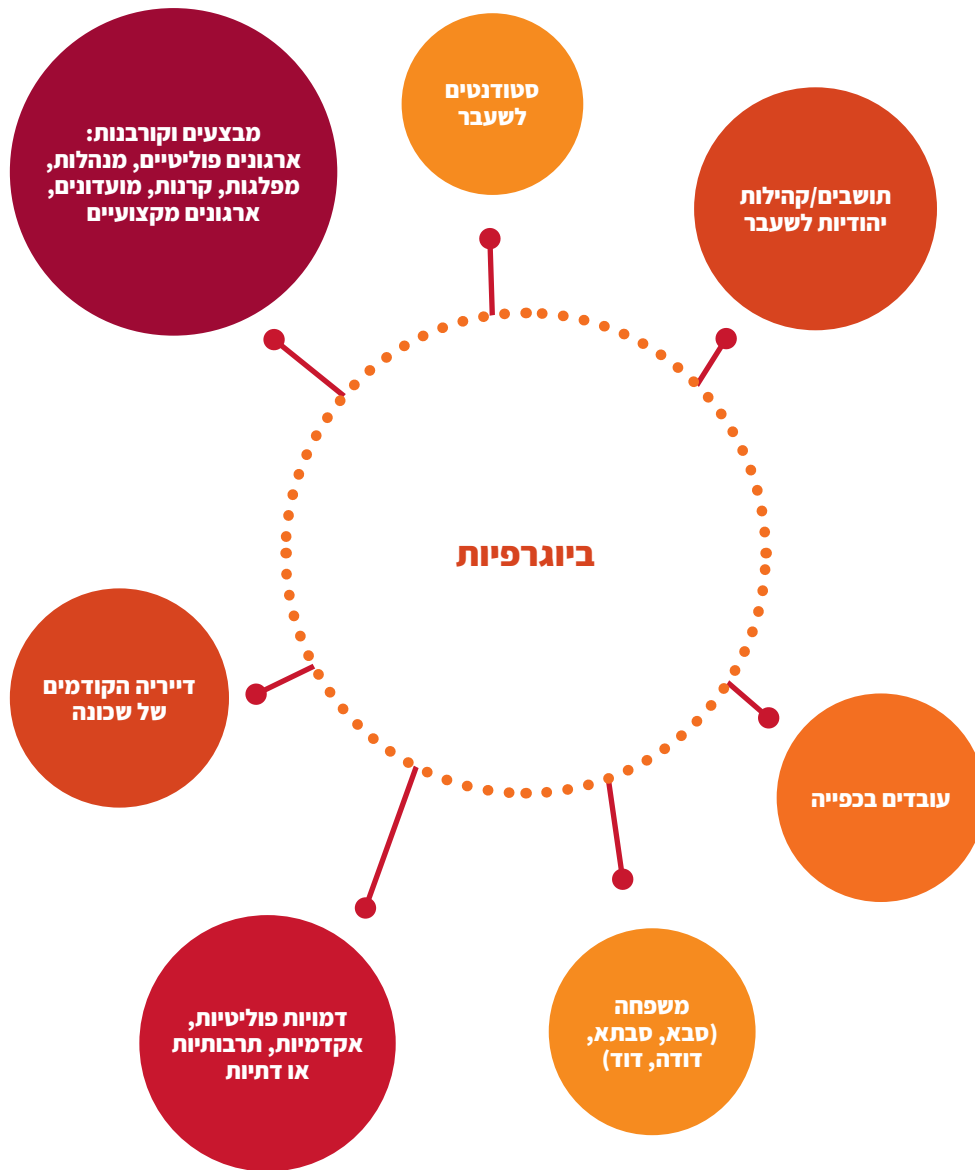
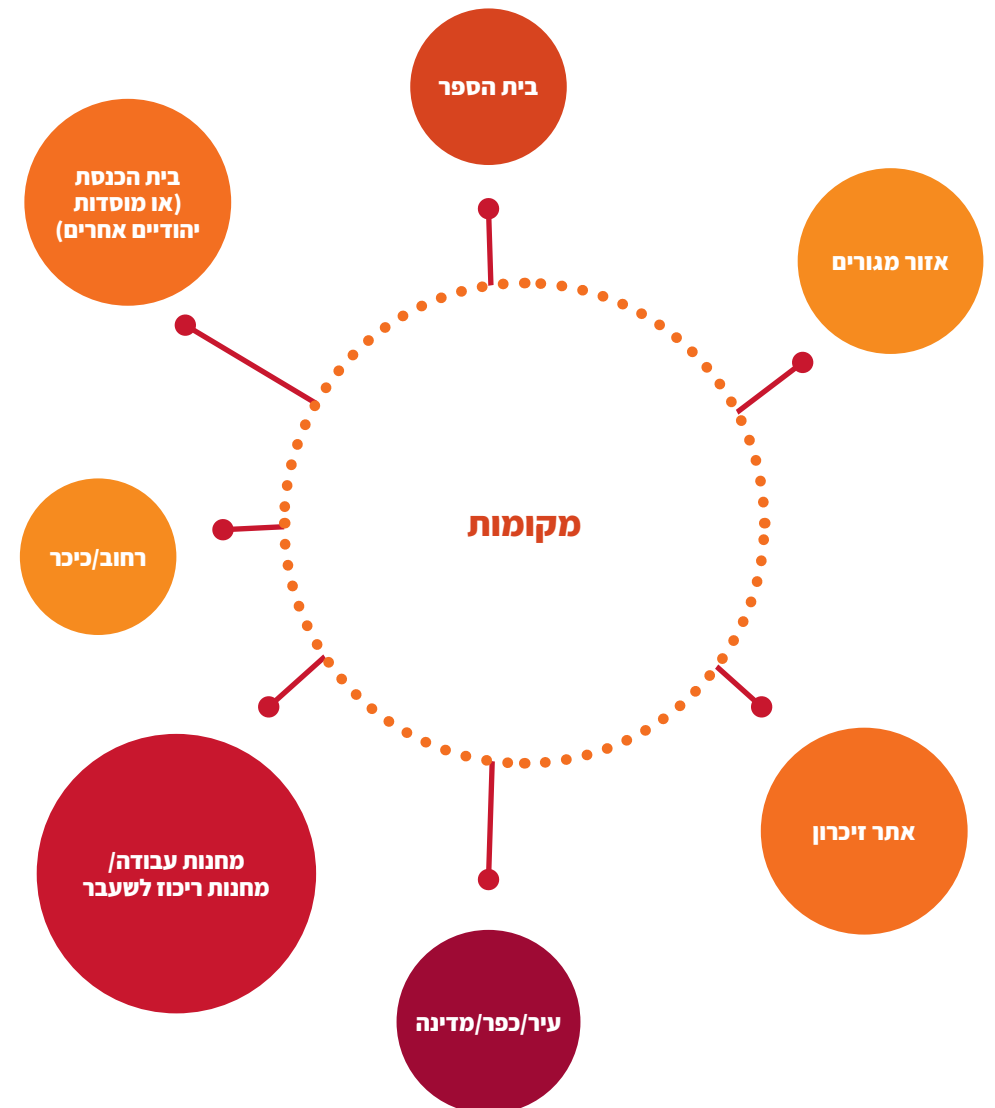
- הליך קבלת ההחלטות על הנושאים, על ניסוח השאלה וכן על אופי המחקר, יתקיים עוד לפני מפגש החילופים ויהיה מקובל על דעת שני הצדדים - הגרמני והישראלי.
- גישותיהם של שני הצדדים שונות זו מזו, עקב הבדלים ביחסם להיסטוריה הנאצית: היסטוריה של מבצעים וזירות התרחשות בגרמניה לעומת היסטוריה של קרבנות בישראל. על רקע זה התפתחו בישראל מקורות בעלי אפיונים אחרים מאלה שבגרמניה, שכן בישראל יש גישה למבחר סוגי מידע ולמגוון חומרים רב, לצד אפשרויות ליצירת קשר עם בני התקופה.
- בשל השוני בחוויות והיחסים האישיים הנבדלים להיסטוריה הנאצית, הנושא מתאפיין בזוויות מרובות. כדאי לגשת אל הריבוי הזה בפתיחות גדולה ככל האפשר כדי שחיפוש העקבות יהיה מגוון ומעניין עבור כולם.

2. חיפוש עקבות יכול בהחלט להתבצע גם ביחס לקבוצות נרדפות אחרות בתקופה הנאצית, שכן העיקר בשיטת עבודה זו הוא למצוא נקודות ייחוס רלוונטיות לחייהם האישיים של בני הנוער כדי להמחיש בעבורם את כוחו של העבר בהשפעתו על ההווה. כך אפשר לערוך חיפוש עקבות גם בתקופות אחרות בהיסטוריה הגרמנית או בהיסטוריה של ישראל. בכל הקשור לגרמניה, ניתן, לדוגמה, גם להתייחס לתולדות החלוקה בין מזרח גרמניה למערב, ואיחודן מחדש של שתי הגרמניות למדינה אחת ב-1989-1990. גרמניה וישראל נחשבות כיום "חברות הגירה", ועל רקע החיים בחברות בעלות אפיוני הגירה אפשר לחקור סיפורי הגירה אישיים ולהציגם.

עצה חיונית:

תרשים - בחירת נושאים, גישות אפשריות

חיפוש עקבות היסטוריים (תקופת השואה/נאציזם-סוציאליזם)

עבור תהליך חיפוש העקבות ושימורם נדרשים משאבים, ובעיקר עזרים, אנשי קשר וזמן.

- מקורות היסטוריים, מסמכים מקוריים, חיפוש באינטרנט
- ארכיונים, ספריות ומוזיאונים
- אתרי זיכרון והנצחה
- ראיונות וידיאו עם בני התקופה

• תצלומים, תמונות, פרסומים, עיתונים, פרוטוקולים, מכתבים, קטעי סרטים

המטרה - תיעוד התוצרים והצגתם - עשויה לבוא לכלל מימוש באמצעות: תערוכה (אנ-לוגית ודיגיטלית), ראיונות וידיאו, סרטונים, סיור אודיו או סיור דיגיטלי, סיור בעיר, סיור Geocaching, הרצאה, פרסום חוברת, תוצר בעבודת יד, יצירת אמנות, טקס זיכרון משותף.

מקורות יעץ

- אתרי זיכרון. מידע שימושי על אתרי זיכרון לתקופה הנאצית - סקירה מצולמת: [/www.gedenkorte.net](http://www.gedenkorte.net)
- אתרי זיכרון באירופה 1945-1933: [/www.gedenkorte-europa.eu](http://www.gedenkorte-europa.eu)
- שירות האיתור הבין-לאומי בבד ארולסן: <https://www.its-arolsen.org/en>
- הארכיון הגרמני הפדרלי: תקופת הרייך הגרמני 1945-1933, נאציזם: www.bundesarchiv.de/DE/Navigation/Finden/Epochen/Deutsches-Reich-Nationalsozialismus/deutsches-reich-nationalsozialismus.html
- יד ושם, רשות הזיכרון לשואה ולגבורה, חינוך והוראה מתוקשבת: www.yadvashem.org/education/educational-videos.html
- יד ושם, רשות הזיכרון לשואה ולגבורה, חינוך והוראה מתוקשבת: www.yadvashem.org/education.html
- תערוכות, Geocaching וסיורי אודיו
- "Spurensuche" (חיפוש עקבות. התלמידות היהודיות ותקופת הנאציזם בבית הספר ע"ש מריה תרזה באאוגסבורג): www.datenmatrix.de/projekte/hdbg/spurensuche/index_extern.html
- אתרי זיכרון. מידע שימושי על אתרי זיכרון לתקופה הנאצית - סקירה מצולמת: [/www.gedenkorte.net](http://www.gedenkorte.net)
- אתרי זיכרון באירופה 1945-1933: [/www.gedenkorte-europa.eu](http://www.gedenkorte-europa.eu)
- שירות האיתור הבין-לאומי בבד ארולסן: <https://www.its-arolsen.org/en>
- הארכיון הגרמני הפדרלי: תקופת הרייך הגרמני 1945-1933, נאציזם: www.bundesarchiv.de/DE/Navigation/Finden/Epochen/Deutsches-Reich-Nationalsozialismus/deutsches-reich-nationalsozialismus.html
- יד ושם, רשות הזיכרון לשואה ולגבורה, חינוך והוראה מתוקשבת: www.yadvashem.org/education.html
- תערוכות, Geocaching וסיורי אודיו
- "Spurensuche" (חיפוש עקבות. התלמידות היהודיות ותקופת הנאציזם בבית הספר ע"ש מריה תרזה באאוגסבורג): www.datenmatrix.de/projekte/hdbg/spurensuche/index_extern.html
- Past[at]present - היסטוריה בפורמט אחר: [/http://past-at-present.de](http://past-at-present.de)
- סיפורי משפחות נאציות, סיור דיגיטלי: www.ns-familien-geschichte.de/themen/digitaler-lehrpfad
- פורום ההתנגדות "קהילת שלום ותקווה" (לוקנוואלדה), סיור Geocaching מה: www.zeitspuren-luckenwalde.de/geocaching
- בעקבות יאנוש קורצ'ק, תוצאות של פרויקט חיפוש עקבות על חייו ומפעלו: [/https://jkorczak.wordpress.com](https://jkorczak.wordpress.com)
- ראיונות וידיאו
- יד ושם, רשות הזיכרון לשואה ולגבורה, חינוך והוראה מתוקשבת: www.yadvashem.org/education/educational-videos.html
- צנטרופה. מרכז להיסטוריה יהודית: [/www.centropa.org](http://www.centropa.org)
- United States Holocaust Memorial Museum: www.ushmm.org/learn וכן: www.ushmm.org/outreach/en/media_list.php?MediaType=OH
- הארכיון המקוון של עבודת הכפייה (האוניברסיטה החופשית ברלין): [/www.zwangsarbeit-archiv.de](http://www.zwangsarbeit-archiv.de)
- המרכז הגרמני הפדרלי לחינוך פוליטי, ראיונות וידיאו: www.bpb.de/lernen/projekte/geschichte-begreifen/42318/video-interviews?p=all
- סרטים
- "לזכור, אבל איך? אתגרי העבודה החינוכית באתרי הזיכרון של מחר", 2012: www.bpb.de/mediathek/143108/erinnern-aber-wie
- "ילדי היטלר", בימוי: חנוך זאבי, 2012: תיעוד אישי ונוגע ללב של הבמאי על צאצאיהם של בכירי המשטר הנאצי: www.dailymotion.com/video/xrk987

- רעיונות והצעות לחיפוש עקבות היסטוריים (מקורות ורשימת קישורים)
- באמצעות האינטרנט אפשר להתחקות אחר מקורות רבים, החל בכתבות שפורסמו בעיתונים על חיפוש עקבות ביוגרפיים משפחתיים, דרך תערוכות מקוונות ואתרים של פרויקטים בנושא חיפוש עקבות היסטוריים אזורים מהתקופה הנאצית, וכלה באמצעי עזר ובהפניות למחקרים. המקורות והקישורים שלהלן הם מבחר קטן בלבד שאמור לשמש התחלה בחיפוש עקבות היסטוריים אישיים.
- **חיפוש עקבות - פרויקטים:**
- **היסטוריה של משפחות נאציות:** [/www.ns-familien-geschichte.de](http://www.ns-familien-geschichte.de)
- "אבני נגף": www.stolpersteine.eu/links
- **פורום המחקר של ההתנגדות הגרמנית 1945-1933:** www.widerstand-1933-1945.de
- **תוצאות פרויקט המחקר המעשי "אתרי זיכרון. היסטוריות נשכחות ושזורות":** www.ash-berlin.eu/forschung/forschungsprojekte/a-z/erinnerungsorte
- **חיפוש עקבות - שימור עקבות, למידה מההיסטוריה, פרויקט:** <http://lernen-aus-der-geschichte.de/Lernen-und-Lehren/content/4354>
- **פרויקט תלמידים "היסטורומט" במכון להיסטוריה של יהדות גרמניה (IGdJ, המבורג):** www.geschichtomat.de
- **ארכיונים ואתרי זיכרון והנצחה גרמניים ובין-לאומיים**
- **Holocaust Memorials, Monuments, Museums and Institutions in Commemoration of Nazi Victims:** www.gedenkstaetten-uebersicht.de
- רעיונות והצעות לחיפוש עקבות היסטוריים (מקורות ורשימת קישורים)
- באמצעות האינטרנט אפשר להתחקות אחר מקורות רבים, החל בכתבות שפורסמו בעיתונים על חיפוש עקבות ביוגרפיים משפחתיים, דרך תערוכות מקוונות ואתרים של פרויקטים בנושא חיפוש עקבות היסטוריים אזורים מהתקופה הנאצית, וכלה באמצעי עזר ובהפניות למחקרים. המקורות והקישורים שלהלן הם מבחר קטן בלבד שאמור לשמש התחלה בחיפוש עקבות היסטוריים אישיים.
- **עזרים והפניות**
- **המרכז הגרמני הפדרלי לחינוך פוליטי:** www.bpb.de/lernen/projekte/geschichte-begreifen/42310/spurensuche?p=all
- **למידה דרך מסמכים - העבודה הפדגוגית של ה-International Tracing Service (LaG-Magazin מ-27 ביוני 2018):** <http://lernen-aus-der-geschichte.de/Lernen-und-Lehren/Magazin/14079>
- **דפי עבודה לפרויקט היסטורי. מדריך לתלמידות ולתלמידים (חוברת להורדה):** www.koerber-stiftung.de/mediathek/arbeitsblaetter-zur-historischen-projektarbeit-1165
- **פרויקט חיפוש עקבות של קרן הנוער בסכסוניה (להורדה):** www.saechsische-jugendstiftung.de/programme-projekte/spurensuche/downloads-spurensuche

אפליה והדרה

אפיונים רבים משותפים לצעירים מגרמניה ומישראל, ואף על פי כן כל משתתף מביא לתכנית החילופים תכונות אישיות שונות. צעירים ובני נוער נבדלים לדוגמה במוצאם האתני, בדת שלהם, בהשתייכות התרבותית, בנטייתם המינית ואף בעמדותיהם הפוליטיות. המגוון הזה יכול לשמש נקודת מוצא לדיונים מעניינים ומעשירים: הוא יכול לתרום מאוד לקבוצה – אבל לעתים לגרום גם לצורות גלויות או סמויות של תיוג (סטריאוטיפיזציה), אפליה ואפילו הדרה של משתתפים.

כשהבדלים בין בני אדם מביאים לידי זלזול ביחידים או בקבוצות, על צוות ההדרכה במפגשי החילופים להתייחס לבעיה ברצינות הראויה ולטפל בה. תנאי הכרחי לנקיטת פעולה יעילה ונחושה הוא כמובן זיהוי הבעיה – בחברה בכללותה ובקרב הקבוצות שבאחריות המדריכים.

הפגנת הרגישות והפניית תשומת לב לבעיית האפליה הן חשובות, שכן אפליה עלולה להיות מרומזת בלבד וללבוש צורות שונות. איש אינו יכול לטעון כי הוא חף לחלוטין מדעות קדומות, וכל אדם הדיר לא-פעם אחרים ביודעין או שלא ביודעין. אנו עלולים להתנהג באופן מסוים או להשתמש בדימויים לשוניים מעליבים מחוסר מודעות, כמעט בלי מחשבה. אפליה מבנית ואפליה ממסדית נטועות עמוק בחברה. הן מבוססות על מוסכמות, על חוקים ועל מוסדות שמשתקים מבנים לא-שוויוניים של כוח. גזענות, אנטישמיות וסקסיזם הם מרכיבים נרכשים הנטועים

בעומק תרבותנו, הם קיימים בכל החברות והתקיימו תמיד, והם מחלחלים לצורת ההתנהגות האינדיבידואלית של הפרט.

כיצד יכולים צוותי ההדרכה במפגשי נוער לפעול בעניין? נדמה אמנם שהאתגר גדול מאוד, אך כדי להגביר את מודעותם ויכולתם לתם של המשתתפים לנהוג ברגישות כלפי חברותיהם – ראשית יש לדון באופן עקרוני במצבי האפליה, ברגעים שהיא מתרחשת, ובמבנים של האפליה; יש להגביר את המודעות ולהבין את המנגנונים העומדים בבסיסה של ההדרה.

השיטות המוצעות כאן הן בבחינת כלים מועילים בהתמודדות עם מגוון סוגי אפליה. לדוגמה, "שפה ואפליה" היא שיטה המעודדת את המשתתפים לחשוב על דימויים ועל ביטויים לשוניים שגורים לשוחח על תחושתם של אחרים שביטויים אלה מייחסים להם תכונות שליליות. חילופי פרספקטיבה כאלה מחדדים את המודעות בקרב הקבוצה ותורמים לשימוש רגיש יותר בשפה.

אפליה משמשת תמיד חוגים מסוימים, לכן היא שרירה, קיימת ויציבה כל כך. בכל מקום שיש בו קבוצות מקופחות ומודרות, יהיו גם יחידים או קבוצות שיהנו בשל כך מזכויות יתר. אתגר גדול הוא אפוא להכיר ביתרונות אלה בלי לחוש אשמה על כך. באמצעות השיטות המוצעות – כגון שיטת "הכיסאות המדברים" – אפשר לדון בהיבט זה. השיטות הנבחרות נועדו לסייע לצוותי ההדרכה ולמשתתפים לשוחח על זכויות יתר, להכיר בצורות אפליה ולאפשר שיתוף השתתפות והערכה שווה של כל המשתתפים בקבוצה. בסופו של דבר, המשתתפים כולם יוצאים נשכרים מהגברת המודעות לצורות אפליה, שכן כמעט כל אחד מהם, כפי שכמעט כל אחד אחר, עלול לחוות הדרה בשל אפיון אישי מסוים.

המשמעות של אפליה היא...

סקירה כללית:

פעילות זו משמשת הקדמה למושגים ולדימויים מויים שישמשו בשיטות העבודה העוסקות באפליה ובהדרה. המנחות יכולות לבדוק כך מהו הידע הקיים ולהסתמך עליו בטרם יתקדמו לפעילות מאתגרת יותר.

מטרות:

- להכין את המשתתפות לנושא אפליה והדרה
- לעורר ידע קיים הקשור לנושא
- ליצור מודעות להבדלים בין מושגים שונים
- לנסח הגדרות לתיאור מבנים קיימים ואי-שוויון

מהלך הפעילות:

- המנחות יתחילו את הפעילות בסיעור מוחות סביב השאלה:
    - איפה יכולה להיות אפליה בין בני נוער או צעירים בבית הספר שלי, בתנועת הנוער שלי או בקהילה שלי?
  - המשתתפות ילקטו את מושגי המפתח החשובים ביותר וירשמו אותם בצורת "מפת חשיבה". אחר כך יכולות המשתתפות להתקבץ בתתי-קבוצות מעורבות של 4 - 5 משתתפות. כל קבוצה תקבל גיליון נייר ללוח פליפ צ'ארט וטוש. המשתתפות יתבקשו לשוחח בקבוצה על השאלות שלהלן, ולרשום הערות על גיליון הנייר. יש לרשום את ההערות בכתב יד גדול כדי שכולן יוכלו לקרוא אותן.
  - איך היית מגדירה אפליה?
  - מי מפלה את מי?
  - מהי הסיבה לכך שאדם אחד מפלה אדם אחר?
  - באיזה אופן יכולה להתרחש אפליה?
  - לאן יכולה אפליה להוביל?
  - למה לעתים קשה לזהות אפליה?
- האם אתן זוכרות מצב שהרגשתן מופלגות? (אם אתן חשות בנוח לספר, שתפוני את חברותיכן לקבוצה המצומצמת).
- מצאו הגדרה משותפת קצרה ומדויקת למונח "אפליה".
- לפעילות זו יוקצו 20 דקות, ולאחריהן יחזרו המשתתפות לקבוצה הגדולה. לכל תת-קבוצה יוקצבו 5 דקות להציג את תוצאות סיעור המוחות שערכו ואת הגדרתן המשותפת. לאחר שהמשתתפות הציגו את תוצאות סיעור המוחות ואת הגדרתן למושג אפליה, יכולות המנחות לברר עמן עד כמה היה קל לנסח את ההגדרה למושג אפליה, ומדוע היה קל או קשה לנסח הגדרה זו. המשתתפות יכולות לקבל עוד כמה דקות לחשיבה, אם ברצונן לחדד את ההגדרה או להוסיף עליה. הן יתבקשו לכתוב את הגדרתן על גיליון נייר ללוח פליפ צ'ארט ולתלות את הגיליון במקום נראה לעין. במשך הפעילויות העתידיות סביב סוגיית האפליה וההדרה יכולות המשתתפות לשוב ולעייין בהגדרותיהן ולדון בכלים ובמרכיבים ששימשו אותן בתהליך גיבוש ההגדרה.

גיליונות נייר לפליפ צ'ארט, עטים או טושים

20-10 גיל: 15 שנה ואילך

60 דקות

שפה ואפליה

סקירה כללית:

מטרות:

- כשקבוצות משתי מדינות שונות מתכנסות לפגישה משותפת, רווחת באוויר הנטייה להשתמש בקלישאות מסוג "ככה זה הישראליים", או "זה טיפוסי לגרמנים". אפילו אנשי חינוך מנוסים אינם חפים מהתבטאויות כאלה ביניהם. מטרת השיטה "שפה ואפליה" היא לפרק את הקלישאות הללו בתהליך משותף ולהתבונן במרכיביהן, כלומר ליצור דיאלוג על שעתוק הסיטואציות בשפה, מתוך מטרה להגביר את המודעות לאפליה המונחת באמצעות שימוש יומיומי באותן שגרות לשון.
- עיסוק ביקורתי בשימוש במילים ובביטויים מסוימים.
- דיון בשפה כאמצעי תקשורת המכיל סטריאוטיפים ומתווך אותם.
- חידוד הרגישות לאפליה סמויה באמצעות שימוש בשפה.
- העלאת חלופות לשוניות.

כרטיסיות, טושים, מדגשים (מארקרים) ולוח שעם

גיל: 16 שנה ואילך
5-30

90 דקות

מהלך הפעילות:

העבודה היא בקבוצות של 4 - 5 משתתפים. בכל קבוצה מעלים המשתתפים במשך דקות אחדות מילים או ביטויים שלדעתם מחריגים אדם או קבוצה, וכך תורמים להפלייתם בחברה. המנחים יכולים להציג דוגמאות לדרכי העבודה היא בקבוצות של 4 - 5 משתתפים. בכל קבוצה מעלים המשתתפים במשך דקות אחדות מילים או ביטויים שלדעתם מחריגים אדם או קבוצה, וכך תורמים להפלייתם בחברה. המנחים יכולים להציג דוגמאות לדרכי

קבוצות לאומיות או אתניות שלמות בהקשרים שליליים. לדוגמה, "פרדה פולנית" או "כמו טורקי" בהקשר גרמני, או "פרענקים" כאות קלון למזרחים בהקשר הישראלי וכן "עבודה ערבית" שמסמנת מגזר לאומי כמזוהה עם בעלי מקצוע שעבודתם רשלנית.

בשלב הבא מוקצות לקבוצות הקטנות 15 דקות לדיון בשאלות אלה, ולגיבוש מסקנותיהן לדיון בקבוצה הגדולה:

- אילו שגרות לשון או ביטויים אתם מכירים שיוצרים תיוג של קבוצות בעלות מאפיין מסוים, הנחשבות "אחרות" בשל דעות קדומות?
- אילו קבוצות מוזכרות בביטויים האלה הכי הרבה?
- האם זכורים לכם ביטויים המתייגים גרמנים או ישראלים?
- אילו אסוציאציות עולות בדעתכם למשמע ההתבטאויות המסמנות ומתייגות באורח שלילי קבוצות באוכלוסייה?
- איזו השפעה יש להתבטאויות האלה עליכם? לבסוף יתכנסו המשתתפים שוב בקבוצה הגדולה ויציגו את מסקנותיהם. המנחה יארגן
- האם אתם נוהגים להשתמש בביטויים אלה אף שאתם מודעים לפוגענותם?
- האם לדעתכם התקבעותם של סטריאוטיפים על ידי תיוג טיפוסים, כפי שבא לידי ביטוי בשפה, מחריגה קהלים מסוימים ותורמת לאפלייתם? כיצד?
- האם יש אפשרות אחרת לבטא דברים מסוימים, לדוגמה "אנשים בעלי נכות" במקום "נכים"?

הביטוי "פרדה פולנית" הוא קלישאה גרמנית המשמשת לתיאור מי שעוזב מסיבה בלי להיפרד; הביטוי "כמו טורקי" מתייחס לתיוג אדם שמעשיו נגועים בזיוף וסילוף.

שיטה זו מתאימה לדיון מעמיק בסוגיות של אפליה. מומלץ להקדים לשיטה את תרגיל המבוא "המשמעות של אפליה היא...".

אפליה שמתבטאת בשפה אינה תמיד מוחשית או ברורה עבור כל המשתתפים. יש דימויים סטריאוטיפיים שיכולים אפילו להיות משעשעים עבור רוב חברי הקבוצה, ובתוך כך לשעתק תוויות חברתיות. מנגד, עבור אלה המוצאים את עצמם נפגעים מאותם דימויים, הדיון בהתבטאויות יכול להיות מלחיץ. לכן בתרגיל זה נדרשת מידה רבה של שיקוף (רפלקציה), דהיינו על המנחים לנסות להסב את תשומת לב המשתתפים לנקודת מבטם של אלה המוצאים את עצמם ניזוקים מהתבטאויות מגנות ומחריגות כאלה.

עצה חינוכית:

ארבע פינות

סקירה כללית:

מטרות:

- פעילות שהיא בגדר תרגיל חימום עבור המשתתפות לדין במבנה האי-שוויון בחברה שבקרבה הן חיות, ובייחוד במשמעותם של סטריאוטיפים, אפליה והכללות הנוגעות לזרים. המשתתפות יתמקמו בפינות החדר השונות, בהתאם לתשובותיהן לשאלות, וכך יתוודעו לדעות השונות משלהן וילמדו על היבטי הזהות השונים המשפיעים על חייהן של המשתתפות.
- הקדמה לדין בנושאים אפליה והדרה
- הגברת המודעות לעמדות ולדעות שונות בקרב הקבוצה
- התוודעות לדעה האישית ובחינתה מחדש
- חידוד מודעותן של המשתתפות לדעות הקדומות שלהן עצמן

מהלך הפעילות:

המנחות ישאלו שאלות, והמשתתפות יתבקשו להתמקם באחת מארבע פינות החדר, לפי התשובה המשקפת את דעתן יותר מכול. ארבע כרטיסיות מייצגות מדרג שדות של רלוונטיות. לדוגמה:

0 %	אף פעם	בכלל לא
25 %	לפעמים	לא ממש
50 %	בדרך כלל	אולי
100 %	רוב הזמן	בוודאי

אחרי שהמשתתפות התמקמו בפינות החדר בהתאם לדעתן, המנחות ינועו בחדר וילקטו דעות והערות מכל פינה. בשיטה זאת המשתתפות חולקות את דעותיהן מרצונן החופשי. על המנחות להקפיד שמשתתפות מכל פינות החדר יישאלו לדעתן. חשוב לזכור שהתרגיל עלול לעייף את המשתתפות העומדות בפנינו. לכן כדאי לאסוף דעות מגוונות ככל האפשר ובעת הצורך לסיים את איסוף התשובות אחרי 3-4 סבבי שאלות. כמו כן, אם הקבוצה מונה יותר מ-20 משתתפות, רצוי לחלקה לתתי-קבוצות.

לפי צרכי הקבוצה המנחות יכולות להתחיל בשאלת מבוא

קלה המתייחסת לסטריאוטיפים, לאפליה ולהדרה. אחר כך יכולה הקבוצה להמשיך בשאלות מנחות או בשאלות העשויות לתרום לדין מעמיק.

הכרטיסיות המציינות את מישור הרלוונטיות יונחו על הרצפה או ייתלו על הקירות בארבע פינות החדר. המשתתפות יעמדו במרכז החדר כך, שלא תיראה העדפה לפינה אחת.

כרטיסיות, עטים

20-10

60 דקות

גיל: 15 שנה ואילך

שאלות לדוגמה:

- ◀ האם את חושבת לפעמים על סוגיות של אפליה והדרה?
- ◀ האם לדעתך אפליה היא נושא שיש לו רלוונטיות לכולם?
- ◀ האם לדעתך אפשר להיות חפה מדעות קדומות?
- ◀ האם לדעתך ביטוי שאת משתמשת בו עלול להיות פוגעני לתפיסתם של אנשי שים אחרים?
- ◀ האם ייחסו לך אי-פעם סטריאוטיפים בשל מוצאך, שיוכך האתני או דתך?
- ◀ האם את מייחסת סטריאוטיפים לאחרים בשל מגדרם?
- ◀ האם לדעתך בית הספר שלך הוא מקום שמעודד גיוון?
- ◀ האם את לומדת בבית ספרך דברים מעניינים על בעלי רקע אתני, דתי או תרבותי אחר?
- ◀ האם לדעתך יש שמות גרמניים או יש-ראליים טיפוסיים?
- ◀ האם הכללות חיוביות הנוגעות לזרים הן בעייתיות בעיניך? לדוגמה, "שחור" רי עור ניחנו בחוש קצב מוזיקלי"; "יהודים הם חכמים".
- ◀ האם את סבורה שחוג החברות שלך מגוון? בהיבטים של מגדר, מוצא, דת, תרבות, שפות ועוד.
- ◀ האם החגים הדתיים הנחגגים במדינתך זוכים כולם לאותה מידה של חשיבות? את מתעניינת בשפות שבני אדם אחרים במדינתך מדברים?
- ◀ האם לדעתך שפות מסוימות במדינתך נחשבות יותר מאחרות?
- ◀ האם לדעתך בכל מקום ציבורי צריכים להיות שירותים נפרדים לגברים ולנשים?
- ◀ האם את חושבת שלבני אדם מסוימים בחברה שבקרבה את חיה יש פחות זכויות מאשר לאחרים?

וראיצה של השיטה

נושאים אחרים, כגון "התמודדות עם היסטוריה", ניתן גם כן להציג באמצעות שיטה זו. על המנחים להתאים את השאלות בהתאם לצורכי הקבוצה ולנושא הדיון. במידה ויצטרכו, על המנחים לכתוב את התגובות על גבי כרטיסיות בכדי שיוכלו להתאימן לשאלות.

שאלות לדוגמה: "איך אתה מתמודד עם ההיסטוריה של הנאציזם סוציאליזם במשפחה שלך?", "באיזו מידה אתה מרגיש קשור להיסטוריה של הנאציזם-סוציאליזם?", "הזיכרון חשוב אבל האם אתה חושב שאנחנו צריכים להתמקד יותר בעתיד?".

עצה חיונית:

על המנחות לשים לב שלצד ליקוט הדעות הן גם מציבות שאלות המאירות היבטים חשובים בתחום. לדוגמה, אם על השאלה בדבר קיומם או אי-קיומם של שמות טיפוסיים (שאלה 9) יענו משתתפות אחדות ש"יונאס" ו"האנה" הם שמות טיפוסיים בגרמניה, המנחות יכולות לשאול אם המשתתפות מודעות לעובדה ששני השמות הללו מקורם בעברית. כמו כן יכולות המנחות לציין את העובדה ששמות כגון "מוחמד" או "נור" נפוצים מאוד סטטיסטית בשתי המדינות. בדרך זו יכולה הקבוצה לעסוק בשאלות הנוגעות למה ש"טיפוסי" לכל מדינה ומה שלא.

כיסאות מוזיקליים

סקירה כללית:

שיטה זו מבוססת על גישת "תכנית הלימודים הבלתי מוטית" (Anti-Bias Curriculum), ומהווה צורת דיאלוג חלוֹ-פית עבור המשתתפים כדי לאפשר להם לשוחח על נושאים כגון אי-שוויון ואפליה. בזמן התרגיל מתבררות למשתתפים עמדותיהם שלהם על הנושאים המוצגים. בה בעת עליהם להתמודד עם דעות בלתי צפויות של המשתתפים האחרים.

מטרות:

- ליצור בקרב המשתתפים מודעות לעמדותיהם שלהם ולחשוף אותם לדעות אחרות
- לאפשר לכל משתתף לבטא את השקפותיו בלי שמשותף אחר יקטע את דבריו
- לחדד את רגישותם של המשתתפים למהלכי תקשורת
- לפתח דיון בסוגיות של אי-שוויון ואפליה
- לחשוב על אופי האפליה

מהלך הפעילות:

המנחים יכינו שאלות לדיון או טענות שעל המשתתפים לשוחח עליהם בזוגות.

התרגיל נועד למספר זוגי של משתתפים. על מספר הכיסאות להיות תואם את מספר המשתתפים. כל שני כיסאות יוצבו זה מול זה. המנחים יפעילו את המוזיקה בחדר הסמינרים, והמשתתפים יתחילו להסתובב בין הכיסאות. כשהמנחות יעצרו את המוזיקה, יתיישב כל משתתף בכיסא, כך שמול כל משתתף יישב משתתף אחר. המנחים יקריאו אחת מהשאלות לדיון, וכל זוג משתתפים ידונו בשאלה במשך שתי דקות. לכל משתתף תוקצה דקה אחת להביע את דבריו ביחס לטענה או לשאלה הנתונה. בן הזוג יקשיב בתשומת לב, ולא יקטע את דבריו של בן-שיחו. יש להימנע ממחוות ומתנועות המביעות הסכמה או חוסר הסכמה. לאחר דקה יצלצלו המנחים בפעמון

כאות לחילופי תפקידים בין הזוגות. כעבור שתי דקות יפעילו המנחים את המוזיקה, והמשתתפים יחזרו שוב לשוט בחדר. כך ייווצרו זוגות חדשים שבפניהם תוצג שאלה אחרת לדיון.

כעבור חמישה-שישה סבבי שיח כאלה ישובו המשתתפים למעגל הישיבה. המנחים יסכמו את התרגיל בעזרת שאלות הערכה אלה:

- האם הייתה שאלה שהרגיזה אותך?
  - איך הייתה התקשורת בעיניך?
  - איך הרגשת כשהבעת את דעתך בלי שקטעו את דברך ובלו שהגיבו אליהם?
  - איך הרגשת כשהיית בתפקיד המקשיב?
- על המנחים להדגיש כי בלי קשר לנושא, התשובות לשאלות העומדות לדיון אינן "נכונות" או "שגויות".

עצה חינוכית:

שיטה זו מבוססת על טענות שהן לעתים קרובות דו-משמעיות. כמו-כן, לעתים המשתתפים כועסים כשעליהם להתמודד עם ערכים שאינם עולים בקנה אחד עם ערכיהם. אף על פי כן, אין לחרוג מהזמן המוקצב, דקה אחת, שכן מדובר במרכיב מרכזי בשיטה. הגבלת הזמן נועדה לאפשר למשתתפים להעלות עמדות שלא הספיקו להרהר בהן לעומקן.

מרכיב חשוב נוסף בשיטה זו הוא תהליך התקשורת המתואר. העדר התגובות בזמן התקשורת מסייע למשתתפים להביע את דעתם בחופשיות, בלי להיות מושפעים מסימנים של הסכמה או חוסר הסכמה. יתר על כן, כך הם יכולים לבחור את קצב הדיבור שלהם, בלי לחשוש שדבריהם ייקטעו על ידי משתתפים דומיננטיים יותר.

לפי גילם, אופיים וצורכיהם של חברי הקבוצה, יכולים המנחים להוסיף שאלות וטענות או לשנות אותם. גם נושאים אחרים, כגון זהות או יחס להיסטוריה, מתאימים לדיון בשיטה זו.

10-30
גיל: 16 שנה ואילך

כ-30 דקות פעילות
ו-30 דקות דיון

כיסאות, מוזיקת ריקודים, מחשב נייד ורמקול, פעמון או קערה טיבטית (קערה מזמרת)

היגדים, טענות ושאלות לדוגמה עבור הנושא "דיון בהיסטוריה":

- « איך השפיעה השואה על חיך האישיים? » « גרמנים וישראלים צריכים לקיים טקסי זיכרון משותפים. »
- « האם את זוכרת סיפור של אדם שסבל בשואה? » « זיקה אישית להיסטוריה חשובה כדי לה- רגיש קרבה וחמלה כלפי הקרבנות. »
- « האם חשוב שכל אדם יבקר במקום שהיה בו לפניו מחנה ריכוז? » « הדיון בשואה מבוסס יותר מדי על העבר. »
- « גרמנים וישראלים אינם יכולים לשוחח יחד על השואה. » « גרמנים וישראלים צריכים להתמקד בהווה ובעתיד. »
- « ... »

היגדים, טענות ושאלות לדוגמה עבור הדיון על "אפליה והדרה":

- « האם היית צריך להתגבר על מכשולים כלשהם כדי להיות כאן? » « במקומות ציבוריים צריך לדבר רק בשפת הרוב כדי שכולם יוכלו להבין. »
- « מה אתה עושה בדרך כלל, אם לא היית כאן עכשיו? » « חובה לדבר ברהיטות את שפת הארץ שחיים בה. »
- « האם שואלים אותך לעתים קרובות מה המוצא שלך? » « אחרי גיל חמישים כבר אין רעיונות חד- שים. »
- « צבע העור שלי מעולם לא עורר דיון. » « הזכות לבחור בבחירות הכלליות צריכה להיות שווה לכולם. »
- « צבע העור של אחרים לא משנה לי. עבורי כל בני האדם שווים. » « ענידת סמלים דתיים עלולה לבלבל אחרים. »
- « בני אדם המוצגים בתצלומים בכתבי עת או בעיתונים נראים במבט ראשון בדיוק כמוני. » « איננו יכולים להתאים כל כניסה לבניין לצורכיהם של אנשים עם מוגבלויות. »
- « אני רגיל שהמטרה או שירותי הביט- חון בודקים אותי לעתים קרובות יותר מאשר הם בודקים אחרים. » « איננו יכולים להתחשב בכל הבקשות של כל משתתף במפגשי החילופים. »
- « אני עצבני כשאני ניגש לעמדת ביקורת הדרכונים בשדה התעופה. » « אנשים עניים מצויים במצבם מפני שהם עצלנים. »
- « בנים שלובשים בגדים בצבעורוד הם שונים. » « האם אתה מתבדח לעתים על האזור, לא נעים לי לראות גבר בוכה. »
- « נשים צריכות לגלח את שיער הגוף שלהן. » « לפעמים אני משקר בנוגע לרקע שלי כדי להימנע מדיונים. »
- « צריך להפריד פעילויות לפי מגדר משום שבנים ובנות אינם מתעניינים באותם תחומים. » « ... »

העצמה והשתתפות

תכניות גרמניות-ישראליות לחילופי נוער שואבות את כוחן מהמפגש המשותף ומהלמידה ההדדית. המפגש מתרחש על בסיס הרב-תרבותיות ההולכת וגדלה בקרב החברות בשתי המדינות. במרחב הגרמני-ישראלי הזה אפשר להתחיל בתהליכי למידה דו-צדדיים ולפתוח מרחבי פעולה חדשים שיאפשרו לכל המשתתפים בקבוצת החילופים להעלות תרומה פעילה ולחוש כי הם זוכים להכרה. מדובר בתהליך העצמה המושתת על השתתפות שוויונית, ומטרתו להעצים את המשתתפים שסיפור חייהם והביוגרפיה שלהם מוכרת פחות ומיוצגת פחות, הן בחיי היומיום והן במסגרת החילופים. להשגת מטרה זו חשוב במיוחד לחשוף כישורים אינדיבידואליים ומשאבים קולקטיביים ולזכותם ביחס מעצים, מתוך תפיסה שבמשאבים אלה טמון המפתח לגילוי כישורים חדשים ולהתגבשותן של חוויות חדשות.

"גישת העצמה" מבוססת על מסקנות מפעולות ההתנגדות והסולידריות של התנועה השחורה לזכויות האזרח בארצות הברית. תנועה זו תוארה בפעם הראשונה בסוף שנות ה-70 בכתביה של הסוציולוגית האפרו-אמריקנית ברברה סולומון. בעבודה החינוכית והרב-תרבותית עם נוער בגרמניה ובישראל חשוב להתאים את תנאי המסגרת למציאות החברתית הקיימת ולצרכיהם של המשתתפים: מי יכול להשתתף בפעילויות החילופים ובאיזו דרך? מי יכול להשתלב בהם וכיצד, מי ייראה ומי יישמע? השפעתה של העצמה במסגרת מפגשי החילופים

באה לידי ביטוי במלואה רק כשכל משתתף זוכה לאפשרות להכיר בריבוי הרבדים באישיותו שלו, לדון בה ולפתח אותה בדרך יצירתית. עם זאת, יש להכין את צוותי ההדרכה לגילויים של דעות קדומות שנחשפים ולא-שוויון המשתתף גם בקרב קבוצות המשתתפים: אילו דימויים סטריאוטיפיים על ה"אחר" קיימים בקבוצה? את מי מדירים בשל מאפיין טיפוסי כביכול ובאילו הקשרים? והיכן אנו עצמנו מדירים אחרים? כיצד נחدد את הרגישות לכך? אילו חלופות חיוביות באפשרותנו להציע? (להשוואה: בעיקר פרקים II ו-IV).

שיטות העבודה בנושא "העצמה והשתתפות" מסתמכות על הסוגיות והנושאים המוזכרים לעיל. שאלות שעשויות לסייע לצוות ההדרכה בעבודתו הרב-תרבותית הן: האם יישום השיטות כולל את כל המשתתפים ומתייחס לכל אחד מהם? כיצד עשויות השיטות לתרום לחשיפה ולהערכה של מרכיבים חשובים אך סמויים מן העין בביוגרפיה של כל אחד מהמשתתפים?

השיטות המוצגות להלן, מטרתן להעניק מקום מכבד לסיפוריהם ולמאפייניהם של המשתתפים בתכניות החילופים הגרמניות-ישראליות ולעורר עניין מעצים בהם. כך לדוגמה, "גיבורי על" היא שיטת עבודה שבאמצעות משחק ממריצה את המשתתפים לעבוד בצוותא, להשתלב יחד בתכנית, ובתוך כך לשקף את יתרונותיהם וכישוריהם. שיטות אחרות, כגון "החגיגה האהובה עליי", נועדו לחשוף רבדים ייחודיים בחייו של כל אחד מהמשתתפים ולחברם דרך אירועים חיוביים. השיטה "הד הבוקר" מדרבנת את המשתתפים להעלות תרומה פעילה לשיקוף (רפליקציה) ולכתיבת "ההיסטוריה" של המפגשים.

החגיגה האהובה עליי

סקירה כללית:

זוהי שיטת כתיבה יצירתית הממקדת את המשתתפות במחשבה על מועדים חגיגיים בחיי המשפחה והחברה שלהן. השיטה מאפשרת למשתתפות להכיר טקסים שאינם נערכים בסביבתן על פי רוב, ויש בה מעין הזמנה לגיבוש באמצעות אירועים חיוביים.

מטרות:

- לאפשר למשתתפות להתגבש באמצעות שיתוף במועדים חגיגיים בחייהן
- לעודד את המשתתפות להתבטא באופן יצירתי
- לאפשר למשתתפות לבטא רבדים שונים בחייהן (מוצא אתני, דת, טקסים וכו')
- לעודד את המשתתפות להכיר בחלקים שונים מהביוגרפיה שלהן ולשתף בהם את הקבוצה
- לחזק את תחושת השייכות בקרב הקבוצה

נייר לכתובה, עטים

20-10
גיל: 14 שנה ואילך

30 דקות פעילות
ו-10 דקות הקראה של כל משתתפת

מהלך הפעילות:

המשתתפות יתבקשו להיזכר בכמה מהרגעים החשובים בחייהן ובמועדים חגיגיים שהשתתפו בהם.

שאלות מנחות שעשויות לסייע בקידום הדיון:

- מה חוגגים אצלך בבית בדרך כלל?
- האם הנשים והגברים שסביבך מכירים את החגיגות האלה?
- מה עושה את החגיגות האלה למיוחדות עבורך?
- עם מי את חוגגת מאורעות ייחודיים אלה?
- האם יש טקסים כלשהם הקשורים לחגיגות אלה?
- האם יש אירוע חגיגי שהיית רוצה שגם המשתתפות האחרות יכירו ויחגגו לפחות פעם אחת? איזה?

כעת על המשתתפות לדמיין שהן מפרסמות ספר המתאר את החגיגות החשובות להן כפי שפירוטו בפני הקבוצה. הספר מונה 5-7 פרקים, וכל אחד מהם מיוחד לחגיגה אחת. כל אחת מהמשתתפות תתבקש להעניק שם לכל חגיגה, ולכתוב על גבי פיסת נייר את 5-7 השמות האלה. למשימה זו יוקצבו כ-5 דקות.

כל משתתפת תעביר את פיסת הנייר שלה לשכנתה מימין, כך שכל אחת מהמשתתפות תאחז כעת בידיה את רשימת שמות החגיגות (הפרקים) של שכנתה משמאל. המשתתפות יקראו לעצמן את רשימת הפרקים ויבחרו את הפרק שלפי שמו הוא המעניין אותן ביותר. אחר כך יבקשו משכנתן לכתוב את סיפור הפרק שבחרו.

כל משתתפת תקבל בחזרה את רשימת הפרקים שכתבה, ותייחד 20 דקות לכתובת הפרק הנבחר. המשתתפות יתבקשו להשתמש בכתובתן בכל הרשמים החושיים, הזיכרונות והתמונות הקשורים בחגיגה שהן מתארות. יש לעודד את המשתתפות לכתוב בצורה

חופשית ויצירתית, בלי לצנזר את עצמן. יש להדגיש בפניהן כי אוצר מילים דל ודקדוק לקוי אינם אמורים להיות מכשול. כעבור 20 דקות יתבקשו לשתף את הקבוצה בסיפורים שכתבו. לרשות כל משתתפת יוקצבו 5-10 דקות להקריא את הפרק מספרה ולענות על שאלות. חלק זה של הפעילות אינו מחייב, אבל יש להמריץ כל משתתפת להקריא את הטקסט שלה בפני הקבוצה.

שאלות שעשויות לסייע בידי המנחות להנחות את הדיון שבעקבות כל הקראה:

- האם כולכן הכרתן את החג / הטקס הזה?
- האם מישהי מכן חוגגת חג / טקס דומה עם משפחתה או בסביבתה החברתית?
- האם היית רוצה להתנסות עם חברות או עם משפחתך בחוויה החגיגית המתוארת?

עצה חיונית:

פגישה באמצעות טקסים ואירועים חגיגיים יוצרת גישה חיובית ומחזקת את הקשרים בקרב הקבוצה. אחרי שחברות הקבוצה סיפרו על החגיגות והטקסים שלהן, המנחות יכריזו לוח להציע שהקבוצה תקיים אחד מהם במהלך תכנית החילופים. המשתתפות יכריזו, לדוגמה, ללמוד שיר יום הולדת בגרמנית, לגלות מהו תאריך יום ההולדת שלהן לפי לוח השנה העברי או ללמוד ש"יום השם" בארצות אחדות חשוב יותר מאשר יום ההולדת. אבל הן יכולות גם לחלוק זו עם זו ממתק מסורתי שמזוהה על פי רוב עם מאורע מסוים.

מסר בשבילך

סקירה כללית:

הפעילות בשיטה זו מעודדת את המש-
תפים לספק חיזוקים חיוביים זה לזה,
מתוך הכרה בהיבטים חיוביים של המש-
תפים האחרים. השיטה מסייעת למש-
תפים לשתף את חבריהם ברגשותיהם
באופן חיובי ומתוך משחק במשך כל תכ-
נית החילופים.

מטרות:

- לאפשר למשתתפים לשתף את חבריהם
ברשמיהם וברגשותיהם בכתב
- ליצור אווירה חיובית במהלך התכנית
- לעודד את המשתתפים להכיר בהיבטים
החיוביים של כל משתתף בזמן התכנית

מהלך הפעילות:

תחילה יכתבו המנחים את שמותיהם כל
המשתתפים, בכתב קריא, כל שם על גבי
מעטפה בגודל A6 (גודל גלויה). ביום הראשון
של תכנית החילופים על המנחים להדק את
המעטפות בעזרת אטבי כביסה לפי הסדר על
חבל שנתלה באוויר מקצה לקצה או על גבי
קיר. על המנחים לעודד את המשתתפים לש-
לוח מסר לכל אחד מהמשתתפים בזמן המפ-
גש, על ידי תחיבת פתק קטן לכל מעטפה. יש
להמריץ את המשתתפים להתמקד בהיבטים
חיוביים של חבריהם בעת כתיבת הפתקים.
כך, כל פתק יוכל להכיל מסר חיובי או לתאר
מחשבה בונה, ייתכן שתנוסח בו מחמאה או
שיתוארו בו רגשות או רשמים שנוח יותר לה-
ביע בכתב מאשר בעל-פה.

שאלות שעשויות לרתום את המשתתפים לה-
שתתפות פעילה:

- האם יש מישהו שהיית רוצה להודות לו
היום?
- האם תרצה להחמיא למישהו על משהו
שאמר, שיתף בו או תמך בו?

- מה לדעתך יוכל לשמח היום מישהו?
השאר פתק!
- בסוף המפגש המשתתף ייקח עמו את המע-
טפה שלו ואת הפתקים שבתוכה. לחלופין הוא
יוכל לפתוח את המעטפה ביחידת הפעילות
האחרונה של תכנית החילופים או במהלך
מסיבת פרידה. המנחים אף הם משתתפים
בפעילות זו.

עצה חיונית:

שיטה זו מתבססת על ההנ-
חה שלכל אדם יש תכונות
חיוביות. כדאי למנחים להד-
כיר בקלילות את המעטפות
במהלך התכנית, ולעודד את
המשתתפים להשאיר מסר
לכל משתתף בקבוצה.

מעטפות (בגודל גלויות),
אטבי כביסה, חבל, נייר,
טושים

קבוצות בכל הגדלים
גיל: 13 שנה ואילך

במהלך כל התכנית.

גיבורות-על

מהלך הפעילות:

ולהוסיף תיאור קצר של כוחות העל שלה. יש לעודד את המשתתפות לשתף פעולה עם גיבורות על אחרות, כשהמשימות או הכוחות משלימים זה את זה. לדוגמה, ה-Coach וה-Runner יכולות להמריץ אחרות להשתתף בפעילות ספורטיבית בבוקר. ה-Early Bird יכולה לסייע בידן בהשגחה שכולן יגיעו בזמן לפעילות הבוקר.

כך תורמות כל המשתתפות לתכנית ובתוך כך משתמשות ביכולותיהן האישיות. המשתתפות ירגישו שהן מממשות את הפוטנציאל שלהן ויהיו חדרות מוטיבציה לשיתוף פעולה עם הקבוצה.

מעגל הערכה אחרון – לקראת סוף התכנית יאספו המדריכות את הקבוצה במעגל הערכה אחרון. השאלות המנחות במעגל יהיו:

- איך הרגשתן בתפקידיכן במהלך החילוף פים?
- האם הייתה לכן הזדמנות לממש באופן פעיל את תפקידיכן?
- האם למדתן משהו חדש על עצמכן או על האחרות בקבוצה?
- האם הייתה לכן הזדמנות לשתף פעולה עם מישהי בקבוצה?
- האם היה רגע שיא שעליו תשמחו לספר?

גיבורות העל Highlighter וה-Ceremony Conductor יכולות להשתמש בהזדמנות הזאת כדי לאסוף עוד כמה רגעי שיא ולעזור זו לזו לכתוב נאום על רגעי ההשראה בתכנית עבור טקס הסיום של החילופים.

ניתן למצוא את כל כרטיסיות גיבורות העל בקישור:
www.conact-org.de/guidebook

מקור: Deutsch-Französisches Jugendwerk. שיטה זו הותאמה לשימוש בחילופי הנוער הגרמנים-ישראלים

הכנה: ביום הראשון של תכנית החילופים המדריכות יתלו את כרטיסיות גיבורות העל באופן נראה לעין בחדר המפגשים. על המשתתפות להביט בכרטיסיות ולחשוב אילו תפקידי גיבורות-על יתאימו להן. הצעד הבא הוא יחידת תוכן שבה כל אחת מהמשתתפות מציגה את כוחות העל שלה ומסבירה מדוע בחרה בגיבורת העל המסוימת. על כל משתתפת לבחור לפחות כרטיסיה אחת. אם כמה משתתפות בחרו אותה כרטיסיה, המנחות יבקשו מהן לחשוב יחד כיצד לחלוק את התפקיד ביניהן או להשתמש בכוח יחד. במהלך החילופים על המשתתפות ליישם את תפקיד גיבורת העל שלהן, למלא את משימותיה ובמידת האפשר לשתף פעולה זו עם זו.

הערכת ביניים:

כדי לוודא שכל המשתתפות פעילות בתפקידן, כדאי לקיים הערכת ביניים, רצוי ביום השישי או הרביעי לחילופים. המדריכות יאספו את חברות הקבוצה ושאלו:

- האם כולן היו פעילותות בתפקיד גיבורות העל שבחרו?
- איך אתן מרגישות בזמן מילוי המשימה?
- האם אתן זקוקות לעזרה כלשהי?
- האם יש מישהי שמעוניינת להחליף את תפקיד גיבורת העל שלה או להוסיף לו תפקיד אחר?

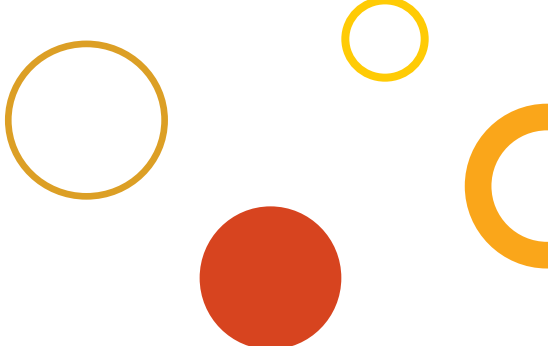
אפשר גם להנהיג רוטציה בתפקידי גיבורות העל. בדרך זו המשתתפות תורמות לתכנית בכמה אופנים או מגלות כישרונות ויכולות שלא הכירו בעצמן. אם אינן מרוצות מבחירתן, הן יכולות לשנותה ולבחור לעצמן תפקיד חדש. מלבד עידוד ההשתתפות בקבוצה, מטרת השיטה היא להשתמש בכישרונותיהן של המשתתפות וביתרונותיהן.

המשתתפות יכולות לבחור גם כרטיסיה ריקה, למלא אותה בשם של גיבורת על

סקירה כללית:

מטרות:

- לאפשר למשתתפות לגלות את יכולותיהן ויתרונותיהן האישיים ולהשתמש בהם
- ליצור גישה חיובית אצל כל המשתתפות לשיתוף פעולה במסגרת הקבוצה
- לחזק את שיתוף הפעולה בין כל המשתתפות
- לעודד את המשתתפות לקבל עליהן אחריות במסגרת הקבוצה

קבוצות בכל הגדלים
גיל: 13 שנה ואילך

לאורך כל תכנית החילופים.
30-45 דקות לכל יחידת תוכן

כרטיסיות מודפסות של גיבורות העל, מדגש (מרקר)

Feel Good Manager

Ich bin dafür verantwortlich, positive Energie in der Gruppe zu verbreiten. Ich habe ein Gespür für die Atmosphäre zwischen den Menschen und ihre Bedürfnisse und versuche dazu beizutragen, dass sich alle wohlfühlen. [Arbeite gut mit Energy Injector zusammen.]

Feel Good Manager

אחראית להפיץ אנרגיה טובה בקבוצה. יש לי חוש לאווירה בין אנשים ולצרכים שלהם, ואני מנסה לגרום לכולן להרגיש טוב. [עובדת טוב עם ה-Energy Injector]

Language Queen/King

Ich helfe den anderen in der Gruppe mit meinen Sprachkenntnissen. Wenn es nötig ist, übersetze ich etwas für sie. Ich bringe ihnen bis zum Ende des Austauschs bei, wie sie ihren Namen [auf Deutsch/Hebräisch/Arabisch etc.] schreiben.

Language Queen/King

אני עוזרת לאחרות בקבוצה באמצעות הידיעות הלשוניות שלי. כשיש צורך, אני מתרגמת בשבילן. עד סוף החילופים אלמד אותן איך לכתוב את שמן בשפות האחרות של בנות הקבוצה – גרמנית, עברית, ערבית וכן הלאה.

Gender Unicorn

Ich achte darauf, dass die Aufgaben in der Gruppe gendergerecht und nach Interessen verteilt werden, dass zum Beispiel nicht nur die Mädchen abwaschen und die Jungs die Technik bedienen. Ich glaube daran, dass alle Geschlechter die gleichen Rechte und Pflichten haben.

Gender Unicorn

אני משגיחה שכל המשימות בקבוצה יהיו הוגנות מגדרית ויחולקו לפי תחומי עניין. לדוגמה, שלא רק הבנות ישטפו כלים ולא רק הבנים יטפלו בציוד הטכני. אני מאמינה שלכל המגדרים יש זכויות שוות.

The Shepherd

Ich bin dafür verantwortlich, die Gruppe zusammenzuhalten. Wenn wir unterwegs sind achte ich darauf, dass alle dabei sind und keine*r zurückbleibt oder verlorengeht.

The Shepherd

אני אחראית לשמור על שלמות הקבוצה. כאשר נחנו ויוצאים החוצה, אני משגיחה שכולן שם ושאף אחת לא נותרה מאחור או תעתה בדרך.

Club Manager

Ich bin dafür verantwortlich, mir ein Motto oder ein Thema für die Abschlussparty auszudenken. Ich verbreite Vorfrende, frage nach Getränkewünschen, organisiere die Verpflegung und kümmere mich darum, dass am Abend gute Musik läuft. [Arbeite gut mit La La Land und Picasso/Frida Kahlo zusammen.]

Club Manager

אני אחראית למצוא מוטי או נושא למסיבת הפרידה. אני מלהיבה את כולן מראש, שואלת מה ירצו לשתות, מתכננת את הכיבוד ודואגת למוזיקה טובה בערב המסיבה. [עובדת טוב עם La La Land ו-Picasso/Frida Kahlo]

Snack Sergeant

Ich organisiere die Selbstverpflegung, wenn wir unterwegs sind. Ich Sorge dafür, dass wir den Proviant nicht vergessen und dass alle ihre Snacks (Sandwich/Wasserflasche) bekommen. [Arbeite gut mit H2Officer zusammen.]

Snack Sergeant

אני מארגנת צידה לדרך לטיולים, דואגת שלא נשכח את הצידה, ושכולן יקבלו את הצידה שלהן (כריך ובקבוק מים). [עובדת טוב עם ה-H2Officer]

H2Officer

Ich stelle sicher, dass alle immer genügend Wasser dabei haben und erinnere regelmäßig daran, während des Tages ausreichend zu trinken, besonders wenn wir draußen unterwegs sind. [Arbeite gut mit Snack Sergeant zusammen.]

H2Officer

אני מוודאת שלרשות כולן יש תמיד כמות מספקת של מים, ומזכירה בדרך קבע לשתות במשך היום, בייחוד כשאנחנו בחוץ בקיץ. [עובדת טוב עם ה-Snack Sergeant]

First Aid Kid

Ich achte darauf, dass der Erste-Hilfe-Koffer dabei ist. Ich kenne mich mit Erster Hilfe aus und bin bereit, kleinere Verletzungen oder Blessuren zu versorgen.

First Aid Kid

אני דואגת שערכת העזרה הראשונה תהיה איתנו תמיד. אני יודעת לספק עזרה ראשונה ומוכנה לטפל בפציעות או בחבלות קטנות.

Worry Wizzard

Ich vermittele zwischen den Teilnehmenden und der Gruppenleitung, wenn jemand in der Gruppe etwas auf dem Herzen hat. Ich kann gut zuhören und bin offen für die Sorgen und Probleme der anderen. Wenn nötig, bilde ich so eine vertrauensvolle Brücke. [Arbeite gut mit Open Ear zusammen.]

Worry Wizzard

אני מתווכת בין המשתתפות ובין המדריכות כשמישהי בקבוצה מוטרדת. אני יודעת להקשיב ופותחת את לבי לדאגות הזולת ולבעיותיו. בעת הצורך אוכל לבנות כך גשר שמבוסס על אמון. [עובדת טוב עם ה-Open Ear]

Paparazzi/Mamarazzi

Ich habe ein Talent für Fotografie. Ich bin immer am Puls des Geschehens, halte die Ereignisse des Tages in Bildern fest und erstelle auf diese Weise nach und nach eine Fotodokumentation. [Arbeite gut mit Influencer zusammen.]

Paparazzi/Mamarazzi

יש לי כישרון לצילום. אני תמיד עם מצלמה על הדופק, מצלמת את חוויות היום ויוצרת כך בהדרגה תיעוד מצולם של המפגש. [עובדת טוב עם ה-Influencer]

Chronographer

Ich bin dafür verantwortlich, ein Tagesprotokoll/Tagebuch zu schreiben. Ich schreibe und dokumentiere gern, um Erinnerungen in Wort und Text festzuhalten. [Arbeite gut mit Memory Manager zusammen.]

Chronographer

אני אחראית לכתוב פרוטוקול יומי/יומן. אני אוהבת לכתוב ולתעד כדי לשמור זיכרונות במילים ובטקסטים. [עובדת טוב עם Memory Manager]

Diplomat

Meine Stärken liegen in der Kommunikation. Ich achte darauf, dass in Diskussionen alle Personen zu Wort kommen können und sich die Teilnehmenden gegenseitig ausreden lassen. [Arbeite gut mit Insult Consultant zusammen.]

Diplomat

אני טובה בתקשורת. משגיחה שכר לן יקבלו זכות דיבור בדיונים וייתנו לאחרות להשלים את דבריהן. [עובדת טוב עם ה-Insult Consultant]

Influencer

Ich nutze gern soziale Medien, um besondere Momente, Ereignisse und Informationen zu teilen. Über Instagram, Facebook etc. gebe ich in Abstimmung mit den abgebildeten Personen regelmäßig Einblicke in die Höhepunkte des Jugendaustauschs. [Arbeite gut mit Paparazzi/Mamarazzi zusammen.]

Influencer

אני אוהבת להשתמש בערוצי מדיה חברתית כדי לשתף ברגעים מיוחדים, בהתרחשויות ובמידע. דרך אינסטגרם, פייסבוק וכו' אני מדווחת בקביעות, בהסכמת כל המשתתפות המוזכרות, על רגעי השיא של המפגש. [עובדת טוב עם ה-Paparazzi/Mamarazzi]

Time Guardian of the Galaxy

Ich bin für die Einhaltung des Zeitplans verantwortlich. Ich kenne das Tagesprogramm, habe ein sehr gutes Zeitgefühl und achte auf die Pünktlichkeit der Gruppe genauso wie auf eine faire Zeitaufteilung in den einzelnen Arbeitseinheiten des Tages.

Time Guardian of the Galaxy

אני אחראית לשמירה על לוח הזמנים. אני יודעת מה מתוכנן כל יום, יש לי תחושת זמן מעולה, ואני משגיחה שהקבוצה תעמוד בזמנים וכן שתישמר חלוקה הגנת של הזמן בין יחידות העבודה הנפרדות ביום.

Memory Manager

Ich bin ein Organisationstalent. Ich sammle besprochene Internetlinks, Bilder, Videos und Materialien von allen ein und sende sie am Ende in geordneter Form über eine Cloud an die Gruppenleitung, damit sie mit allen geteilt werden können. [Arbeite gut mit Paparazzi/Mamarazzi zusammen.]

Memory Manager

אני כישרון ארגוני. אני אוספת לינקים שהוזכרו, תמונות, סרטונים וחומרים מכר לן ושולחת אותם לבסוף דרך "ענן" למדריכות הקבוצה כדי שיוכלו לשלוח לכולן. [עובדת טוב עם ה-Paparazzi/Mamarazzi]

Dr. Cool Facts

Ich interessiere mich für Kurioses und Besonderes. Zu verschiedenen Themen, Orten und Programmpunkten kann ich coole oder witzige Fakten mit der Gruppe teilen (z. B., dass Giraffenfleisch kosher ist). [Arbeite gut mit Wikipedia Fan zusammen.]

Dr. Cool Facts

אני מתעניינת בעובדות מוזרות ומיוחדות. אני יכולה לשתף את הקבוצה בעובדות מגניבות אומצחיקות על נושאים, על מקומות או על תכנים בתכנית. הידעתן? בשר ג'ירפות הוא כשר! [עובדת טוב עם Wikipedia Fan]

Picasso/Frida Kahlo

Ich habe ein Zeichentalent und porträtiere die anderen Teilnehmenden in kleinen Skizzen. Zum Ende des Jugendaustauschs stelle ich daraus eine Ausstellung zusammen, die zum Beispiel auch im Rahmen der Abschiedsparty gezeigt werden kann. [Arbeite gut mit Club Manager zusammen.]

Picasso/Frida Kahlo

יש לי כישרון ציור, ואני מציירת את המשתתפות האחרות ברישומים קטנים. בסוף המפגש אציג את כל הציורים בתערוכה שאפשר להציג גם במסיבת הפרידה. [עובדת טוב עם ה-Club Manager]

Skyscanner

Ich interessiere mich für das Wetter und bin verantwortlich für die Wettervorhersage. Ich nehme auch Beschwerden über zu warme/zu kalte Raumtemperaturen entgegen und versuche, hier zu vermitteln.

Skyscanner

אני מתעניינת במזג האוויר ואחראית לתחזית מזג האוויר. אני גם מקבלת תלונות על מיזוג, חימום, קר מדי, חם מדי וכן הלאה, ומנסה לתווך בין המתלוננות.

Early Bird – Wake Up Call

Ich Sorge dafür, dass niemand den Beginn des Tagesprogramms verschläft. Ich habe keine Probleme mit dem Aufstehen und wenn ich feststelle, dass beim Frühstück noch jemand fehlt, übernehme ich die Aufgabe des Weckdienstes. [Arbeite gut mit Good Morning Sunshine zusammen.]

Early Bird – Wake Up Call

אני דואגת שאף אחד לא תחמיץ את תחילת התכנית היומית. אין לי בעיה להתעורר, וכשאני שמה לב שמישהי חסרה בארוחת הבוקר אני מקבלת עליי את המשימה להעיר אותה. [עובדת טוב עם Good Morning Sunshine]

Free Hug Hero/Heroine

Ich bin Berührungen gegenüber offen und scheue körperliche Nähe nicht. Ich weiß, dass eine Umarmung uns allen hin und wieder gut tun kann und biete sie deshalb gern an, wenn Bedarf in der Gruppe besteht. [Arbeite gut mit Feel Good Manager und Open Ear zusammen.]

Free Hug Hero/Heroine

אני אוהבת מגע, ואין לי חשש מקרבה גופנית. אני יודעת שחיבוק יכול להיות נחמד לכולנו מפעם בפעם ואחבק בשמחה בכל פעם שלמישהי בקבוצה יש צורך בכך. [עובדת טוב עם Feel Good Manager ועם Open Ear]

The Open Ear

Ich kann gut zuhören, bin geduldig und offen für die Sorgen und Probleme meiner Mitmenschen. Ich biete Trost und Ratschläge an, kann aber vertrauliche Informationen auch für mich behalten. [Arbeitet gut mit Worry Wizzard und Feel Good Manager zusammen.]

The Open Ear

אני יודעת להקשיב, יש לי סבלנות ואני קשובה לדאגות הזולת ולבעיותיו. אני יכולה לנחם ולייעץ, אבל יודעת גם לשמור סוד. [עובדת טוב עם Worry Wizzard ו-Feel Good Manager]

The Joker

Ich erzähle gerne Witze. Wann immer sich eine passende Gelegenheit bietet, heitere ich die Gruppe mit einem Witz auf. Ich habe aber auch das Feingefühl einzuschätzen, wenn das gerade nicht angebracht ist. [Arbeitet gut mit Energy Injector zusammen.]

The Joker

אני אוהבת לספר בדיחות. בכל הזדמנות מתאימה אני משמחת את הקבוצה בבדיחות. אבל אני יכולה גם להרגיש מתי זה ממש לא מתאים. [עובדת טוב עם Energy Injector]

No Insult Consultant

Ich bin sensibel in der Wahrnehmung von Beleidigungen bzw. verletzenden Äußerungen. Wenn ich solche mitbekomme, versuche ich zu vermitteln und biete sprachliche Alternativen an, wenn keine Beleidigung beabsichtigt war.

No Insult Consultant

אני מזהה היטב עלבונות והערות פוגעניות. כשאני שומעת כאלה, אני מנסה לתווך. אם לא הייתה כוונה להזיק, אני מציעה חלופות לשוניות.

Energy Injector

Ich kenne kleine Übungen zur Auflockerung und zur Bewegung. Wenn sich Müdigkeit breitmacht, bin ich für den Energiekick verantwortlich. Ich leite dann z. B. ein kurzes Spiel an, damit alle wieder wach werden. [Arbeitet gut mit Good Morning Sunshine und Joker zusammen.]

Energy Injector

אני מכירה תרגילים קטנים להרפיה ולתנועה. אם מסתמנת עייפות כללית, אני אחראית לדאוג ריקת אנרגיה: משחק קצר כדי שכולן יתעוררו. [עובדת טוב עם Good Morning Sunshine ועם Joker]

Power Banker

Ich habe immer eine Powerbank oder ein Ladegerät dabei, um bei Bedarf die Smartphones und Tablets in der Gruppe mit „Saft“ zu versorgen. [Arbeitet gut mit Techie Chan zusammen.]

Power Banker

יש לי תמיד מטען נייד או סוללת גיבוי כדי להטעין את הטלפונים ואת הטאבלטים של הקבוצה, במיוחד כשאין חשמל. [עובדת טוב עם Techie Chan]

The Yogi

Ich bin verantwortlich für die tägliche Dosis Yoga. Ich kenne einige Yogaübungen und biete jeden Tag zu einer festen Zeit (morgens oder abends) eine kleine Übung für Interessierte an. [Arbeitet gut mit Coach und Runner zusammen.]

The Yogi

אני אחראית למינון יומי של יוגה. אני מכירה כמה תרגילי יוגה, ומציעה כל יום בזמן קבוע, בבוקר או בערב, תרגול קצר לכל המעוניינות. [עובדת טוב עם Coach וה-Runner]

Sunburn Defender

Ich bin dafür verantwortlich, die anderen an ausreichenden Sonnenschutz (Sonnencreme, Kopfbedeckung, Sonnenbrille) zu erinnern. Ich kann immer mit einer Sonnencreme aushelfen. [Arbeitet gut mit H2Officer und First Aid Kid zusammen.]

Sunburn Defender

אני אחראית להזכיר לאחרות להיות מודעות מהשמש. יש לי תמיד קרם הגנה, כיסוי ראש, משקפי ראש ועזרים נוספים. [עובדת טוב עם H2Officer וה-First Aid Kid]

The Coach

Ich habe eine Leidenschaft für Fußball. Ich Sorge dafür, zwei kleine Teams aus Interessierten zusammenzustellen, um gemeinsam zu kicken. Egal ob auf Sand oder Rasen, ich habe die passende Strategie parat. [Arbeitet gut mit Yogi und Runner zusammen.]

The Coach

אני אוהבת כדורגל. אני דואגת להקים שתי קבוצות קטנות לכל המעוניינות כדי לשחק יחד כדורגל. יש לי אסטרטגיות משחק לחול וגם לדשא. [עובדת טוב עם Yogi ועם Runner]

La La Land

Ich mag alles, was mit Musik zu tun hat. Ich sammle Musik verschiedener Genres, ich erstelle gerne Playlisten und habe immer eine Auswahl von Musik auf meinem Smartphone dabei. Wenn ich gut drauf bin, singe ich manchmal sogar. [Arbeitet gut mit Club Manager zusammen.]

La La Land

אני אוהבת כל מה שקשור במוזיקה. אני אוספת מוזיקה מסגנונות שונים, אוהבת לגבש רשימות השמעה, ויש לי תמיד מבחר של שירים בטלפון הנייד. בימים של מצב רוח טוב, אני לפעמים גם שרה. [עובדת טוב עם Club Manager]

The Runner

Ich laufe gern und bin dafür verantwortlich, eine Laufgruppe zusammenzustellen. Ich suche passende Strecken heraus und biete gemeinsame Einheiten am Morgen oder Abend an. [Arbeitet gut mit Yogi und Coach zusammen.]

The Runner

אני אוהבת לרוץ ואחראית להקים קבוצת ריצה. אני מוצאת מסלולים מתאימים ומארגנת ריצות משותפות בבוקר או בערב. [עובדת טוב עם Yogi ועם Coach]

Wikipedia Fan

Ich bin zuständig für schnelle Recherchen. Wenn jemand eine Sachfrage zu einem bestimmten Thema hat, schlage ich in der Wikipedia oder anderen Quellen nach, um Informationen und Antworten zu finden. [Arbeite gut mit Dr. Cool Facts zusammen.]

Wikipedia Fan

אני אחראית לחיפושים מהירים. אם למישהי יש שאלה בנושא מסוים, אני בודקת בוויקיפדיה או במקורות מידע אחרים כדי למצוא פרטים ותשובות. [עובדת טוב עם Dr. Cool Facts]

Techie Chan

Ich bin dafür verantwortlich, dass die Technik läuft. Ich kann Laptop, Projektor und Soundanlagen bedienen und gerate nicht gleich ins Schwitzen, wenn es eine Fehlermeldung gibt. [Arbeite gut mit Club Manager zusammen.]

Techie Chan

אני אחראית שהציוד הטכני יעבוד. אני יודעת להשתמש במחשבים ניידים, במקרנים ובמערכות הגברה, ולא נבהלת כשיש הודעות שגיאה. [עובדת טוב עם ה-Club Manager]

Father Abraham

Ich kenne mich mit Religionen aus oder interessiere mich sehr dafür. Ich bin dafür zuständig, Rituale, Traditionen oder andere Bestandteile des Glaubens in Judentum, Islam und Christentum zu erklären. [Arbeite gut mit Wikipedia Fan zusammen.]

Father Abraham

אני בקיאה בדתות ומתעניינת בהן מאוד. אני אחראית להסביר טקסים, מסורות או מרכיבי אמונה אחרים ביהדות, באסלאם ובנצרות. [עובדת טוב עם Wikipedia Fan]

Ceremony Conductor

Ich kann gut vor Publikum sprechen und inspirierende und motivierende Reden halten. Am Ende des Austauschprogramms fasse ich in einer kurzen Rede im Rahmen einer speziellen Zeremonie zusammen, was die Gruppe am meisten beeindruckt hat und was sie von dem Austausch mitnimmt. [Arbeite gut mit Highlighter und Chronographer zusammen.]

Ceremony Conductor

אני מצטיינת בדיבור מול קהל, ויכולה לשאת נאומים מעוררי השראה. בסוף תכנית המדגשים אני מסכמת בנאום קצר במסגרת טקס מיוחד את מיטב הדברים שהרשימו את הקבוצה, ומה נזכור במיוחד מהחילופים. [עובדת טוב עם ה-Highlighter ו-Chronographer]

The Highlighter

Ich habe die besondere Fähigkeit, überall das Positive zu erkennen. Ich sammle spannende Momente und Höhepunkte des Programms und gebe positive Rückmeldungen. [Arbeite gut mit Paparazzi/Mamarazzi, Chronographer und Ceremony Conductor zusammen.]

The Highlighter

יש לי יכולת מיוחדת לראות את הטוב בכל דבר. אני אוספת רגעים מעניינים ושיאים של המפגש ומספקת משובים חיוביים. [עובדת טוב עם ה-Paparazzi/Mamarazzi, Chronographer ו- Ceremony Conductor]

Clean Teen

Ich habe einen ausgeprägten Ordnungssinn. Ich achte darauf, dass im Seminarraum kein Chaos herrscht und verwendete Materialien an ihren Platz zurückgelangen. Falls nötig, motiviere ich die anderen, mich dabei zu unterstützen.

Clean Teen

אני מסודרת מלידה. אני דואגת שלא יהיה בלגן בחדר המפגשים ושאיברים שהשתמשו בהם יוחזרו למקומם. בעת הצורך אני מעודדת את האחרות לעזור לי בכך.

Good Morning Sunshine

Ich bin ein fröhlicher Mensch und lächle gern. Am Morgen, wenn viele nach dem Aufstehen noch grummelig zum Frühstück schlurfen, habe ich für jeden schon ein freundliches Lächeln übrig. So begrüße ich die Gruppe und den Tag gutgelaunt. [Arbeite gut mit Feel Good Manager zusammen.]

Good Morning Sunshine

אני עליזה ואוהבת לחייך. בבוקר, כשרבות משתרכות לארוחת הבוקר, עדיין מנומנות אחרי הקימה, יש לי חיוך ידידותי לכל אחת. כך אני מברכת את הקבוצה ומתחילה את היום במצב רוח טוב. [עובדת טוב עם ה-Feel Good Manager]

Ticket Conductor

Ich bin dafür verantwortlich, dass alle einen Fahrausweis oder eine Eintrittskarte haben, wenn wir unterwegs sind. Ich teile die Tickets aus und sammle sie auch wieder ein, wenn die Gruppenleiter*innen sie brauchen.

Ticket Conductor

אני אחראית שלכולן יהיה כרטיס נסיעה או כרטיס כניסה כשאנחנו מסיירות בחוץ. אני מחלקת את הכרטיסים וגם אוספת אותם לאחר מכן אם המדריכות צריכות אותם.

Hospitality Duchess/Duke

Ich bin dafür verantwortlich, Gästen unserer Gruppe (z. B. Gesprächspartner*innen) Wasser anzubieten. Wenn es ein Geschenk zu überreichen gibt, kümmere ich mich ebenfalls darum.

Hospitality Duchess/Duke

אני אחראית להציע מים לאורחות של הקבוצה - מרצות ואורחות אחרות. אם הכנו מתנה, אני גם דואגת לתת להן אותה.

The Navigator

Ich habe einen guten Orientierungssinn. Ich kann Karten lesen und bin für die Navigation verantwortlich. Google Maps bediene ich mit geschlossenen Augen, sodass die Gruppe immer weiß, wo es langgeht.

The Navigator

התברכתי בחוש התמצאות מפותח. אני יכולה לקרוא מפות, ואחראית על הניווט. אני משתמשת ב-Google Maps בעיניים עצומות, והקבוצה תמיד יודעת איפה היא נמצאת.

הד הבוקר

סקירה כללית:

"הד הבוקר" היא פעילות טובה להתחלה משותפת של היום. לפני שמתחילה תכנית היום החדשה, על רשמיה החדשים, קבוצה של משתתפים מסכמת בקצרה את יום האתמול. פעילות "הד הבוקר" מעודדת את ההשתתפות הפעילה בשיקוף החוויות ובהיסטוריוגרפיה של המפגש המשותף.

מטרות:

- להמריץ את המשתתפים לשיקוף חוויות (רפלקציה)
- לעודד עבודה בקבוצות מעורבות
- לשתף את חברי הקבוצה בתכנית
- לעצב את תחילת היום

מהלך הפעילות:

בתחילת תכנית המפגש יחולקו המשתתפים לקבוצות מעורבות של שניים ועד ארבעה גרמנים וישראלים בכל קבוצה - אפשר באמצעות הגרלה. אלו הן קבוצות "הד הבוקר", שכל אחת מהן אחראית לבוקר אחד, שבו משימתה היא לסכם בקצרה את היום הקודם. כל קבוצה מחליטה כיצד ברצונה לעצב את הסיכום היומי שלה, ואילו אמצעים ישמשו אותה: שיר, פזמון, סרטון קצר, קומיקס, כר תרות בסגנון עיתון בוקר, סיפור בתמונות או טקסט יצירתי קצר.

אפשר להרחיב את הפעילות על ידי שיתוף חברי הקבוצה האחרים. לדוגמה, משתתף אחד מדווח על תחזית מזג האוויר של אותו יום, ומשתתף אחר מספר על החדשות בארץ המארחת או בעולם. כך אפשר לעצב את המדבר לתכנית של כל יום חדש.

כמו-כן אפשר למנות שתי קבוצות לכל יום, קבוצה אחת תהיה אחראית על הסיכום היומי היצירתי, והקבוצה האחרת על סיכום יומי קצר בכתב שאפשר לפרסם באתר בלוגיית מבחר תצלומים. שיטה זו אינה מציעה רק פלטפורמה יצירתית לשיקוף החוויות, אלא גם מעודדת את המשתתפים

להתחבר לתכנית החילופים באורח פעיל וישיר. באמצעות שיתוף הפעולה ביניהם בדיווחים על מזג האוויר ועל החדשות - כל אחד ביחס למדינה האחרת - ועל חוויות יום האתמול, המשתתפים ימצאו את עצמם יוצרים יצירה משותפת.

עצה חיונית:

על סמך ניסיון בתכניות מלאות, סביר להניח שקבוצת הבוקר תתכנס תמיד רק בערב, עם תום התכנית הרשמית. חשוב להשגיח שהמשתתפים לא יעסקו בהכנת "הדי הבוקר" שלהם שעות רבות מדי, כדי למנוע תסכול ומרמור. הפעילות צריכה להיות מהנה, ובעיקר לעודד את החילופים בקבוצות קטנות מעורבות!

קבוצות בכל הגדלים

גיל: 12 שנה ואילך

5 דקות בתחילת התכנית

וזמן הכנה בערב הקודם

בהתאם לצורת ההצגה ולאביזרים שבנמצא. לדוגמה: מחשב, מקרן, גיליון נייר גדול, מדגש (מרקר)

פרקים

הערכה וסיכום

חילופים בין-לאומיים הם תקופה עמוסה ורבת חוויות עבור המשתתפים. חברי הקבוצה צוברים רשמים רבים ועוסקים על פי רוב בסוגיות ובתכנים חדשים עבורם.

מרכיבים של שיקוף (רפלקציה) מתאימים לשמש לסיכום יחי-
דות נפרדות בתכנית. כך אפשר להתבונן בחוויות שנחוו במשך
המפגש ולנתחן ממגוון רחב של זוויות ונקודות ראות ולזכות
לתובנות חדשות. בשלב ההערכה, אפשר לבחון ביתר עיון את
היחידות הנפרדות של המפגש הגרמני-ישראלי - החל בלו-
גיסטיקה, עבור דרך מהלך התכנית וכלה בשיטה החינוכית.
בחינה זו עשויה לתרום להעלאת הצעות לשיפור לפעם הבאה.

לעומת זאת, שלב הסיכום מסייע באופן פדגוגי למשתתפים
לשוב ולעבד את הרשמים ואת החוויות מהחילופים זמן-מה
לאחר שהסתיימו. שאלות רבות עשויות לעלות בתוך כך. לדו-
גמה, אילו רגעים היו חיוביים או מעוררי השראה במיוחד? מה
הפתיע אותי, מה הרגיז אותי? על אילו אתגרים או מכשולים
התגברתי באופן אישי או במשותף עם הקבוצה? מה למדתי?
מה החלטתי שאעשה כשאשוב הביתה?

הפרק שלפניכם מציע מגוון דרכים לעסוק בשאלות אלו ואח-
רות. הוא מכיל מבחר שיטות המזמינות לשיקוף, להערכה
ולסיכום של תכניות החילופים גרמניה-ישראל. כך לדוגמה,
השיטה "מפת אוצר" מאפשר לקבץ רגעים מעוררי השראה
במהלך המפגש, ולעומתה השיטה "מכתב לעצמי" מסייעת
גם להכין את השיבה הביתה.

מפת אוצר

מהלך הפעילות:

מתוך מחשבה על החוויות המשותפות על כל משתתפת לעצב תיבת אוצר אישית המסמלת את חוויותיה מהחילופים. למשימה זו יוצבו 30 דקות, ולכל משתתפת יהיה חופש מוחלט לעצב את המפה האישית שלה. המפה תסמל חוויה חשובה ומשמעותית ביותר עבור המשתתפת. לדוגמה, תחושת השייכות, הרגע שנקשרה חברות חדשה או הפעם הראשונה שמישהי הזמינה מנה בשפה האחרת.

במסגרת הפעילות יש חשיבות מיוחדת לחוויות הקשורות לאתגרים ולתהליך ההתגברות עליהם. המשתתפות יכולות לצייר את טלטלת הרגשות שלהן, או אפילו לתת ביטי גרפי למה שלתחושתן הכשיל אותן בדרך לאוצר.

שוב לאפשר למשתתפות לצייר את המפה כרצונן. המפה יכולה להוביל לאוצר אחד בלבד או אף להכיל כמה אוצרות קטנים, להיות מעוצבת כמבוך, ליניארית אמורפית או בכל צורה אחרת.

לבסוף יוקצו כמה דקות נוספות שבמהלכן יציגו המשתתפות את אוצרותיהן בזוגות או בפני זר. כך יוכלו לחשוב לדוגמה גם על הישגים המשותפים לקבוצה.

חינוכית: עצה

שיטה זו יכולה לשמש גם בנושא "העצמה", כשהאוצר מסמל חוויה חשובה שהייתה אתגר גדול בחייה של המשתתפת.

ריאציה של השיטה

1. מפה קבוצתית עם אוצר

המנחות יחלקו את הקבוצה המקורית לתתי-קבוצות של 3-4 משתתפות, והן יציירו יחד מפה קבוצתית משלהן. לבסוף יציגו הקבוצות הקטנות את מפותיהן בפני הקבוצה המקורית.

2. תיבת האוצר

שיטה זו עשויה לשמש גם להערכת התכנית בסוף מפגש החילופים או כאירוע יחיד עם המשתתפות. המנחות יציירו תיבת אוצר או מפת אוצר על נייר פליפ צ'ארט ויניחו את הנייר על הרצפה. למשתתפות יוקצה זמן לרשום על כרטיסיות את האוצרות שצברו בזמן שבילו יחד. אחר כך יניחו כולן את הכרטיסיות בתיבת האוצר או על מפת האוצר. המשתתפות יתיישבו על כיסאות במעגל, וכל אחת תיקח כרטיסיה אחת ותציג בעזרתה את תוצאות הקבוצה.

מטרות:

- ללקט רגעים חיוביים ומעוררי השראה במפגש
- לנתח את הדרכים שאפשרו למשתתפות להתמודד עם אתגרים ולהתגבר על מכשולים
- להעצים את המשתתפות באמצעות הישגים אינדיבידואליים וקולקטיביים
- להגביר את תחושת השייכות בקבוצה
- לנתח את החילופים ולסכמם

סקירה כללית:

מי שמחפשת אוצר זקוקה למפה המתארת את הדרך אליו. סביר להניח שבסופה של תכנית החילופים ימצאו המשתתפות אוצר – ידע, חוויה או תובנה שתעשיר אותן. אך עם זאת, ייתכן כי גם יאלצו להתמודד עם קשיים, עם אתגרים ועם רגעים הדורשים אומץ במהלך המפגש עם האחרות. פעילות משחקית זאת מאפשרת למשתתפות לסכם את הזמן שבילו יחד ולחשוב על חוויותיהן במהלך התכנית.

20-10

גיל: 14 שנה ואילך

60 דקות

נייר בגודל A3, כרטיסיות צבעוניות, לורדים, סמלים לעיבוד ולקישוט מפת האוצר, כגון תיבת אוצר, מצפן, סירה, שמש, עננים, גלים, ערסל, דקלים, גולגולות, כרישים

מכתב לעצמי

סקירה כללית:

מטרות:

- "מכתב לעצמי" היא שיטה לשיקוף (רפ"ק לקציה) שמתאימה לנקודות זמן שונות במהלך המפגש. על פי רוב משתמשים בה לקראת סוף תכנית המפגש או במפגש גש הסיכום. כל משתתף מתבקש לכתוב מכתב לעצמו. המשתתפים יקבלו את המכתבים בשלב מאוחר יותר.
- הכנה לקראת השיבה הביתה.
- סיכום החוויות במפגש.
- התחלת תהליך של שיקוף עצמי אצל המשתתפים.

15-30 דקות

30 לכל היותר
גיל: 14 שנה ואילך

ניירות לכתובת מכתבים, עטפות, עטים, בולים במקרה הצורך, משטח יציב לכתובה - אם אין שולחנות

מהלך הפעילות:

המדריכים יחלקו למשתתפים ניירות, עטים, מעטפות ובמקרה הצורך בולים ויסבירו את המשימה. המשתתפים יתבקשו לכתוב מכתב לעצמם.

שאלות מנחות עבור המשתתפים המסייעות בכתיבת המכתבים:

- איזו חוויה הייתה מיוחדת עבורי במהלך המפגש?
- מה הפתיע אותי? מה הרגז אותי?
- אילו ציפיות ודימויים היו לי לפני המפגש - מה התממש, מה היה שונה לחלוטין ממה שדמיינתי?
- מה אקח אתי הביתה? מה למדתי?
- מה אעשה עם הרשמים החדשים שצברתי כשאחזור הביתה? אילו החלטות החלטתי?

המשתתפים מניחים את המכתבים במעטפות, ממענים אותן לעצמם ומוסרים את המכתבים למדריכים כדי שאלה ישלחו אותם למשתתפים כעבור זמן-מה. פעילות זו רצוי לקיים באווירה ניחוחה, כשברקע מוזיקה רגועה.

השיטה מתאימה לשימוש לקראת סוף מפגש החילופים. חשוב שלא לקיים את הפעילות ממש בסוף המפגש, כדי שהחוויה לא תהיה מקבילה לתהליך הפרידה. אפשר לתת את המכתבים למשתתפים במפגש הסיכום או לשלוח אותם אליהם בדואר כעבור פרק זמן מוגדר. אם מתוכננת פגישת סיכום, אפשר להשתמש במכתבים גם כדי לשוחח עם המשתתפים על החלטות שיישמו לאחר המפגש או על מטרותיהם שייתכן כי השתנו בינתיים.

השיטה יכולה כאמור לשמש גם בפגישה המסכמת את תכנית המפגש, שכן לעתים בפגישה כזאת נכונותם של המשתתפים להחליף רשמים על חוויותיהם גבוהה יותר.

וריאציה של השיטה

השיטה מתאימה לפעילות גם לפני תכנית המפגש. במסגרת זו יכולים המשתתפים לחלוק את ציפיותיהם ואת הדימויים שעולים בעיני רוחם על המדינה המארחת את המפגש, תושביה ואורחות החיים בה. מבחינת העיתוי, לקראת תום סדנת ההכנה אפשר לבקש מהמשתתפים לכתוב לעצמם מכתב.

שאלות שעשויות לסייע למשתתפים בכתיבת המכתב:

- אילו ציפיות יש לי מתכנית החילופים?
- אילו דימויים ודעות עולים בי היום - לפני הנסיעה - על המדינה האחרת, תרבותה, שביה, ההיסטוריה שלה, תרבותה וסגנון החיים בה?
- לקראת מה אני שמח כבר עכשיו? לגבי מה אני סקרן?
- אילו חששות עולים בי כשאני נדמיינ את המדינה האחרת ואת המפגש המתוכנן?
- מה הייתי רוצה לדעת וללמוד מתכנית החילופים?
- מה אני מצפה לחוות ולעשות במשך ההשתתפות בתכנית?

עצה חיונית:

שיטת "מכתב לעצמי" היא אישית מאוד, ואינה מחליפה את שלב הערכת המפגש.

רפלקציה שלווה

סקירה כללית:

שיטה זו מדרבנת את המשתתפות להרהר בהשפעתם שיש לחלקים בתכנית המפגש עליהן. אפשר להשתמש בשיטה זו כרפלקציה יומית על חוויות היום או כפעילות נוספת לקראת תום התכנית. השיטה מתאימה במיוחד למשתתפות שעל פי רוב מהססות לומר את דעתן בפני קהל.

מטרות:

- לאפשר שלב ביניים ברפלקציה במהלך התכנית
- לעודד את המשתתפות להביע את דעתן בדרך שלוה ושקולה

מהלך הפעילות:

לאחר יום ארוך ורב התרחשויות, יבקשו המנחות מהמשתתפות לבחור משפט אחד מאלה הכתובים שלהלן, ולהשלים אותו לעצמן:

- היום אני אדם אחר מאשר אתמול, כי...
- מצב הרוח שלי טוב יותר עכשיו, כי...
- מצב הרוח שלי לא הכי טוב כרגע, כי...

לרשות המשתתפות יעמדו 2-3 דקות, והן יכ-

תבו את המשפט המלא על נייר לפי מצב רוחן. הן לא יאמרו אותו בקול, ולא יכתבו את שמן על גבי הנייר. אחר כך יקמטו אותו ויזרקו למרכז החדר, כפי שיעשו שאר המשתתפות. כל משתתפת תבחר נייר מקומט, תפתח אותו ותקרא אותו בקול, כל אחת בתורה, באזניהן של שאר בנות הקבוצה. יש לקרוא מתוך כל הניירות. גם המנחות יכולות להשתתף בפעילות זו.

20 דקות

קבוצות בכל גודל
גיל: 13 שנה ואילך

ניירות, עטים

עצה חיונית:

שיטה זו מתאימה במיוחד למשתתפות שנוטות לביישנות ומהססות לומר את דעתן בקול. עם זאת, השיטה מתאימה רק כרפלקציה יומית קצרה או לשיבת ביניים, ואינה מחליפה הערכה יסודית בסוף התכנית. אם כמה משתתפות מבטאות מועקה או מצב רוח רע באמצעות המספט "מצב הרוח שלי לא הכי טוב כרגע, כי..." - יש לנקוט גישה אחרת ולנסות להבהיר את הגורמים למצב רוח זה לאחר הרפלקציה השקטה.

ריאציה של השיטה

שיטה זו מוכרת גם כ"קרב כדורי שלג" ויכולה לשמש כפעילות מהנה לתחילת תכנית המפגשים. בגרסה זו מוקצות למשתתפות דקות אחדות כדי לציין על גבי פתק שלוש תכונות אישיות שלהן. אחר כך הן יקמטו את הנייר ויזרקו אותו על ז - כמו בקרב כדורי שלג. כל משתתפת פותחת את אחד הניירות, קוראת את התכונה בקול ומנחשת מי הכותבת. גרסה זו של השיטה מרוכזת ממת את מצב הרוח בקבוצה ומסייעת לשבור את הקרח בין המשתתפות.

החילופים שלנו מא' ועד ת'

סקירה כללית:

מטרות:

- שיטת "החילופים שלנו מא' ועד ת'" מאפשרת למשתתפים להיזכר בחוויות שחוו יחדיו במדינה האחרת ולנתחן. יצירה של אוצר מילים מגוון המתייחס לתכנית החילופים תעלה בעיני רוחם של המשתתפים את התמונה הכללית המורכבת מחוויות, מידיעות ומרגעי השראה, אבל גם מאתגרים המשקפים את העבודה המגבשת בצוותא בין שתי הקבוצות.
- לאסוף רגעים חיוביים ומעוררי השראה במפגש.
- לנתח חוויות שחוו תוך כדי הבילוי המשותף.
- לאפשר לקבוצה רפלקציה שיתופית.
- לחזק את תחושת הקבוצתיות.

מהלך הפעילות:

ביום האחרון של תכנית החילופים יתבקשו המשתתפים להעלות בעיני רוחם את התקופה שבילו יחדיו. אילו אירועים עוררו בהם השראה? מה למדו במהלך התקופה? איזה מידע משך את תשומת לבם ועניין אותם במיוחד? אילו חוויות היו מאתגרות?

הקבוצה תקבל רשימת אלף-בית, על פי רוב באנגלית כשפה המשותפת, ותבקש למצוא מילים המתארות את החוויות שחוו יחדיו, מא' ועד ת' או ליתר דיוק: A - Z.

דוגמה:
Action – A
Baden im Meer – B
Cafébesuch – C
Diversität – D
Essen – E
Fußball spielen – F
 ...

הקבוצה תמשיך להעלות בעיני רוחם את התקופה שבילו יחדיו. אילו אירועים עוררו בהם השראה? מה למדו במהלך התקופה? איזה מידע משך את תשומת לבם ועניין אותם במיוחד? אילו חוויות היו מאתגרות?

על המילים והמושגים להיות מגוונים ככל האפשר. יש להימנע ממילים נרדפות לאותם מושגים. כדי להבטיח זאת, רצוי שהקבוצה תעבוד על המטלה יחד. אם הקבוצה גדולה מדי, אפשר לחלקה לשתי תתי-קבוצות, כך שכל תת-קבוצה תעבוד על מחצית מאותיות האלף-בית. למשימה זו יוקצו 10 דקות, ולאחר חריה ישובו המשתתפים ויפגשו במעגל כדי לגלות את רשימת המילים השלמה שנוצרה. לאחר מכן יחלקו המנחים אקראית לכל משתתף מילה אחת מתוך הרשימה השלמה, ויבקשו שו מהם לכתוב קטע קצר של כעשרה משפטים המתאר את חוויותיהם סביב מילת המפתח שלהם. כל משתתף רשאי להחליף את המילה שקיבל עם חברי

A Action	B Beach	C Cooperation	D Diversity	E Experiences	F Food
G	H	Our Exchange from A to Z		I	J
K	L			M	N
O	P	Q	R	S	T
U	V	W	X	Y	Z

גיליונות נייר או כרטיסיות, עטים, כרטיסיות צבעוניות (בגודל A5 לפחות)

30-10
גיל: 13 שנה ואילך

60 דקות

לדבר; מחסומים של שפה וכן משתתפים דומיננטיים עלולים להביא לידי השתתקות של רבים אחרים בקבוצה, ולהציבם בעמדה של מאזינים פאסיביים.

מהם הכלים להצלחה בעיצוב מעניין ומעורר השראה של הדיון התמטי? בפרק זה יוצגו שיטות עבודה העשויות להתאים לעיצוב יחידות כאלה בתכנית. השיטות מעודדות השתתפות של כל חברי הקבוצה וכך תורמות לריבוי זוויות של התבוננות בנושא. השיטות מבוססות תמיד על עירוב בין משתתפים משתי המדינות, גם בקבוצות הקטנות. כך לדוגמה, בשיטה "ואיך זה אצלכם?" המשתתפים נשאלים כ"מומחים לרגע" לנושאים כגון מערכת החינוך, דת או חוקים הנוגעים לצעירים ולבני נוער בגרמניה ובישראל. בשיטה "פאזל קבוצתי" המשתתפים מפתחים תכנים באופן עצמאי ומסבירים אותם זה לזה. השיטה "הכר את המומחה" מסייעת להכין יחד עם המשתתפים הרצאות ושיחות עם מומחים בנושא מסוים, ולהבטיח שאלה יענו למשתתפים על השאלות התוכניות הרלוונטיות עבורם. כך, מעודדות השיטות השתתפות והן אף עשויות להגביר הן את תחושת הקבוצתיות והן את ביטחונם העצמי של המשתתפים.

שיטות לעיבוד תכנים תמטיים במפגשי חילופים

כל תכנית של מפגש גרמני-ישראלי - בין בני נוער או בין צוותי הדרכה - מכילה פעילויות שבמהלכן על המשתתפים לדון בנושאים תוכניים. אלה יכולים להיות נושאים הקשורים לגרמניה ולישראל, נושאים המצויים במוקד המפגש או נושאים שהמשתתפים עצמם בוחרים כרלוונטיים וכמעניינים עבורם, ושבמסגרתם הם עצמם פועלים גם כמומחים. מבחינה מתודית אפשר ליישם זאת, לדוגמה, בהרצאות קצרות או בעבודה קבוצתית.

דווקא הרצאות של מומחים חיצוניים עלולות לעתים להיות לא מהנות עבור המשתתפים, אם ההרצאה תיאורטית, אינה נוגעת ישירות לנושא הנדון או אם המרצים אינם מובנים למשתתפים. ייתכן בהחלט שהנושא מרתק, אבל הדיון בקבוצות גדולות המונות שלושים משתתפים עלול להיות קשה: לא כולם מעזים

דוגמה לפאזל קבוצתי: "הגנת הסביבה בגרמניה ובישראל"

סקירה כללית:

מטרות:

- פאזל קבוצתי הוא שיטה של למידה שי- תופית. המשתתפות נחלקות לקבוצות, והן מקבלות נושא-על. כל משתתפת בכל אחת מהקבוצות חוקרת תת-נושא של נושא-העל ונעשית מומחית בו. לאחר מכן, המומחיות משתפות את חברות הקבוצות האחרות בתוצאות מחקרן, וכך נוצר "פאזל" שלם המורכב ממרכיבי ידע שונים של נושא רחב.
- לעבוד על נושאים באופן עצמאי
- להחליף ידע על נושאים הקשורים לגרמניה ולישראל
- לטפח מודעות קבוצתית
- לחזק את הביטחון העצמי בקרב המש-תתפות

מהלך הפעילות:

שלב 1 - תחילת הפעילות בקבוצת הבסיס (כ-10 דקות): המשתתפות נחלקות לקבוצות בסיס שוות בגודלן ככל האפשר, והמדריך כות מסבירות להן את מהלך הפעילות. נושא העל זהה לכל הקבוצות ונחלק לתתי-נושאים ולתתי-משימות. על כל משתתפת בקבוצת הבסיס ללמוד תת-נושא ולפתח מומחיות לתת-משימה המוטלת על קבוצת הבסיס. לשם כך הן ייפגשו בשלב הבא עם המומחיות המקבילות להן בקבוצות הבסיס האחרות.

אילו נושאים מתאימים?

לשיטת הפאזל הקבוצתי מתאימים נושאים רבים ומגוונים. אפשר להתרשם ממבחר דוגמאות בספרי מתודות ובאינטרנט.

דוגמאות לתתי-הנושאים שאפשר להציע לנושא-העל "הגנת הסביבה בגרמניה ובישראל":

- הגנת הסביבה - סכנות: כיצד האדם מסכן את הסביבה? מהם הגורמים לבעיות המסכנות את הסביבה?
- הגנת האקלים: אילו הסכמים קיימים בנוגע להגנה על האקלים? באילו מההסכמים היעדים הם עכשוויים? איך מיישמים את יעדי ההגנה על האקלים בגרמניה ובישראל?
- בעיות סביבתיות - אשפה: כמה אשפה מיוצרת בגרמניה ובישראל? כיצד מפרידים אשפה בגרמניה ובישראל? אילו אמצעים מאפשרים להימנע מאשפה?
- הגנת הסביבה - שחקנים: אילו ארגונים פועלים בגרמניה ובישראל עבור הגנה על הסביבה? במה הם מתמקדים? איך הם מיוצגים במרחב הציבורי?

שלב 2 - קבוצות התמחות (30 - 60 דקות): המשתתפות מתקבצות בקבוצות התמחות מקבילות. כל האחריות על תת-נושא מסוים מכל קבוצת בסיס נפגשות. הן משוחררות על אופי המשימה, לומדות ומכינות יחדיו את שלב הצגת התוצאות בקבוצות הבסיס

שלהן. באפשרותן להסתמך על חומרי עזר, כגון טקסטים, תמונות או סרטונים שמדריכות הקבוצה הכינו מראש. אם המשימה מוגדרת היטב, אפשר לבקש מן המשתתפות גם להפח מידע בעצמן. השיחה המשותפת על הצגת התוצאות מאפשרת למשתתפות ביישניות לעצב את הצגת תוצאותיהן, ובמידת האפשר לתרגל אותה. שלב זה של קבוצות התמחות הוא אחד החשובים להשגת תוצאות איכותיות. בקבוצות גדולות מאוד אפשר להקים גם שתי קבוצות התמחות לכל נושא.

שלב 3 - הצגת התוצאות בקבוצות הבסיס (30 - 40 דקות): המשתתפות חוזרות אל קבוצת הבסיס המקוריות שלהן. כל אחת מהמומחיות מציגה את תוצאות תת-המשימה שלה ועונה על שאלות המשתתפות האחרות. אם אין באפשרותה לענות על שאלות מסוימות, יישמרו אלה לסיבוב המסכם. אפשר להציג בפני קבוצות הבסיס עוד שאלת דיון משותפת. לדוגמה, בנושא-על זה אפשר לשאול:

- כיצד ביכולתן לתרום אישית להגנת הסביבה?
- אילו פעולות להגנת הסביבה באפשרותן? כן לשלב בחיי היומיום שלכן?
- במהלך שני שלבי העבודה שלעיל (2 - 3), מדריכות הקבוצה נשאות ברקע, ותפקידן מסתכם במענה לשאלות.

שלב 4 - סיכום בקבוצה הכללית: שלב הסיכום מטרתו לוודא את התוצאות ולברר שאלות פתוחות. השאלות הפתוחות של קבוצות הבסיס ייאספו ויקבלו מענה במידת האפשר. שאלות שלא יימצא להן מענה מידי יימסרו לצוות מחקר שיספק את התשובה בהמשך המפגש. הצגת התוצאות יכולה להתרחש באמצעות חידון.

מקור: שיטת הפאזל הקבוצתי פותחה ב-1971 כ-Jigsaw-Method בדי הפסיכולוג האמריקני ריקני אליוט ארונסון, ומאז משמשת לעיבוד נושאים ממגוון היבטים.

30 לכל היותר
גיל: 15 שנה ואילך

90-120 דקות לפחות,
לפי הנושא

שולחנות וכיסאות לקבוצות הקטנות, מכשירי כתיבה ודפים לפי הצורך, חומרי ידע מוכנים מראש וכלי חיפוש מחשב, חיבור לאינטרנט

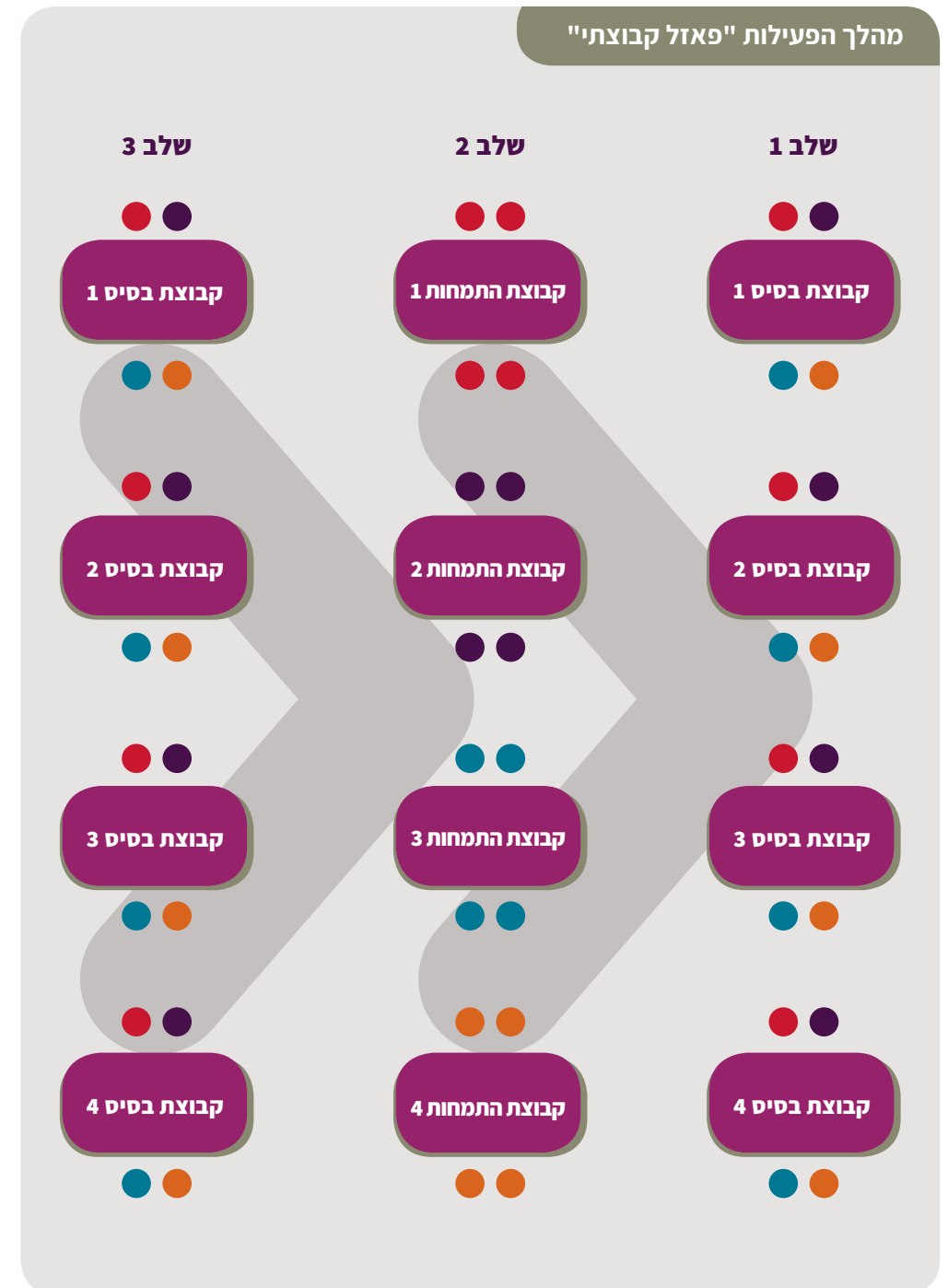
1. חשוב להעביר למשתתפות את המסר שרק באמצעות עבודת צוות אפשר להגיע לתוצאה טובה. יש לתכנן את המשימה כך שהשלמתה מחייבת לכלול את תרומתה החלקית של כל אחת מהמשתתפות.

2. חשוב לתכנן מראש משך פעילות תואם, ובייחוד במקרים שהמשך תתפות צריכות לחפש מידע בעצמן ואינן מקבלות טקסטים מוכנים מראש. במקרה כזה רצוי לחלק את משך הפעילות בקבוצות ההתמחות לזמן המוקצה למחקר ולזמן המיוחד להכנה של הצגת התוצאות. יש להקפיד שהזמן הנדרש לעבודה על כל תת-נושא יהיה אחיד.

עצה חיונית:

מהלך הפעילות "פאזל קבוצתי"

הכר את המומחה

סקירה כללית:

אם בקבלת פנים אצל ראש העיר, ואם בשיחה עם פוליטיקאים בבית הנבחרים או בעת סיור במהלך תכנית מפגש גרמנית-ישראלית – יהיו רגעים שהמשתתפים יפגשו מומחים שיוכלו ללמוד מהם רבות. כדי שהפגישה תהיה מועילה לכל המשתתפים בה, חשוב להכין את הצעירים ובני הנוער מראש. בשיטה "שאלות למומחים" המשתתפים מנסחים מראש שאלות שברצונם להציג למרצה. כך יכולים המרצים להתאים את הרצאתם לתחומי העניין של המאזינים ולהפוך את הרצאות למרתקות עבור המשתתפים, שכן מובטח יותר למשתתפים כי יקבלו תשובות קונקרטיות לשאלות שינסחו יחד בשלב ההכנה.

מטרות:

- הכנה לשיחות תוכן עם מרצים ופוליטיקאים
- קבלת חומר עיוני ב"הופעה חיה", מותאם לתחומי העניין של המשתתפים
- השתתפות הצעירים או בני הנוער בתהליך הלמידה

מהלך הפעילות:

הכנה: כדי להציב שאלות מדויקות בפני המומחים דרושה הכנה מעמיקה. על המשתתפים להכיר את הנושא, ובמידת האפשר לעסוק בו יחד במסגרת המפגש. במהלך תכנית המפגש המשתתפים ינסחו שאלות שברצונם להציג למומחה. אפשר להתחיל בתהליך כבר במפגש ההכנה. השאלות ישוּרו מראש למומחים כדי שיוכלו להתכונן. בהמשך ייקבעו אופן השיחה והתנהלותה, כלומר המקום והזמן, ואף סידור החדר, וכן ייבחרו המנחה והמתעד מקרב המשתתפים.

עצות שעשויות לסייע בהכנת השאלות:

- כדאי לדעת איזה סוג של מידע המשתתפים מבקשים לקבל – ידע, עובדות, דעות או הערכות.
  - על השאלות להיות ברורות ומנוסחות במדויק.
  - כדאי לנסח את השאלות באופן פתוח, ולהתחיל במילות השאלה הבסיסיות: מתי? כיצד? היכן? מניין? לאן? מדוע? כדאי להימנע משאלות סגורות, שהתשובות עליהן הן רק "כן" או "לא". הדבר תקף גם לגבי שאלות מנחות המובילות רק לתשובה מסוימת אחת.
  - יש להימנע ככל האפשר משאלות מתגרות.
  - הצעות לניסוחים: האם תוכל להבהיר לנו.../ מה דעתך על...?/[שם, תפקיד]
- אמר: [ציטוט] – עמדתך במחלוקת?/ מה הסיבה, לדעתך, ל...?
- הצבת השאלות למומחים:** המנחה יברך את המומחים והמשתתפים ויספק הקדמה קצרה. לאחר מכן יציגו המומחים הקדמה קצרה, של 10 דקות לכל היותר, לנושא המועלה. המשתתפים יציגו את שאלותיהם – במידת האפשר ישירות או באמצעות מנחה. מעבר לשאלות שנוסחו מראש, יוכלו המשתתפים להציג שאלות שיתעוררו במהלך הדיון. על המנחה למסגר את הדיון ולהשיבו למסלולו במקרים של סטייה מהנושא. התייעוד יכול להתרחש בשתי דרכים: (1) בזמן המפגש עם המומחים – על ידי כתיבת מילות מפתח על הלוח או על גבי כרטיסיות ותלייתן על גבי לוח שעם; (2) לאחר המפגש עם המומחים – תלוי בתנאי החלל וביכולותיהם של המשתתפים.
- בסוף השיחה יודה המנחה למומחים.
- הערכה (בלי מומחים):** המשתתפים יחליפו רשמים והערכות במעגל הערכה משותף, עם תום השיחה או זמן-מה לאחריה:
- איזה מידע מעשי קיבלנו? אילו עובדות היינו רוצים לבדוק שוב? אילו פרטים היו חסרים?
  - מהן דעותי הסובייקטיביות של המומחה? מה עמדתי לגבי דעתו?
  - מהם האינטרסים שייציגו המומחים? האם ההרצאה הייתה מאוזנת או חד-צדדית?

עצה חיונית:

1. מומלץ לבחור את המומחים בעצה אחת עם המשתתפים, אם כי הדבר אינו תמיד אפשרי בתהליך הלוגיסטי של תכנון החילופים.
2. חשוב שהמומחים ישתדלו להתאים את התכנים ואת השפה לקבוצת היעד. למרות שלב ההכנה, הרי שאם ההרצאה תתנהל בשפה מקצועית ויובשנית מדי, ייתכן שהמשתתפים ישתעמו והיו מתוסכלים.

כרטיסיות הנחיה, עטים, לוח שעם לאיסוף השאלות ולתיעוד

30 לכל היותר גיל: 14 שנה ואילך

1-3 שעות, לפי הנושא, בתוספת דיון

ואיך זה אצלכם?

סקירה כללית:

בשיטה זו המשתתפות דנות בסוגיות שונות הרלוונטיות לגרמניה או לישראל במסגרת מעגלי שיח סביב שולחנות שכל אחד מהם מיוחד לנושא אחר. בדרך זו מתקבל מבט מבפנים אל השיח העדכני בארץ האחרת. לדוגמה, בנושאים הקשורים לנוער או להפתחויות חברתיות. הן נחשפות לנקודות המבט של האחרות, ובתוך כך – הן המומות חיות לחיי היומיום בארצן. שיטה זו מיועדת לעורר עניין בנושאים העומדים לדיון ולהכיר שיר את הקרקע לשיחות נוספות.

מטרות:

- לעורר שיח ודיון
- להיחשף למידע על ישראל ועל גרמניה
- להקשיב לנקודות ראות שונות של המשתתפות
- לעודד שאלות

מהלך הפעילות:

יש לסדר את השולחנות והכיסאות לפי הדוגמה. לכל שולחן יוקצה נושא. המשתתפות יחולקו לקו באקראי או על בסיס הנושאים המוצעים ויתיישבו ליד השולחנות. על כל שולחן יהיו גיליון נייר ועטים. בסך הכול יתקיימו חמישה מעגלי שיח, שבכל אחד מהם יוכלו המשתתפות לשוב חח סביב שולחן אחר. בכל סבב עומדות לרשותן של כל משתתפת 12-15 דקות לשיחה על הנושא שבשולחן. המשתתפות יכולות להסביר זו לזו איך הן מעריכות את המצב בארצן ולהציג זו לזו שאלות. לפי הצורך שלהן, הן יכולות לרשום שום הערות על גבי דף. ההערות ישמשו חומר למחשבה עבור הקבוצה הבאה. בתום הזמן שהוקצב, המשתתפות יחליפו שולחנות ובנות שיח. הדרך הפשוטה ביותר לעשות זאת היא לבקש מהמשתתפות מגרמניה להחליף שולחנות בכיוון אחד ומהמשתתפות מישראל להחליף שולחנות בכיוון האחר. כך ייפגשו תמיד קבוצות חדשות לשוחח על נושאים חדשים. יש לחזור על הסבבים עד שכל המשתתפות יישבו פעם אחת סביב כל שולחן.

דוגמאות לסוגיות ולנושאים העשויים להתאים לדיון במפגש נוער גרמני-ישראלי או במפגש בין צוותי הדרכה:

• **דת:** איזה תפקיד יש לדת בגרמניה ובישראל? אילו דתות יש? האם יש חגים מסוימים? עד כמה הציבור בשתי הארצות הוא דתי או חילוני? איזו חשיבות יש לדת בחייהן?

• **בית ספר וחינוך:** איך בנויות שיטות החינוך בישראל ובגרמניה? אילו תכנים ומקצועות

נלמדים? מה המשתתפות אוהבות בזה? מה לדעתן צריך להשתנות?

• **חוקים וכללים:** מאיזה גיל אפשר לקבל רישיון נהיגה למכונית? מאיזה גיל מותר לשתות אלכוהול או לעשן? האם מותר לעשות זאת בציבור? מהם החוקים לגבי בילוי במועדונים?

• **צבא ושירות צבאי:** האם בשתי המדינות יש חובת שירות צבאי? מה המשתתפות חושבות על כך? האם יש אפשרות לשירות חלופי? איזה תפקיד יש לשירות הצבאי או לשירות החלופי בחייהן?

• **נושא חופשי:** כאן המקום להעלות כל שאלה שעד כה לא נמצא לה מקום.

אחרי חמשת מעגלי השיח תתכנס כל הקבוצה להערכה משותפת. שאלות שעשויות לסייע בשלב ההערכה המשותפת הן, לדוגמה:

• מה הפתיע אותך?

• איזה מידע עניין אותך במיוחד?

• אילו שאלות נותרו בלי מענה, ולא הצלחתן להבהיר אותן?

שיטה זו נועדה לעודד את המשתתפות לשוב חח ולהחליף דעות והשקפות. המדריכות אינן אמורות להביע את דעתן ביחס לתכנים, אלא רק להתבונן ולספק מענה לשאלותיהן של המשתתפות המופנות אליהן.

5 שולחנות, כיסאות, 5 גיליונות נייר גדולים, עטים, כרטיסיות שרשומים בהן נושאים ושאלות

10-30 גיל: 15 שנה ואילך

כ-90 דקות

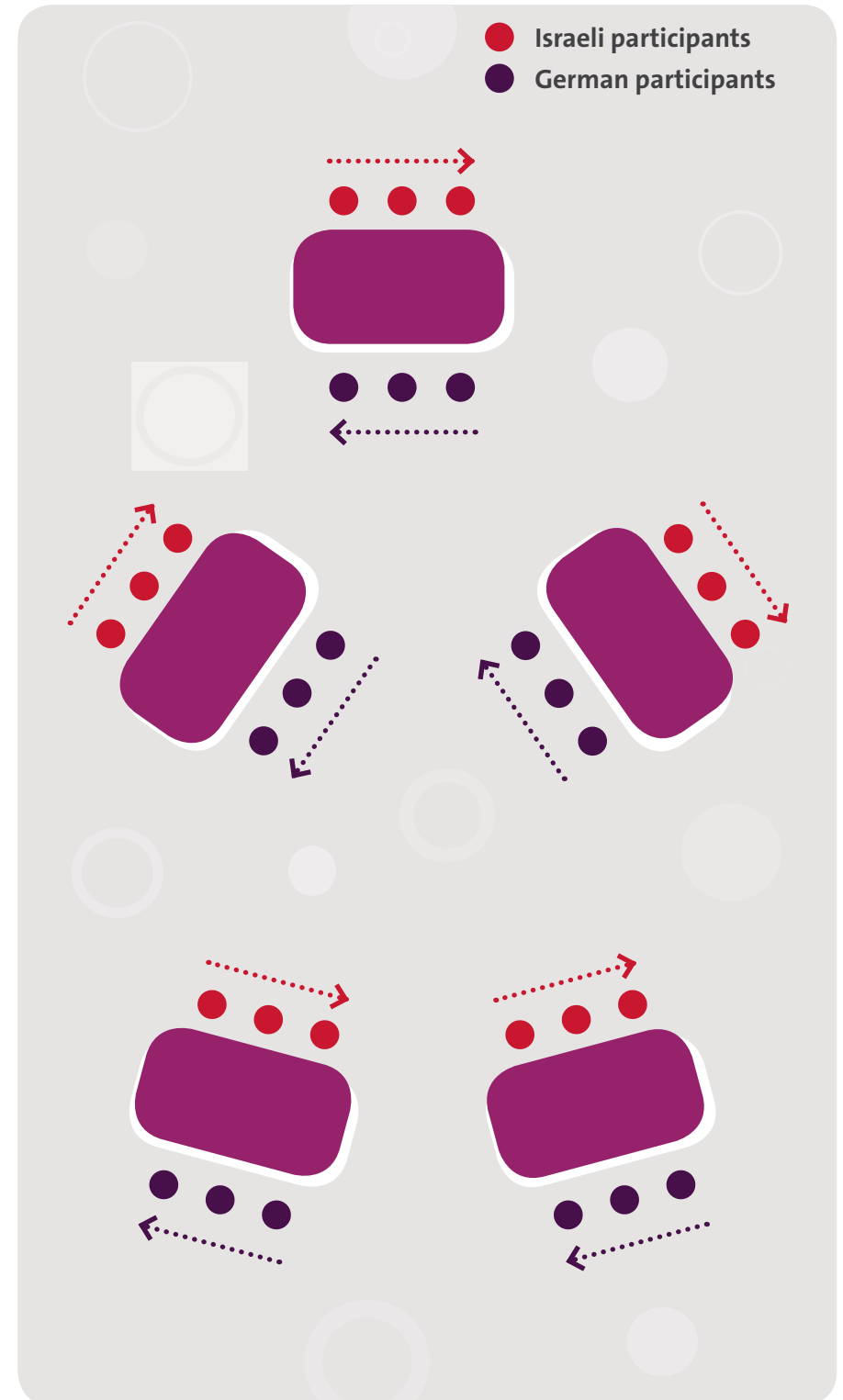
וריאציה של השיטה

שיטה ידועה לעבודה בשולחנות-נושאים היא "World-Cafe". אמנם גם בשיטה זו יהיו כמה מעגלי שיח ליד שולחנות-נושאים שונים. אך ההבדל הוא שליד כל שולחן יושבת "בעלת הקפה", המנחה את הדיון בשולחן. לפני תחילת כל מעגל היא מברכת את "הלקוחות" החדשות ומסכמת עבורן את הדיונים הקודמים כדי להמשיך בשיחה על בסיסם.

עצה חיונית:

1. הנושאים המצוינים לעיל הם בגדר הצעות להתחלת שיחה על גרמניה ועל ישראל. המנחות יכולות להתאים את הנושאים לקבוצה ולדגשים התוכניים של תכנית המפגשים.
2. כדאי תמיד לדאוג למספר אי-זוגי של שולחנות, כדי שלמשתתפות יהיו בנות-שיח חדשות בכל שולחן.

טניה ברג

מנהלת הפרויקט "לתת סיכוי להשתתפות: תמיכה במתנדבים בעבודה עם פליטים – קי" דום ההשתתפות החברתית של פליטים" (Perspektive Teilhabe: Unterstützung von Ehrenamtlichen in der Flüchtlingsarbeit – Ermöglichung gesellschaftlicher Teilhabe von Geflüchteten) מאז 2016, וכן מנהלת הפרויקט "מעצבים חברה יחדיו" (Gesellschaft gemeinsam gestalten), במסגרת Minor-Projekt-kontor למחקר ולחינוך בברלין. לפני כן עבדה כעצמאית עבור מגוון ארגונים בתחום החינוך לדמוקרטיה והחינוך הפוליטי (ההיסטורי) בתחומים: דמוקרטיה, לימוד היסטוריה ממבחר זוויות, עבודה נגד הימין הקיצוני, למניעת גזענות ואנטישמיות. בעלת תואר במדע המדינה מהאוניברסיטה החופשית של ברלין. במשך 16 שנה אירגנה וביצעה את חילופי הנוער בין פאנקוב בברלין לתל אביב.

מרליס דנטר

אחראית החינוך באגף החינוך הציבורי לנוער בפרנקפורט/מיין. במסגרת תפקידה מאז 2005 היא מתאמת תכניות חילופים בין-לאומיות המתמקדות בעיר תל אביב-יפו עבור בני נוער וצעירים ובעלי תפקידים בחינוך הבלתי פורמלי. מרליס היא ממייסדות וממנהלות התכנית "הסן הבין-לאומית" (Hessen total international). בעלת דיפלומה בעבודה סוציאלית מאוניברסיטת פרנקפורט למדעים שימושיים.

ד"ר נילס האברלנדט

מנכ"ל מרכז המפגשים שלוס גולוויץ (Begegnungsstätte Schloss Gollwitz) בברנדנבורג/האפל מאז 2014. לפני כן, היה ממונה על פרויקט "מאוחדים נגד הימין הקיצוני – ספורט למען אנושות וסובלנות" (Verein(t) gegen Rechtsextremismus – Sport für Menschlichkeit und Toleranz), באגודת נוער הספורט בברנדנבורג (Brandenburgischer Sportjugend), ומנהל הפרויקט "שירות התנדבותי בספורט" (Freiwilligendienste im Sport). למד מדע המדינה באוניברסיטת פוטסדם וכתב דוקטורט בנושא "אסטרטגיות ימין קיצוני בספורט". יושב ראש אגודת "רעננה" לעבודה בין-לאומית בתחום הספורט, המקיימת תכניות חילופים בין מדינת המחוז ברנדנבורג ובין ישראל זה שנים רבות, בייחוד עם הוועדה לחילופי נוער של הפועל רעננה. נציג מטעם נוער הספורט גרמניה (Deutsche Sportjugend) בוועדת ההיגוי של המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל.

יונאס האן

יועץ חינוכי במרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל "קוואקט", מאז 2014. בוגר לימודי יהדות והמזרח התיכון באוניברסיטאות היידלברג, עמאן ובאר שבע. מאז 2016, סטודנט לתואר שלישי בחוג להיסטוריה באוניברסיטת מינכן. התנדב בשירות אזרחי בארגון אות הכפר והשלום בישראל. יונאס האן הוא מתאם ההפקה וההוצאה לאור של המדריך לחילופי נוער גרמניה-ישראל.

איגור הלקה

עובד בשירות בקרת איכות בתחום התקשורת האלקטרונית מאז 2016. בעל תעודה בתקשורת שיווקית. זה שנים רבות עובד בתחומי החינוך הבלתי פורמלי לילדים ולנוער, ומנהל את הפרויקט "KidsCourage!" בברלין. איגור הלקה מתנדב בתנועת הנוער הסוציאליסטית בגרמניה "די פלקן" (Sozialistische Jugend Deutschlands – Die Falken) מגיל 15, וכך הגיע לתחום חילופי הנוער בין גרמניה לישראל. בנעוריו השתתף בתכנית חילופים, וכיום הוא שותף בפיתוח תכניות חילופים חדשות.

חברי הצוות המשתתפים בהוצאה לאור של המדריך

רינת אביגור

מאז 2017 רינת אביגור היא יועצת פדגוגית עבור ארגון המתנדבים Internationale Jugendgemeinschaftsdienste (IJGD) בברלין. לפני כן שימשה רכזת פדגוגית עבור המחלקה הבין-לאומית באגודה להתנדבות בישראל. אביגור בעלת תואר שני בלימודי אירופה מטעם האוניברסיטה החופשית של ברלין. סיימה את לימודי התואר הראשון בסיכולוגיה ומדע המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים. שירתה במשך שנה כמתנדבת בתכנית הגרמנית-ישראלית "קום-מתנדב" בפרנקפורט/מיין.

אילירה אליאי

מאז 2016 עובדת אליאי כיועצת חינוכית במרכז התיאום לחילופי נוער בין גרמניה-ישראל "קוואקט", בפרויקט "Living Diversity in Germany and Israel – Challenges and Perspectives for Education and Youth Exchange". היא בעלת תואר שני בספרות ושפה גרמנית ובניהול תרבותי מאתונה ומברלין. זה שנים רבות עוסקת בתחום החינוך הפוליטי והעבודה הבינלאומית עם נוער, בין השאר הייתה מלגאית מטעם המרכז הפדרלי להשכלה פוליטית (Bundeszentrale für Politische Bildung) ומטעם קרן רוברט בוש (Robert Bosch Stiftung). עבודתה מתמקדת בפעילות חינוכית רבת-תרבותית בחברות הטרוגניות ובמפגשים אישיים ככלי נגד אפליה ושנאת זרים.

אור אקטע

שירות התנדבות בקוואקט – מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל (2018-2019). לפני כן עבד בעיריית חיפה והיה פעיל בתחומים קהילתיים שונים.

דורית הראל

כיהנה כמנהלת המחלקה לקשרי חוץ ומשלחות של מינהל החינוך, התרבות והספורט בעיריית תל אביב-יפו עד לפרישתה בדצמבר 2016. בתפקידה הייתה אחראית לתכנונה וליישומה של פעילות יחסי החוץ מטעם מינהל החינוך. חלק ניכר מפעילות זו בא לידי ביטוי בחילופי משלחות נוער ומבוגרים, הן בישראל והן בחו"ל. לפני כן, ניהלה את מרכז התרבות והאמנות העירוני ביכורי העתים. בעלת תואר ראשון במדע המדינה והיסטוריה כללית ותואר שני בניהול מערכות חינוך. לפני פרישתה, השתתפה בעשרות תכניות לחילופי נוער וכן כיהנה כחברה בצוות הישראלי בוועדה המשותפת לחילופי משלחות נוער וצעירים גרמניה-ישראל.

כריסטין וונדליך

יועצת חינוכית במרכז התיאום לחילופי נוער בין גרמניה לישראל "קוואקט", מאז 2013. סיימה את לימודי התואר הראשון במזרחנות ובמדע המדינה באוניברסיטת האלה ואת לימודי התואר השני בחקר היהדות והשוואה באוניברסיטת ברלין. כריסטין הנקה מתנדבת זה שנים רבות בהדרכת מפגשי נוער גרמניים-ישראליים נוער הספורט סכסוניה-אנהלט (Sportjugend Sachsen-Anhalt).

מרב לוי

מרכזת חילופי נוער, צעירים ופרויקטים חינוכיים בין-לאומיים בעיריית ירושלים. מארגנת סמינרים בין-לאומיים, לרבות סמינרים ומפגשי נוער בנושא השואה. עובדת נוער מוסמכת, מחנכת בעלת תואר ראשון בחינוך (Bachelor of Education) ותעודת הוראה בהיסטוריה ויהדות. מרב לוי שותפה זה יותר מ-25 שנה בפרויקטים של חילופי נוער.

אילן לוינזון

מתנדב במרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל "קוואקט" (2017-2018). לפני כן התנדב בעמותת "תפוח" הישראלית, הפועלת לצמצום הפער הדיגיטלי וליצירת ניעות חברתית-כלכלית בישראל באמצעות הנגשת מידע וטכנולוגיה.

כריסטינה מהלר

מייסדת ומנהלת מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל "קוואקט" מאז 2001. לפני כן הייתה אחראית על שירותי ההתנדבות בישראל ובגרמניה בארגון אות הכפרה והשלום וכן מתאמת במרכז המפגשים הבין-לאומי לנוער בזקסנהאוזן (Internationale Jugendbegegnungsstätte Sachsenhausen). בהכשרתה כריסטינה מהלר היא פסיכולוגית, מגשרת וחוקרת בתחום ההיסטוריה של השפעות השואה הפסיכולוגיות-חברתיות בגרמניה ובישראל. היא פעילה בתחום החילופים בין גרמניה לישראל זה 30 שנה. לפני כן כיהנה שנים רבות כיו"ר פורום הנוער וכחברה בוועד המנהל של אגודת הידידות ישראל-גרמניה.

טוני נאסר

רכז הקנים הערבים בנוער העובד והלומד – תנועת נוער סוציאליסטית שחבריה באים מכל חלקי החברה הישראלית. טוני נאסר הוא בעל תואר שני בלימודי דמוקרטיה ומדריך מוסמך של משרד החינוך. שנים רבות הוא מוביל ומרכז את תכניות החילופים בין תנועת הנוער העובד והלומד בישראל ובין תנועת הנוער הסוציאליסטית בגרמניה – די פלקן (Sozialistische Jugend Deutschlands – Die Falken).

יוליאנה ניקלאס

מאז 2012 אחראית על העבודה הבין-לאומית עם נוער ועל חילופים בין בתי ספר במועצת הנוער הבווארית (Bayerischer Jugendring). לפני כן עבדה יוליאנה ניקלאס בתחום החינוך הבלתי פורמלי במרכז התיאום לחילופי נוער בין גרמניה לצ'כיה "טנדום". למדה חינוך, תרבות ושפות סלאביות ומדע המדינה. בנעוריה השתתפה בתכניות בין-לאומיות, ומגיל 18 חברה בצוות ההדרכה.

ניקלס קארס

מספטמבר 2018 יועץ חינוכי בקוואקט – מרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל. 2009 שירות התנדבות באות הכפרה והשלום בישראל. לימודי יהדות, מדע המדינה (תואר ראשון) וחקר אנטישמיות בין-תחומי (תואר שני) 2011-2018 בברלין. נושא עבודת התזה: חילופי נוער עם ישראל.

סבינה קליין

אחראית על חילופי נוער ותלמידים עם ישראל במועצת הנוער הבווארית (Bayerischer Jugendring). לפני כן עבדה כאחראית על החינוך הפוליטי והבין-תרבותי במרכז מפגשי הנוער "אם טאוּר" באונְרְשְׁלֵייסהיים (Jugendbegegnungsstätte am Tower). בהכשרתה סבינה קליין היא פוליטולוגית ומגשרת המתמקדת בתקשורת בין-תרבותית. מאז לימודיה היא פעילה בתחום החילופים בין גרמניה לישראל, בעיקר בתחומי החינוך ההיסטורי-פוליטי והתרבותי.

רנאטה קרקלר-קוק

עובדת חינוכית בעמותת לודוויג וולקר (Ludwig Wolker e.V.) בברלין, עמותה קתולית לעבודה בין-לאומית עם נוער. לפני כן השתתפה כעצמאית בהדרכת פרויקטים, בייחוד בתחום הדיאלוג הבין-דורי עם עובדי כפייה במחנות הנאצים באוקראינה. רנאטה קרקלר-קוק בעלת תואר שני בחינוך בין-תרבותי ובלמודי מזרח אירופה, עוסקת בפרויקטים של תיאטרון נוער עם תנועת הצופים הישראלית משנת 2014. מתמקדת במיוחד ברעיונות חינוכיים בנושא תרבות הזיכרון וההנצחה בגרמניה ובישראל.

שלומית רונן-ליבנה

סמזכ"ל חינוך במועצת תנועות הנוער בישראל. בתפקידה זה עוסקת בייזום, בפיתוח ובליווי של מגוון פרויקטים ותכניות חינוכיות לכלל תנועות הנוער בישראל. שלומית רונן-ליבנה בר גרת אוניברסיטת בר אילן בתחום החינוך והנחיית קבוצות. עוסקת ומעורבת בתחום חילופי צעירים ונוער יותר מ-25 שנים, הן כמנהלת המחלקה לקשרי חוץ של תנועת הצופים והן בתפקידה הנוכחי במועצה.

קתרינה שוברט

עובדת במרכז התיאום לחילופי נוער גרמניה-ישראל "קוואקט" מאז 2014, תחילה כאשת יחסי ציבור, ואחר כך כיועצת חינוכית בפרויקט "Living Diversity in Germany and Israel". לפני כן עבדה כיועצת תכנית ליחסי ציבור ולתערוכות וכן כמנהלת אירועים בקרן בית הכנ" סת החדש ברלין (Centrum Judaicum), באתר ההנצחה בוכנוואלד ובמוזיאון אתר ההנ" צחה "Runde Ecke" בלייפציג. קתרינה שוברט היא בעלת תואר בלימודי יהדות והיסטוריה, בדגש על תרבויות זיכרון ושאלות זהות בגרמניה, בישראל ובארצות הברית. לפני כן התנד" בה במשך שנה וחצי בארגון אות הכפרה והשלום בירושלים.

יונית שטרן

מנהלת המחלקה למשלחות בעיריית תל אביב-יפו. במסגרת תפקידה, מנהלת משלחות הנוער והמבוגרים בתחומי החינוך והקהילה בעיר. בעבר ניהלה את תחום החינוך לאמנות ויזואלית בקהילה בעיריית תל אביב-יפו, ובשנים האחרונות שירתה כנספחת תרבות בקונסו" ליה בארה"ב מטעם משרד החוץ הישראלי. בוגרת המדרשה לאמנות, בית ברל.